

ŞEWÇILA

kovara edebî hunerî payîz 2011

3

Bedrîye TOPAÇ	: Kênayî
Rindê BECERÎKLÎ	: Ma
Remzîye ARSLAN	: Perîyê Kederî
Nadîre G. ALDATMAZ	: Romano Verên yê Kirmanckî
Alî Aydin ÇÎÇEK	: Xeyal
Osman TETÎK	: Şîyayîş
Rohelat AKTULUM	: To Zûrî Kerd
Umer Farûq ERSOZ	: Vengê Babîyê Mi
Hesen BEKTAŞ	: Adiro Sûr
Hebûn OKÇU	: Çante
Selîm TEMO	: Ê Cinî
Bîlal ZÎLAN	: Xeyalo Rastikên & Payîz
Roşan LEZGÎN	: Nêweşîya Sîyataleyî
Murad CANŞAD	: Zîwanê Nêrkî-Makî

Bene nãtton, wewarôde zaf
dual de jô gñeke bene. Eñ be
wî jô ber xes na gñeke na zaf
nêl xes, ber wêl na zafî k'
pînk na gñeke xes na zaf
ber xes.

Şewçila
Kovara Edebi Hunerî

Şewçila
Kovara Edebî Hunerî
Hûmare: 3, Payîz 2011

Wayîr û Berpirsîyar/Sahibi ve Sorumlu Müdür: Sîdî Zîlan
Edîtor & Redaktor & Mîzanpaj: Roşan Lezgîn
Resmê Qapaxe: Serhad Bapîr
Vaya/Fiyat: 5 TL

Çap/Baskı: Berdan Matbaacılık,
Güven Sanai Sitesi, C Blok No: 239, Topkapı – İstanbul
Tel: 0 212 613 12 11

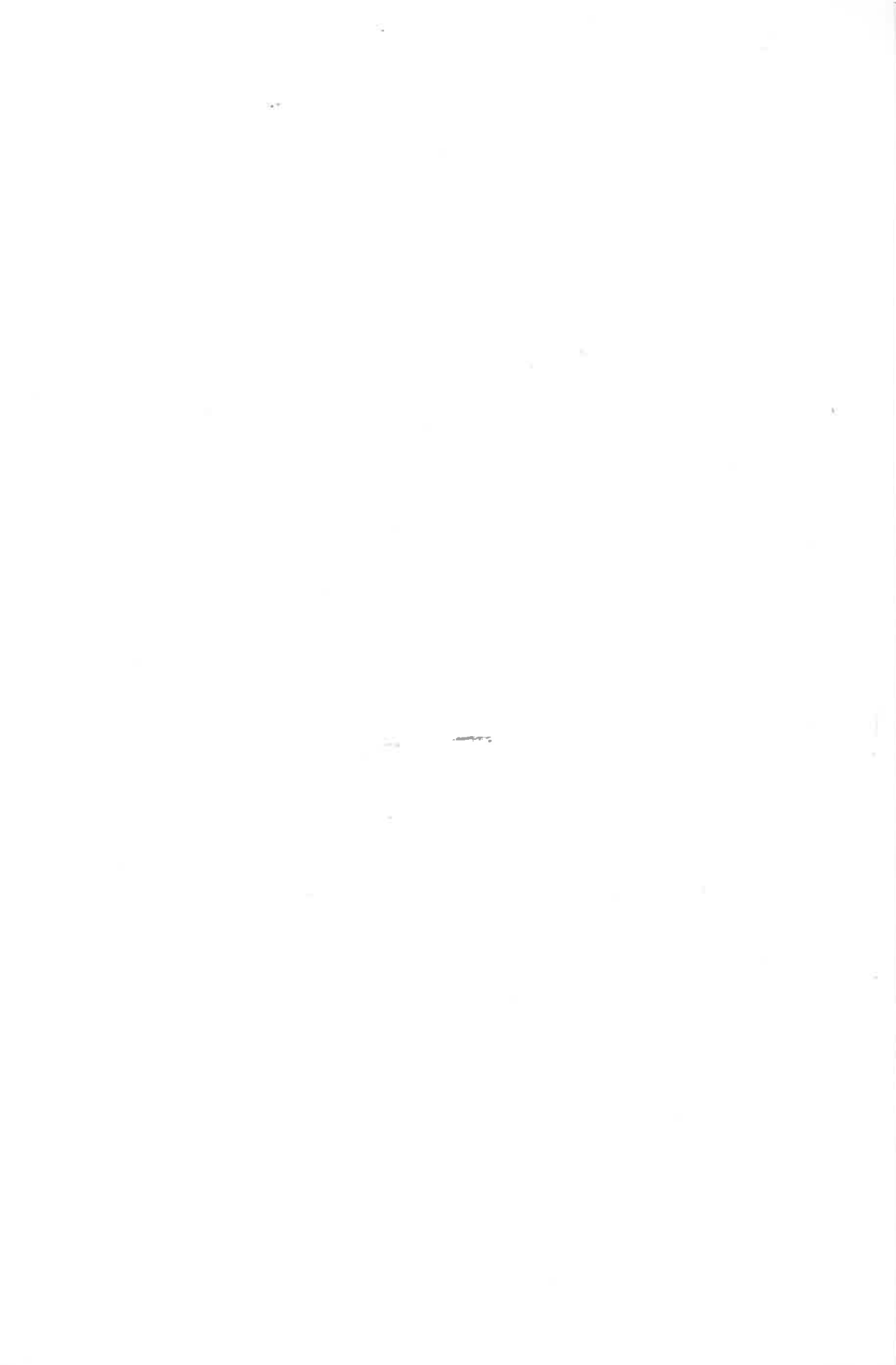
Adrese: Lise Cad. 2. Sokak,
Adalet Ap. No: 3, Yenîşehir – Diyarbakır
Tel: + 90 (412) 223 03 69

E-mail: sewcila@hotmail.com, rlezgin@hotmail.com

Berpirsîyarîya her nuşteyî ya noştoxî/nuştuxe bi xo ya!

TEDEYÎ

Bedrîye TOPAÇ, Kênayî	7
Rindê BECERÎKLÎ, Ma	9
Remzîye ARSLAN, Perîyê Kederî	10
Alî Aydın ÇÎÇEK, Xeyal	13
Nadîre G. ALDATMAZ, Romano Verên yê Kirmanckî	16
Osman TETÎK, Şîyayîş	29
Rohelat AKTULUM, To Zûrî Kerd	31
Umer Farûq ERSOZ, Vengê Babîyê Mi	33
Hesen BEKTAŞ, Adiro Sûr	36
Nedîm GÜRSEL, Agêrayîş	37
Duzgun AXDAT, Cîgera Mi	40
Newzat VALÊRÎ, Ti	41
Hebûn OKÇU, Çante	42
Selîm TEMO, Ê Cinî	45
Bedrîye TOPAÇ, Têduştîye	46
Weysel HANYILDIZ, Tezat	47
Sîyamend MÎRVANÎ, Welat	48
Nadîre G. ALDATMAZ, Destpêkê Hikayanê Kirmanckî (Zazakî)	50
Bîlal ZÎLAN, Xeyalo Rastikên & Payîz	54
Roşan LEZGÎN, Nêweşîya Sîyataleyî	55
Wehdet SÎWANIJ, Dayka Mi	61
Murad Canşad, Zîwanê Nêrkî-Makî	62
Umer Faruq ERSOZ, Rindeka Çolîg Çepaxçur	64
Bedrîye TOPAÇ, Çuwe	65
Îsmâîl GUVEN, Gandîyaye	68
Roşan LEZGÎN, Firçe Eştene	69
Sînan SUTPAK, Çinêyera Mezopotamîke	71
Xurşîd MÎRZENGÎ, Gevzika Dedo Salî	72
Lezgîn GOZEN, Eza Bextsîya	74
Sînan SUTPAK, Boya Zebes û Beşlayan	75
Mehmed Elî SADIQ, Pawitene	77
Roşan LEZGÎN, Edebîyatê Ma de Eserêko Muhîm: <i>Xafilbela</i>	78

Wendoxê erjayeyî,

Na reya hîrêyin a ke ma bi kovara ma ya edebî-hunerî Şewçila; bi gelek eseranê erjayan pîya yê. Hawayo ke aseno ma hêdî-hêdî ro rayîrê xo rast benê. Vera-vera karwanê ma zêdîyeno...

Ma darêka pejikine bîyarîn verê çimê xo. Ma vajîn, na dare bikewo destê kesêkê bêhunerî; do bi torzînê xo bikewo ser, elel-usul parçe bikero, ci ra çend sobayî kolîyan vejo. Hende! Kolîyan ra wet çîyê hasil nêbeno.

La eke dare bikewo destê necarêk, necarêkê westayî. Homa zano, çi sindoqêka nexşîne, masa û sendalî yan ber û pencerayêk yan çarçewaya tabloyêk yan zî refikêkê kitabana ci ra vejo.

Dare bikewo destê kamî, o gore ra şekl gêna. Huner destanê sinetkaran yê necarî de yo.

Ma rê necarî lazim ê. La verî, her keş necarê xo!...

Ma bi xo şekl danê xo, ma şekl danê keye, kuçe, mehla, mezra, dewe û şaristanê xo; ma bi xo şekl danê welatê xo, komelê xo. Derûdorê ma, ziwanê ma; huner, edebîyat û kulturê ma, manenê ma. Ma şekl danê derûdorê xo, derûdor zî şekl dano karakter û şexsîyetê ma.

Her çî destê ma de yo; serkewtiş zî binkewtiş zî; apeymendiş zî averşî-yayîş zî...

Tu ferqê ma merdimanê bînan ra çin o; sey mîletî zî tu kemaneyê ma mîletanê bînan ra çin o.

Tena mesela na ya ke ma xo ra bawer bin, ma hunerî ra bawer bin.

Hetanî yewna hûmare bimanîn sihet, selamet û weşîye de.

Dîyarbekir, 17.10.2011
Roşan LEZGÎN

KÊNAYÎ

| Bedrîye TOPAÇ |

Usiv verê banî de ge nata ge dota amêne û şîyêne. Ge-ge kî vinetêne, bi-meraq çimê xo kerdêne gird, qayîtê berê keyî kerdêne. Cixara cixara ser ro şîmitêne. Duyê cixara ey ser de bîyêne vila. Bêçîkê ey yew seate de bîbî zerd.

Domanê Usivî sîya gozêre de ameybî pêser û pêrunê qayîtê pîyê xo kerdêne. Domanê Usivî pêro kênayî bîy. Mîyanê kênananê ey ra nameyê a tewr pîle Seve bîye. Seve rindekîye û bîaqilîya xo ra mîyanê dewijan de awirî ontêne xo ser. Seve kî sey panc wayanê xo qayîtê pîyê xo kerdêne. Pîyê înan ke kancîn hetî ser şî, pêrunê sereyê xo çarnayênê ê hetî ser. Seve waya xo ya qije kerdîbî virara xo. Cayê xo ra tenê xo kerd arê û va:

- Bawo!

Usiv hurendîya xo de vinet la çimê xo qet berê keyî ra nêvurnayî:

- Çenê, vase.

- Bawo, domanê wakila mi key beno?

Usivî bi hêrs xo çarna Seve. Eke şî nêzdîye aye, destê xo kerd berz ke aye ro do. Oncî destê xo peyser na ro. Tayê tu kerd aye ser û va:

- Çenê, wurze uca ra. Verê çimê mi ra şo. Ez çi zanan ke doman key beno? Ala qayîtê persê nayê bikerê!

Seve waya xo virarîya xo ra naye ~~tu~~ û vileyê xo kerd çewt, hetê keyî ser şîye. Usiv aye dima zirça:

- A maya xo ra vaje lez xebere bido. Î zereyê keyî de se kenê. Ez nika îta meraq ra miron.

Çimê Seve hêrs ra bîbî pirê hesiran la nêşkîye ke çîyê vazo. Tena sereyê xo sana ra û ber ra kewte zere. Kênananê bînan ra qet veng nevezîyayêne. Sey varîkê kergan ameybî pêser. Usiv ke hetê înan ser cêrayênê ra kêneyan qayîtê verê xo kerdênê. Usivî yewna cixara vîste ra ci. Mîyan ra xeylê wext vîyard ra. Peynîye de berê keyî ra yew dewîja kokime vejîye. Usiv lez şî verê aye. Gama ke çîyê pers bikero nîyada ke cinîya xo kî zere ra vejîya. Usivî awurê xo çarna hard. Cinîka kokime peşmerîya:

- Usiv, çimê to roşt be. Mîjdanîya mi bide. Cenîya to xeleşîye.

Usivî verê cû çimê xo hard ra çarnayî qayîtê cinîya xo kerd. Cinîya Usivî hertim bêveng bîye. Mêrdeye xo ra û domananê xo ra zaf hes kerdêne. Qet zerrîya kesî nêşikitêne. Fekê aye ra qet çîyêde xirabin nêvejîyayêne. Usivî cinîya xo ra çimê xo remnayî. Cinîka kokime ra va:

- Lajê mi senîn o?

Cinîke bi huyayîş va:

- Ero, lajek nîyo! Reyna çênaya to bîye la na rey di heb ê. Cinîya to ya newîye to rê di kêney pîya ardî.

Senî ke cinîke winî va, cixara mîyanê lewanê Usivî ra gine bi hard ro. Bi her di destanê xo ra ber pê girewt, lerza, va:

- Kêna dele, yew nîye, di delî pîya ardî rîyê dinya. Mi de şenîkê ya...

Nano ke berê mi de werdo aye rê heram bo. Lew û pîrnikanê aye ra bero. Ez aye ra pers kena. Cinsa kutik.

Cinîya Usivî, kokime tehn de û zeleşîye yaxeyê Usivî ro. O şana ra, bi hêrs va:

- Kutik ti ya. Cinsê kutikan kî ti ya. Hendayê kêneyê ma yê rindek û bîaqilî estê. La to se kerd? To emre Heq qebl nêkerd. To vat ez lajek wazon. To roja Heq, mezgê mi werd. Ti reyna şîya zewejîya û hewîye arde mi ser. De, to dî? Heq to rê se kerd? Çimê to roşt be. Endî heşt kêneyê to este..

Usivî qet vengê xo nêvetêne. Hurendîya xo de cemedîyabî. Nêşikîyayêne ke cinîya xo ra çîyê vazo. Fekê cinîka kokime kî akarde mendbî. Vengê înan ra Seve zere ra vejîya, qayîte rîyê pîyê xo û maya xo kerd. Peşmerîye, hêdî-hêdî şîye leyê wayanê xo. Bi heskerdiş ewnîya zereyê çimanê wayanê xo ro. O dima virar fîste waya xo ya qije ra. A lew kerde...

MA

| Rindê BECERÎKLÎ |

Ti yew dalpaya awe bî
qey ke rîyê mi ser o bivarî yaban ra ameybî
serê piştîya mahînêka sipî-boze de ke xo pê hewran pişta.
La ti lewanê tutêk ser o ke semedê têşanîya heskerdişî merdêne varayî.
Lewê zerrîya mi qelişîyayî, to çol xo dima verda.
La ma qey tutêkê lewterkîyayeyî merdî.
Keyeyê ma awan...

Ti misqalêkê roşnî bî ke şewanê cehenemî ra tirawîyaybî.
Qey ke çimanê zerrîya mi ke kulan tarî kerdbî bişuwî ti kewtbî rayîr.
Mîyanê min û tarîtiya cehenemî de zaf rayîrî estbî
welatê ke tede kênanan çimanê xo rijnayêne de.
To xo çimanê kênananê çimrijîyayan ser o varna
zerrîya mi mende çimtarî.
Ti bî roşnayîyêka varaya
ma qey kênananê çimrijîyayan merdî.
Keyeyê ma awan...

Ez
Mi carcîme na hatune ser, qey ke serê zerrîya heyatî de
pê layê bûrcalî çimanê xo û to pîya nîgar bikerî.
La înan palase este mi ser, ez zî, xeyrê xo rê merda.
Keyeyê mi çin o ke ez vajî keyeyê mi awan...

Çewlîg, 16 tebaxe 2011

PERÎYÊ KEDERÎ

| Remzîye ARSLAN |

Pîyarêya ke ver bi goristan ancîyayêne de mîyanê telîyanê heran ra ez rayîr şîyêne. Ez sere ra hetanî payan mîyanê ereqî de û rincan bîya. Çimê mi çîyêkê şinasî gêrayêne. La tu çîyêk cayê xo yê verênî de nêbi; ne baxçeyê şîrinê ke keyeyî xemilnayêne ne rezê ke mîyanê pelanê xo yê girdan de gûşeyî nimnayêne ne hêlekanê ke hewşan de bîy ne tutê ke kuçeyan de qîrewîr kerdêne... Tu çîyêk cayê xo yê ke mi zanayêne de nêbi. Heta a boya feqîrîye ke dusîyayêne cayê ke Zekîyaya Delu uca ra vîyartêne zî. Gama ke ez rayîr şîyêne, bê ê zinarê ke ez ver ra vîyartêne kes vengê mi bieşnawo, ez xo rê misêwa vajirîyayêne: “Tabela kotî ya?” Tabelaya ke ez gêrayêne, tabelayêka kana zingarine bî ke bi herfanê rengaşte û melisîyayan ser o “MADEN” nuşte bi. Mi destê xo tehta çareyê de kerd pelik û awirê xo fetilnayî hetê rayîrê Dîyarbekirî ser. Gama ke çimê mi mîyanê buxêkê zerdelekî de a manzaraya kane gêrayêne, vengêko teze û şilûfik ke hetê peyî ra ameyêne rayîrê tenhayî de zima: “Nêno vîrê to?” Bi lertzayîşêk ke kokê porê mi ra vila bi, ez agêraya hetê ke veng ci ra ame. Bineyke wet, verê ê zinarê ke ez vîstikêk verê cû uca ra vîyartbîya, mi a kêneka qijkeka ke ver bi mi ameyêne dî. Na kênekêka qijkeka sîyavere bî, destê xo cêbanê kincanê xo de nimitbîy û bi peşmirîyayîş ameyêne verê mi. Ez vinderta ke bêro nêzdîyê mi. Her ke nêzdî bîyêne porê aye yo sîya û alozîyaye derg bîyêne, girdîya gilore ya çimanê aye gird bîyêne. Ameye û paştîya xo şana qirmê tuyêra ke da-des gamî wet bî û her di giloverê ke mîyanê rîyê ayê esmerê qijkekî de kay kerdêne mi ser o ziq kerdî û reya diyine persa: “Nêno vîrê to?” Bi vengê ke mi bi zor qirika xo ra vet, mi va “Çi?” Bi edayêka vazoniye va “Şewat.” Va, “To dî a şewa ke pird ame bombekerdîş, keyeyê ma zî amebî veşnayîş, a şewe ra nat tabela cayê xo de nîya, to kerdo xo vîr ra?” “Eyla baxçeyî... Rezî pê se bi?” “Dima her kesî tîya ra bar kerd, weniştî qamyonan û şîy cayanê dûrî.” Gama ke mi xo amade kerd ke ez vajî “Eyla ti ha tîya” vayo ke mîyanê vaşê wuşkî ra nermek ameyêne vengê mi girewt berd. Dima, mîyanê guvînîya vaşê ke nat û wet bîyêne çewt de mi dî hewrê tozêkê eflatûnî vernîyê mi de leqeno. Mi bi ters û lebitîyayîşêko bêhêvî destê xo dergê hewrî kerd. Ez bi hereketê apey û averberdişê engîştanê xo kêneka qijkeka sîyavere ke mîyanê tozê eflatûnî de vîndî bibî gêraya la mi nêdî. Ez bi vazdayîş peyê zinarî ro çerixîyaya, mi ewnîya kurnê daran ra, çin bî. Ez bêhêvî apey

agêraya. Badê ke ez vîstikêk zî uca vinderta, seba ke ez ro keyeyê xo bigêrî, kewta rayîr.

Bi banderbîyayîşkê rewênî mi verê xo da rayîrê herrênî ke hetê rastê goristanî ra vîyartêne, ez qasê pancas metreyî şîya. La ez nêşaya uca ra wet şêra. Xirbêka dêsanê rijîyayan û îzim û kerrayan rayîrê mi birna. Na xirba keyeyêk bî ke versîya aye de kutikê pîrî rakewtbîy. Ez apey agêraya ke mîyanê goristanî ra bivîyara. Germê badê qîyaleyê hele de merdeyan paştîya xo şanaybî verkoleyê mezelan û winax xoraşîyaye newala Dicle ya ziwabîyaya temaşe kerdêne. Rîyê înan rengê tîje-aşme de û kederin bî. Mi selam da û ez bêveng verê înan ra vîyarta. Dêse dorê goristanî rijîyaybî, mîyanê kerrayanê ke nat-wet vila bibîy ra vaş ruyabi. Serê ê erdê nermekî de ke binê linganê mi de raviste bi, ez hetanî serê ê qotê ke goristan mehlayanê cêrî ra aqitnayêne şîya. A uca, kîştâ ê qotî de, mi xirbê şaristanî dîy ke pabeyê raywananê şaşbîyayan bîy. Gelo yew dama tinazêne bî ke seba hemşerîyanê bêhişan ronîyabî? Dima mîyanê vîze-vîze zerqetanê ke mîyanê vaşê zerdîyayeyî ra werîştene de mi vengê xo eşnawit: “Ez ha ça? Karxaneyo ke serê qotê wetênî de bi, pê se bi? Eylâ ro? Dicle awa xo kirişnaya kamcîn newalan?” Goşê mi ro mire-mirêk gêrayî ke belkî persanê mi rê cewabêk bîyaro. Mire-mira bajarê ke lornayîşê Dicle û nalayîşo fetisnaye yê karxaneyê ke roje vîst û çar saetî kerselayanê sîyayanê madenî ra paxir cîya kerdêne pêresnayêne... Çimkî ez ro îşaretêk gêrayêne: Îşaretê dadîya xo ke binê încîrêra verê kêberî de ronîştene û bermayêne. Îşaretê babîyê xo yê ke linga xo ya lenge erd ro kirişnayêne û tayîne ardêne keye, seba ke ez rayîrê keyeyê xo bivîna. Çimê mi heme hetan ser gêray. Ez rayîrêk gêraya ke mi bibero hetanî cêr, cayo ke keyeyê ma uca yo. Hema wa rêçêk bo, bes bi. La nexêr... Qatîrê ke sindoqî barkerde bîy, hemalê ke paştîya înan binê barî de dila bîyêne, babîyê ke nan kiriştene keye, seba ke rewna ra linga înan nêkewtbî nê doran, coka rayîrî tede nêmendbî, rêçî tede vîndî bîbîy. Ez cayê xo yê ronîşteyî ra werîştâ payan, mi pêşê xo de girewt û destê xo eşt na leme û a leme û seracêr bîya.

Ez verê kêberanê veşnayan, serbananê kewteyan, dêsanê rijnayan, hênîyanê peysayan ra vîyarta. Tu raywanêk rayîrê mi ra nêvejiya. Hewşê ke kêberê înan nême akerde ra ne vengê qide-qidê kergêk ne zî vengê lawayîşê kutikêk ameyêne. Perdeyê ke tek-tuk pencerayê vengî xemilnayêne kewtî verê çimê mi. Ez ro rengêkê şinasî gêraya: “Perdeyê Xala Xatunê nê rengî de nêbî? Ney... O keye hetê çepî de bi.” Vera xerîtayêka xeripnaya de şaşbîyaya û bêçare ez serbananê herrênan ra ro yewî gêrayêne. Gama ke ez mîyanê xirbeyanê ke kewtê têmîyan ra vîyartêne, mi goşê xo şanayêne dêsanê kanan û ez pabeyê vengêkê şinasî mendêne: Vengê makînaya belxulî, vengê cinîyanê cîranan ra yewe yan zî vengê embazêka xo. “Ez hetê rastî ser şîra yan çepî ser?” Mi ewnîya ê loxanê ke serê banan de vinderte bîy ra. Loxa ma reyayê keweyî

tede estbîy, eynî sey naye. Seke ez nêzdî bîya... Na şaneşîne manena yê Xal Hesênînan; la verê berê înan de hênîyêk çin bi? Çimê mi ro încîrêran gêra, akasyayêra hewşê cîranan de zî. Mi vileyê xo çewt kerd bi, ez lebîfîyayêne ke pencerayanê şikîyayan ra biewnîya zereyê tarî yê keyeyan ra. Kulîndêka rijî-yayî ya ke xirbeyêk ra mendbî de mi qerqeleyê pîşîngêk dî. Nêbo ke na pîşînga dadîya mi bo? Ez ceniqîyaya. Dima ke ez agêraya mi derûdor ra çimê xo çarna, verî mi her di încîrêrê bêwayîrî dîy, dima zî keyeyo ke hema zî berê eyo emanet cayê xo de bi, mi ferq kerd. Keye mendêne sey sûretê tutêkê berminikî. Qocê veşayeyê ke nat û wet vila bibîy, hema zî cayê ke lêr bibîy de wina vinderte bîy. Boyaxê asinê pencerayan melisîyabi, caxê zingarîni wina viran vejîyaybî meydan. Ez nêzdî bîya. Mi caxan de girewt û ez ewnîyaya zere ra. Boyêka guzine ya zirçî verdîya rîyê mi ro. A qîbaleka qîjkeka ke dadîya mi kelmelê xo yê rîştîşî dekerdêne de nika di boranî nişte bîy. Hetanî ke boye ra dewqa mi şîye mi temaşeyê zereyî kerd. Dima ez verê pencera ra agêraya şîya binê încîrêre de ronîşt. Gama ke mi porê xo yê ke vileyê mi ereq de verdabî fesal-fesal mûndêne, boranî dorûverê mi de niştêne û werîştêne. Mi goştarîya vengê baskanê înan kerd. Roj dûrî bîyêne, vayêkê nermekî yê vereşanî xuşşîni pelan ra ardêne. Uca bi no hawa, ez nêzana çiqas wext vîyart. Dima ez cayê xo ra werîşt, bê ke ez bizana kamca ra şîna serê a papûra ke dûrî ra vengê aye ameyêne, mi dest bi rayşîyayîşî kerd. Gama ke ez resaya verê kêberê sêncê ke çarmedorê baxçeyî ra apey mendbî, ez agêraya reya peyêne mi ewnîya pencera ra: Kênaya qîjkeka sîyavere uca bî. Serê vildananê pencera de, purtikanê borane ser o ronîştîbî, încîrî werdêne.

Tirkî ra çarnayîş: Roşan Lezgîn

Çime: Remziye Arslan, Keder Perileri, Ütopya Yayınevi, Ankara 2008, s. 20-23

XEYAL

| Alî Aydin ÇÎÇEK |

Mi vatêne belkî dinya timûtim roşnî ya
nêbena tarî
mi nêzanitêne ke tarî zî esto
zereyê tarî de xirabîye
û buglatîye...
Mi vatêne belkî însanî na dinya ser o
teyna keyf û eşqê xo der ê
û huyenê, hes kenê, kay kenê...
Mi nêzanitêne ke derd û kulê însanî nîya zêde yê
û însanî nîya dejnenê...
Mi vatêne belkî gule serê erdî de
tena bi rindekîya xo esta,
bi boya xo,
bi dilq û rengê xo...
Mi nêzanitêne ke telîyê xo kî esto
û telîyê xo nîya şono destê însanî ra,
gonî-gonaşîye verdano însanî ser.

Hêya,
raşt a,
gule bi telîyê xo esta,
mi nêzanit,
mi nêzanit...

*

Mi domantîya xo de vatêne
teyna yew dewe esta na dinya ser o,
dewa ma...
Zobîn der û dormeyê dewa ma de
teyna zinar û koyî estê.
Mi nêzanitêne ke
hîna zaf dewî estê peyê koyan de,
hîna zaf ca û cangî
û welatî...

Dem hêdî-hêdî derbaz bîyêne
û mi winî zanitêne ke her çî
sey huyayîşê maya mi rindek o,
sey lex û luxanê pîyê mi weş,
û sey estanikanê kalik û pîrîka mi derg û rengîn.
Mi nêzanitêne ke
merdene zî esta şemiga keyberê ma de,
û mi nêzanitêne ke yew bi yew hevalî
verê çimê ma ra darînê we û benê vîndî şonê...
Mi nêzanitêne ke
pî û maya mi,
kalik û pîrîka mi
hevalê mi
roje sey awe verê çimanê mi ra
oncînê û şonê rîyê erdî ra.
Mi nêzanitêne ke
bêvengîye û bêkesîye wîna însanî dejnena.

Mi nêzanitêne ke
însanî nîya welatê xo ra visînê û şonê dûrî
şonê û reyna pey de nêcêrenê ya.

Mi winî zanitêne ke
her çî sey domantîya ma yo,
her çî hewn de yew xeyalêde şîrîn o,
yew xeyalode derg.

Xeyal...

Û nika maya mi êna çareyê mi ra paç kena
û mi nê xeyalê dergî ra urznena ra
la no xeyal nêbî, xeyal nêbî...

Teber ra ne vayê wisarî ameyênê,
ne şilîya wisarî vareyênê
û ne kî şewa şîrîne de
aşme asmên ra şewle dayênê şewe.

Teyna bîyo,
û kes çîn bî dormeyê mi de
welatê xeribîye de...

*

Xwezila nika teyrî bêre
mi bikerê mîyanê perranê xo
û bicêrê berê nê welatê xeribî ra.

Mi bicêrê û berê
mîyanê nê erd û asmênî de
mi bikerê vîndî.
Mi berê zereyê ê xeyalê rindekî...

Îstanbul - Taxa Gazî, 03.04.2011

ROMANO VERÊN YÊ KIRMANCKÎ

| Nadîre G. ALDATMAZ (*) |

SEBA ZIWANAN GIRANÎYA ROMANÊ VERÊNÎ

Dinyaya edebîyatê kurdan de hurendîya romanî zaf muhîm a. Zîwanê kurdan de romano verên serra 1935 de, lehçeya kirdaskî de ameyo nuştene. Kirdaskî hem cografyade girse de hem zî welatanê bînan de yena qîsey kerdene. No rî ra zî dahîna avêr şîya.

Bêguman romanê kurdan zî mîyanê edebîyatê kurdan de cayode muhîm der o. Edebîyatê kurdan zî jey mîletê kurdan parçe bîyo. Peynîya nê parçebî-yayîşî de mesafeyê girşî kewtê mavênê lehçeyan. No rî ra zî edebîyat, tayê lehçeyanê ma de tenêna avêr şîyo. Na mana de kirmancî rind peyser menda. Romanê kirmancî ancax serra 2000î de ameyo weşanayene. No durum qîy-metê romanî senik nêkeno, eksê ci, keno zêde.

Seba herey kewtena edebîyatê ma yê nuşteki, sebebî zaf ê. Qedexeyê zi-wanî, zindan kerdene roşnîran, parçebîyayîşê mîletî ûsn. Bîndestîya zîwanî, bîyayîşê edebîyatê nuşteki rind kerdê zor. Hikaye, şîr û sanikî cayê de vinderê, roman nuştene, seba kirmancî bê îmkân bîye. Wertê na bêîmkânîye de nuş-tîşê romanode 536 rîpelî raştî zî qehremanîyade girse wazena. Hem hetê dew-letîya zîwanî ra hem zî hetê belaya sereyî ra.

Deniz Gunduz, nuştexê romanê verên yê kirmancî yo. Deniz, hona ke cêncê 24 serrên bîyo, no kitab nuştê. Beno ke rozê no zîwanê ma yo kan bi-xeleşîyo, bibo zîwanê perwerdeyî, eke henî bo, tede bara nê romanî zaf bena.

Zîwanê ma yo ke zîwanê zereyê çeyî (keyî) bî, bî zîwanê edebîyatî. Zi-wano ke çinebîyaye bî, o ke eyb bî, o ke tayîne ra gore zîwanê serê koyan bî, o hên ame meydan ke êdî kes bese nêkeno ke heqa ey înkâr bikêro.

Seba ma kirmancan, eve zîwanê xo wendiş sebebê bextewerîya ma yo.

1. MİLET Û ROMAN

Ma ke edebîyatî de nîyada, vîneme ke edebîyat, bi nameyê mîletan yeno vatene. Mavajî, edebîyatê almanan, edebîyatê îngilîzan, edebîyatê rûsan ûêb.

Ancî nîyadame ke vejîyayîşê romanî û mîletbîyayîş ca-ca de kewtê tê-

(*) Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî de wendekara mastîrê kultur û zîwanê kurdî, qismê lehçeya kir-manckî (zazakî) ya. e-mail: nadirega@hotmail.com

mîyan. Aversîyayîşê romanî zî mîletê ke wayîrê dewlete yê û ê ke bêdewlet ê, ferqê xo esto. Bêguman, mileto ke wayîrê dewlete yo, edebîyatê înan beno berz, beno girs yeno ra dustê edebîyatê dinyaya moderne. Çike mileto ke dewleta xo esta, ziwanê xo azad o. Yewbîyayîşê perwerde û weşanayîşî esto. “Çinebîyayena dewlete û xoserbîyayena kurdan, qalê edebîyatê kurdan o milî kerdene fîna ra zor. (...) Mîletê ke kurdî kerdê binê destê xo û zor kerdo, polîtîkaya înkârî ra heta bi otonomîyade tenge muamele kerdo.” (1)

Seke Haşim Ahmedzade halê romanê kurdan zaf rind tehlîl keno, no durum de, parçebîyayîşê kurdan behsê edebîyatê kurdan o milî kerdene rind keno zor. Çike çitur ke mi cor de zî vat, miletbîyayîş û roman, dewleta milî û roman, zîyade kewtê tîmîyan.

Rexnekarê edebîyatî Franco Moretti ra gore, hetê ra, dewleta milîye (ulus devlet) roman veto. Hetê ra zî romanî dewleta milîye veta. Nuştoxoyê amerîkanî Ray Bradburyî ra gore zî roman, kulturê mîletî cîgêreno û vezeno werte.

Romano verên yê Ewropa “Don Kîşot” (Don Quijote) serra 1605 de hetê Miguel De Saavedra Cervantesî ra ameyo nuştene (2). Romano verên yê tirkî “Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat” serra 1872 de hetê Şemsedîn Samî ra ameyo nuştene (3). Romanê ma yo verên “Şivanê Kurd” lehçeya kirdaskî de serra 1935 de hetê Erebe Şemoyî ra ameyo nuştene. Çiqas ke nuştoxoyê kurd Ferhad Shakely seba romanê verên yê kurdî serra 1960 dano zî bellî yo ke qesta xo romanê lehçeya sorankî yo. Shakely bi xo zî vano romanê ke Yewîya Sovyetan de weşanîyayê, na xebata xo de tever ra verdayê. Çike Şivanê Kurd (Şivanê Kurmanca) Yewîya Sovyetan de weşanîyayo (4).

Cayo ke tede mîletê kurd ciwîyeno, ê cayan de zêde kirdasî yeno qiseykerdene. Cayo ke kurdî qedexeyê nêbîyo, verê coy, ê cayan de metnê edebî vejîyayê werte. Mesela, kurdê ke Yewîya Sovyetan der ê, hetê ziwani ra tenêna azad ê. Romanê verênî zî uca vejîyayê.

“Xêrza romanê welatî ra, aversîyayîşê romanê kurdan de bara dîyaspora zaf a. (...) Tim merdim zaneno ke aversîyayîşê edebîyatê kurdan de kurdê ke Armenîstan der ê, bara xo zaf a. (...)”

Ma ke tarîxê edebîyatê kurda de nîyada, verê coy, edebîyato klasîk yê kurdan, bi alfabeya erebkî vejîno vernîya ma. Bêguman, merdim şikîno vajero ke edebîyatê kurdan o klasîk medresan ra vejîyayo. Medresan bi seserran jê mektebanê îlmî xizmete daya û şairê girşî nê medresan ra vejîyayê. Kurdî ke seserra 15. de dekewte dinyaya edebîyatî, erebkî û fariskî welatanê musulmanan de ziwanê edebîyatî bî. Ma ke qalê şîra kurdan a verêne kerd, gerek tayê kesane zaf muhîman bîyarîme xo vîrî. Elî Herîrî, Melayê Cizîrî, Melayê

(1) Haşim Ahmedzade, *Ulus ve Roman*, Pêrî Yayınları, İstanbul 2004, r. 157

(2) çc, r. 53

(3) çc, r. 163

(4) www.edebiyatogretmeni.net

Bateyî, Mele Perîşan, Feqîyê Teyran. Nê kesê muhîmê ke medresan de erebkî û fariskî wendo, unca zî şîr û dîwanî bi kurdî nuştê.”(5)

Mavênê edebîyatê klasîk û edebîyatê modernî yê kurdan zaf derg o. Wexto bêveng xeylê esto. Raverşîyayîşê edebîyatê modernî herey bîyo. Sebebê nê halî eyan o.

a) Halê Kirmanckî

Serranê hawtayan (1970) de qiseykerdişê kirmanckî eyb bî. Kirmanckî ziwanê dewe bî. Hên bibî ke dewijan bîle xo zor kerdênê ke bi tirkî qisey bikerê. Çitur ke merdim çeye ra vejîya, kincanê zereyê çeyeyî (keyeyî) xo ser a keno, vezeno, kincanê teverî dano xo ra, eynî hên bî. Kirmanckîya xo çeye de ca verdayênê û tever ra tirkî qisey kerdêne. Çarşî de, mekteb de, telefon de tirkî qisy kerdêne. Ê ke tirkî nêzanayêne, yînu bîle xo zor kerdêne ke telefon de tirkî qisey bikerê. Miletî hetê ra serm kerdêne, hetê ra zî tersayêne ke eve kirmanckî qisey bikero.

Serranê hawtayan de organizasyonê marksîstî zaf bî. Yînu kî wastêne ke kes qalê ziwanê xo nêkero. Yînu ra gore, wextê serbestîya ziwanan şorişî ra tepîya yo. Înanê ke nîya vatênê, ê zî kirmancî bî. Qisey kerdena ziwanî her ke tepîya este, domanî nêmusay, kalan xo vîr ra kerd. Ziwanê teverî (ziwanê mektebî, yê çarşî, yê organizasyonan...) tirkî bî. Dime ra zî radyo û televîzyonî kowtî zereyê çeyanê ma. Roze de nê mî şate, radyoyê Erîwanî ra tever pêro tirkî bî. Yê Erîwanî zî kirdaskî bî. Qismêkê ma fehm nêkerdênê, unca zî gos dayênê. Melodîyê kilaman ma rê weş amênê. O zî dizdîya gos dayênê.

Çiqas ke ma derdê xo, ziwanê xo de tewr rind vatênê, unca kî eke yewî rê binusnêne, ebe tirkî nusnayêne.

Halê ma nîya bî. Ma tayîne rê xovîrakerdiş zor bî. Ma xo zor kerdêne ke tayê çekuyan bîyarîme xo vîrî. Nuştene nêameyênê vîrê keşî.

O wext lehçeya kirdasî de çend kovarî vejîyayênê. Ê kî nême kirdasî, nême tirkî bî. Derbeyê 12 elule ra tepîya ê zî nêvejîyay. Kirdaskîya ke tenê jîl dayîbî, a zî birîya. Kirmanckî xora nêameybî ra xo.

Serrî ke vêrdî ra, miletî ziwanê xo terikna. Her keşî domananê xo de tirkî qisey kerd. Ziwanê dewe peyder pey xo vîr ra kerd. Hên bî ke, kokimê ke dewe der ê, hawtay, heştay serran der ê, bî ziwanê yînan. Dime ra zî dewî kerdî tol, vêsney. Kes dewan de nêmend. Dewijî ke nêmendî, ziwanê yînan zî nêmend.

(5) Abidin Pariltı - Özlem Galip, Kürt Romanı Okuma Kılavuzu, “Önsöz, Muhsin Kızılkaya”, Sel Yayıncılık, İstanbul 2010, r. 9

b) Awe Raya Xo Dîye

Unca kî rozê amê, no hal têsêr û têbin ra bî. Awe raya xo dîye. No ziwan de eserê edebî vejîyayî.

Edebîyat henî yo ke “cayê de, cayode dizdî ya, xerîbîye de, odayade serdina cemedîyayîye de, serê koyê de, mektebê de, hucreyê de, qawîşê de, qeweyê de, cayo ke merdim şikîno binuşno, ê cayan de qeleme cêno xo dest, kaxite cêno xo ver, çekuyê ke o ziwan de zaneno, derdê xo ê ziwani de dano vatene. Ge-gane beno ke nînan ra tiway nêvejîno. Ge-gane zî nê nuşteyî benê eserê edebîyatî. Nê, ziyade benê şîrî, ge-gane benê hîkaye. Hama ke nê nuşteyî bî roman, endî ê ziwani ra hên rehet zewal nêbeno.”(6)

Raştî zî wertê na bêmkaniye de edebîyatê ma raya xo kerde ra. Yew ziwani de edebîyat viraştene, qeweta ê ziwani musnena. Bi taybetî, ziwani de roman nuştene, bi xo merhaleyade zaf muhîm a. “Çike roman, zîrveyê ziwani yo, zîrveyê edebîyatî yo. Çike roman, zanayîş û şeklê ciwîyayîşê xelkî yo. Ziwanê ke romanê xo esto, ê ziwani vera qedexekerdişî de çeka xo sanaya xo mîye. Roman, seba ziwani kalxan (mortal) o.

Fîlologî vanê, ewro rîyê hardî de nêjdîyê hîrê hazarî (3000) ziwani estê. Mîyanê nê ziwanan de tenya edebîyatê hawtay û şeş (76) ziwanan esto. Ciwîyayena ziwanan de raya verêne, raya teke edebîyat o. Kurdî zî nê ziwanan ra yew a... Dinya de ziwani çin o ke jê kurdî bê mekteb, bê estîtu, bê perwerde ûeb. wayîrê xo vejîyo, eseran bido. Belkî zî xelko tek o ke wertê na bêkesîye û bêwayîrîye de edebîyatê xo honde avê berdo.” (7) (Çime binuse)

2. ROMANO VERÊN

Romano verên ê kirmanckî serra 2000î de Anqara de Weşanxaneyê VARTANî ra vejîyayo. Roman, 536 rîpelî yo. Nuşttoxê romanî Deniz Gunduz o.

a) Deniz Gunduz Kam o?

“Deniz Gunduz, romannuştoxê verên yê kirmanckî (zazakî) yo. Çeleyê 1976î de dewa Gimgimî Canesera de maya xo ra bi. Hema ke hîrêserre bi, keyeyê înan bar kerd, şîy bi dewa Uskira. Wendegeyo verên Uskira de wend. Mîyanên zî na dewe de dest pêkerd la Tetwan de temam kerd. Wendişê lîse zî, Bidlîs de dest pêkerd, Îzmîr de temam kerd. 1994 de Anadolu Üniversitesi ya Eskişehirî de qismê Tarîxê Hunerî (Sanat Tarihi) de qeyda xo viraşte labelê wendişê xo temam nêkerd. 1996 de Îzmîr de temsîlkarîya Weşanxaneyê Komalî kerde. Wexto

(5) Abidin Parlıtî - Özlem Galip, Kürt Romanı Okuma Kılavuzu, “Önsöz, Muhsin Kızılkaya”, Sel Yayıncılık, İstanbul 2010, r. 10

(6) e.c., r. 20

ke no gure kerdêne, xo da xebata ziwanê kurdî ser û dest pêkerd bi kirmancî nuşt. Serra 2000î de romanê xo *Kilama Pepûgî* ke romano yewin yê kirmancî yo, da weşanayîş. Serra 2003 de bi wasitayê Weqfa Kurdî ya Kulturî li Stokholmê Unîversîteya Upsala de yew termîn kirmancî wende. Badê ke Swêd ra agêra, Îstanbul de Weşanxaneyê Vateyî awan kerd. Û êdî bi temamî xo da karê edebîyatî û weşangerîya kirmancî ser. Kovara *Vateyî* ke Swêd de hetê Grûba Xebate ya Vateyî ra amade bena, Tirkîya de dano çape ro û vila keno. Heto bîn ra Weşanxaneyê Vateyî de kitaban çap keno.

Eserê eyê ke hetanî nika weşanîyayê:

- 1) *Kilama Pepûgî* (roman), Vartan, Anqara, 2000
 - 2) *Hikayeyê Koyê Bîngolî* (hîkaye), Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2004
 - 3) *Kirmanca/Zazaca Dil Dersleri* (gramer), Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2006
 - 4) *Deniz Gunduz, Soro* (roman), Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2010”
- (8)

c) Edebîyatê Deniz Gündüzî

“Deniz, edebîyatê xo de zaf asan û sade qisey keno, hîra-hîra, derg û dila qisey keno. Ziwanêko dewlemend û goştin xebitneno. (...) Sînorê xeyalanê ey de qet zordayîş çin o, yanî, qet zor nêdano xo.” (9)

Çiqas ke standardbîyayîşê kirmancî temam nêbîyo, her kes goreyê min-tiqaya xo qisey keno û nuşneno, hên-zanen ke ziwanê Denizî her keşî gore aracax (yeno famkerdiş) o.

“Dinyaya edebîyatê Denizî, mekanê bîyîşan derûdorê Koyê Bîngolî, Koyê Şerefdînî yê; dewa Uskira, Civarka, Canesera; Dereyê Sorbelaxî, Girê Boxayî bi deşte û zozananê xo, bi tap û kend û kendalanê xo, bi mal û pes û birrê xo, bi qereqol û mekteb û bereqayê rijayeyî ke erdlerzê şeş û şeşî ra mendê. Heme hîkayan de nê mekanî yenê verê çimê merdimî. Û îllahîm zî vewre, vewra welatê Serhedî; vayo ke hêç beno, tozike, puk, pukeleke...” (10)

Rastî zî merdim hên hîs keno. Waxtê wendişê romanî de merdim cayê xo yê raştkenî terikneno sono serê koyê Bîngolî, sono wertê gul û vilikan. Boya vaş û vilikan sereyê merdimî çerexnena, çitur ke vayê zimistanî rîyê merdimî vêsneno, halê mîletê ma, feqîrîye, cahîlîye û bêkeşîya mîletî zî zereyê merdimî vêsnena.

“Edebîyatê Denizî de dej û mîzah têmîyan de yê. Seke wisarî gama ke vewre dest pêkena vilişêna, sîyayîye vejêna meydan, derûdor de mîyanê bele-

(8) Bîyografiya Deniz Gunduzî, Amadekar: Roşan Lezgîn, Zazakî.Net, <http://www.zazaki.net/haber/deniz-gunduz-118.htm>

(9) Roşan Lezgîn, “Nuşttoxê Koyê Bîngolî: Deniz Gunduz”, Zazakî.Net, 07 tebaxe 2009, <http://www.zazaki.net/haber/nustox-koy-bngol-deniz-gunduz-94.htm>

(10) çc

kanê vewre de çayîr û çîmen, gul û gulbizêkî ver kenê ci zergûn benê. Keweyî, sîyayî û sipîyî têmîyan de asenê, bi no qayde, her hîkaye de hema vajêne ke her qiseykerdîş de gama ke jan, dej, êş û elem, bêçareyî û cehaletîya şarê ma nawneno, hetêk ra zî bi hawayêko tebîî, zaf asan, mîzahî sey derûyê nê dejê xorînî, sey yew şerbetî pêşkêş keno. (...)

Eke bi kilmîye debîyatê ma de cayê Deniz Gunduzî û rolê ey mi ra bipersî, ez vana ke, edebîyatê tirkî de cayê Yaşar Kemalî û rolê ey çi yo, yê Deniz Gunduzî zî o yo. Çünke uslûbê qiseykerdîşê edebîyatê Denizî, hawayê şuxulnayîşê zîwanî, heta bi mekan zî, belê, zaf hetan ra edebîyatê ey maneno edebîyatê Yaşar Kemalî.” (11)

Her çî ra avêr, no zîwan de edebîyat bi xo çîyode zaf girs o. Seba nuştana romanode kirmancî gerek taqetade pîle, zîwanzanoxîyade hîraye û zîwanode dewletî merdimî de estbo.

Hên asen o ke Deniz Gunduz wayîrê nê mezîyetan pêroyîne yo. Çike o, çi ke wazeno kitabane xo de vajero, zaf rind vato. Bi zîwanê xo yo zelal û germ û dewletî û raştken zereyê merdimî vêsno, lerzno, merdimî hurêndîya xo ra urzno ra, beno serê koyanê welatî, wertê boya kulîlikan.

3. KILAMA PEPÛGÎ

Romanê Deniz Gunduzî û romanê kirmancî o verên, jê nameyê xo bi kilama pepugî dest pêkeno:

“Pepbo geko

Kam kîşt

Mi kîşt

Kam şût

Mi şût

Kam kinit

Mi kinit” (12)

Kulturê kurdanê kirmancan de cayê na kilame zaf muhîm o. Çike kirmancan zaf xo be xo yewbînî werdo. Werdo hama dime ra zî bîyê poseman, kilamî vatê. Na posemanîya xo bi kilaman, bi hîkayeyan, bi şîran arda ra zîwan.

Bi vatena Deniz Gunduzî, sanika na kitabî sanikade raştken a. Ap Geloyî ci rê qisey kerda. Meselayê kitabî wextê dewleta Osmanîyan de, peynîya ser-

(11) Roşan Lezgîn, “Nuştokê Koyê Bîngolî: Deniz Gunduz”, Zazakî.Net, 07 tebaxe 2009, <http://www.zazaki.net/haber/nustox-koy-bngol-deniz-gunduz-94.htm>

(12) Deniz Gunduz, Kilama Pepûgî, Weşanxaneyê Vartanî, Anqara 2000, r. 7

ranê 1800an û serê serranê 1900an de vêrenê ra. Hama hama rastê peynîya emrê dewleta Osmanîyan yenê.

Meseleyî dormeyê mintiqaya Gimgimî de vêrenê ra. O wext padîşah Evdilhemiîdo diyîn serê textê dewleta Osmanîyan der o. Hetê Gimgimî de zî alayîye Hemîdiye dewlete temsîl kenê.

Eşîrê girşî yê ke na mintîqa der ê, xormekij û cibranij ê. Mintîqa de armenî zî estê. Eşîra xormekan elewî ya, cibranî zî sunî ya. Mavênê her di eşîran rind nîyo. Serekê alayîya Hemîdiye zî cibraniz o.

Wext wextê talanî yo. Zorê kamî ke şî kamî, destebera kamî ra ke ame, êyê bînî weno. Cibranî kewtê alayîya Hemîdiye, qewetin ê. Alayîye erzena dewade xormekan ser, Îbrahîm Talîyê xormekijî kişena. Domanê Îbrahîmî (Zeynel û Welî) zî yenê ke heyfê pîyê xo bijêrê. Xormekijî û cibranijî danê pêro, yewmîn ra xêlê merdiman kişenê.

Eskerê Osmanîyan û cibranijî pîya erzenê dewanê xormek û armenîyan ser. Armenîyan qir kenê û malê înan zî talan kenê. Vera zulmê dewleta Osmanî û cibranizan de Levono armenî çend merdimanê xo cêno, vejîno ra koyan, cibranan û alayîye de dano pêro. Cibranî û armenî, cibranî û xormekî yewmîn qir kenê. Dismenîya ke mavênê her di eşîran der a, rind bena xorîne.

Welî axayo xormekij pêheşîno ke alayîye erzena dewa armenîyan ser. Xebere rusneno kewrayê xo Aşotî rê ke dewe ra biremê, şêrê. Aşot dewa xo nêterikneno. Armenîyê ke ê cayan teriknê sonê, raye ra rastê zaf zehmetîyan benê. Tayê xormekijî zî koyan ra fetelînê. Raya armenîyan birnenê, înan kişenê, ser de kenê (Mam û hevalê xo). Mufrezeyê Levon û Mamî zî yenê verva yewmînî, danê pêro. No ceng de merdimê Welî Axayî zî bi destê Levonî ra yenê kiştene. Mavênê armenîyan û kurdanê elewîyan zî beno xirabe.

Hetê ra zî Herbê Yewîn yê Dinya dest pêkeno û hukmê dewleta Osmanî partîya Îttîhad-Teraqqî dest der o. Na partî planê qirkerdişê armenîyan viraştö. Planê xo hurdî-hurdî ana hurêndîye. Verê coy dewan ra çekan arê danê, dima mal û dewarê dewijan cênê, benê. Peynîye de zî cinî-camêrd, pîl-qiz kam ke esto danê arê, qifle bi qifle benê kişenê.

Aşot domananê xo cêno sono, xo erzeno bextê kewrayê xo Welî Axayî. Welî Axa derba verêne xo vîr ra nêkeno. (Levonî merdimê ey kiştbî.) Aşotî xapêneno û çeyê (keyê) xo de kişeno. Bi no qayde heyfê merdimanê xo cêno.

a) Ziwanê Romanî

Merdîm ke nêzano no roman key ameyo nuştene, vano belka se (100) serre ra avêr ameyo nuştene. Yan zî serrê nuştexê romanî honder ê. Hîsode henên dano merdimî ke, merdimî beno deşta Uskura, beno serê koyê Bîngolî û koyê Şerefdînî. Merdimî beno verê silî û sepelî de fetelneno. Wisar ke ame,

awa vewre ke kowte dere û derxunan, mij û dumanî ko û gêrîsan girewt, çimê merdimî ere kulîlikan fetelîno pela kitabî de. “Edebîyatê Denizî de her çî gane yo, her çî de ruh esto, her çî wayîrê ziwanî yo û her çî hîsdar o...” (13)

Raştî zî merdimî ke Kilama Pepûgî wende, derdê domananê armenîyan zereyê xo de hîs keno. Merdim wazeno ke bêkeşîya yînan rê kes bo, vêsaniya yînan rê non bo, têsaniye rê awe bo. Domanê ke bê ma û bê pî mendê, wertê birrî de lerzenê, yînu bijêro, pistunê xo de wedaro, ci rê ma û pî bo. Ziwanê nê romanî hîsode nîyanên keno zereyê merdimî. Ziwanê romanî ziwanode hîsdar o. Hem zî, her çî rast o. Mesela, mi ke kitab wend, mi va belka ez dewe der a. Sereyê xo ke çever ra tever kerî Ap Memî, Ap Heşî, Ap Welî vînen. Sey vatena Roşan Lezgînî “romananê Denizî de va, vewre, puk, vilikî, darûber, koyî, dereyî, boya vilikan, dûyê cixara... Her çî gane yo. Her çî sey merdiman, heta ke merdiman ra wetêr, gane û hîsdar o.”

Ziwanê kitabanê Denizî tim ziwanê zerrî yo. Zaf dewletî yo. Verê honde zulm û asîmîlasyonî de çitur vineto, xo qorî kerdo, çitur hata ewro ardo, kerdo ziwanê romanî? Merdim şaş beno.

Seba ziwanê nê kitabî tayê krîtîkî zî estê. Armanca krîtîkkerdoxan, bêguman ke ziwanî rê xizmet a. Edebîyat bêkrîtîk nêbeno. Labelê, qisanê sey kardî dima, unca zî nê çekuyî yenê: “Her çî ra ver, ez Deniz Gunduzî pîroz kena. Kar û gureyê ey çeriyade girs û pîroze heq kena. Romanê xo, edebîyatê kirmancî de gamêde hol a. Ez para xo ferq der o û zerrî ra wanen, zerrî ra hîs keno. Mi romananê ey de zaf çî dî û zaf çî zî musayo. Na sevete ra qisaya min a peyêne na ya: Sipas!...” (14)

Wextê mendo ke kirmancî wertê dû û wela tarîxî de vîndî bo, şêro. O wext de, romanê ma yo verên resto. Na mana de ez nêwazen ke krîtîkê romanî ser o vinderî. Armanca mi yew ziwan de -bi gune û sewabanê xo- rolê romanê verênî çik a, ey ser o binuşnî.

b) Bêja Romanî

Kilama Pepûgî, hetê ra na lehçe arde ra xo, hetê ra zî çîqa ke Deniz Gunduz bi xo vateyê verên yê romanî de vano: “Mi niwaşt ke ez tarix bînîvîsnerî. Xebatê mi roman bî.” Unca kî no roman, bi mi, tarîxî yo. Çike romanê tarîxî, meseleyî, ê ke bîyê, yînan cêno zereyê xo. Meseleyî, ê ke cayêde tarîxî de bîyê, yînan nuşneno. Qeremanê romanê tarîxî, raştken yan zî xeyalî benê. Qeremanî, eke raştken nêbê zî beno. Labelê meseleyî, gerek cîya (bi ferq) nêbê.

(13) Roşan Lezgîn, “Nuştokê Koyê Bîngolî: Deniz Gunduz”, Zazakî.Net, 07 tebaxe 2009, <http://www.zazaki.net/haber/nustox-koy-bngol-deniz-gunduz-94.htm>

(14) Huseyîn Karakaş, “Soro û Romannuştoxîya Deniz Gunduzî” ŞEWÇILA, Kovara Edebî Hunerî, Hûmare 2, Hamnan 2011, r. 35

Yanê, wexto ke meseleyî tey vêrenê ra, gerek zîyadeyê meselan rastî bê.

Nika wexto ke meseleyê tede vêrde ra, o wext, welatê ma de çi bî, çi nêbî, bîyarîme xo vîrî:

“Alayîyê Hemîdîye serra 1891 de dewrê Evdilhemîdê diyînî de saz benê. Armanca sazkerdena alayîyanê Hemîdîye verê coy nîya bî: “Hardê Împaratorîya Osmanî, parçe-parçe ke dest ra vejîya, dewleta Osmanî wazena kurdan (hona ke fikrê kurdan o milî çin o) xo dest ra nêxelesno ra, vîndî nêkero, binê şemsîya Pan-Îslamîzmî de arêdo (pêresno) û binê destê xo kero. Dewleta Osmanî wazena ke kurdan esker kero, vera rûsan û aceman de herb fiyo. Wazena ke kurdan miletperwerîya armenîyan a ke hona newe az dana, aye ver de bende (sikre) kero û şîî-elewî-qizilbaş, êyê ke Yawuz Sultan Selîmî ra nat hurêndîya dismenî der ê, yînu rind pahn kero. (...)

Her eşîre ra seba alayîye domanî girewtênê, rusnayênê mektebê suwarî yê Îstanbulî, dima zî bîyênê mulazim û gêrayênê ra welatê xo û alayîya xo. (...)

Êyê ke sunî û şafîî yê, ê girewtî alayîye. Mavajî, mintiqaya Gimgimî de eşîra cibranan (aşîra sunîye) ra di alayî saz kerdî. Halbikî eşîra xormekan (eşîra elewîye) zî wast ke alayîye kuyo hama Muşîr Zekî Paşayî qebul nêkerd. Reîsê eşîre Îbrahîm Talo, qarîya û verva nê qerarî de ke vinet, sere dard we, ame kistene. Lazê Îbrahîmî Zeynel, o ke kewt hurendîya pîyê xo, ey zî sere dard we, heta ke padîşahî o ef kerd...”(15)

“Serra 1893 de herbê osmanî û rûsan de alayîyê Hemîdîye derbê giranî dayî ra rûsan. (...) “Alayîyê Hemîdîye, Evdilhemîdî seba tedîb û tenkîlê armenîyan saz kerdê. (16)

“Serra 1893 de mintiqayanê Mûş û Sasonî de, mavênê musulman û xirîstîyanan de pêrodayîş vejîno. (...) Serranê 1894-1896 de peynîya polîtîkaya Sultan Evidlhemîdî de, cinî, camêrd û domanî, se hazar (100.000) keşî ra zîyade armenî yenê kîştene.

Serra 1914 de vîjnayîşê parlamentoyî de, mebusê partîya Îttîhad û Terraqî meclîsê mebusan cênê xo dest (...) Çekê ke armenîyan der ê, yînan danê arê...”(17)

Heta nika, mi tarîxê raştkenî ra di-hîrê meseleyî ardî ra ma vîrî. Nika zî Kilama Pepûgî de, meseleyê ke bi na rastîye kuwenê tê, yînan de nîyadîme:

Qehremananê romanî ra Îbrahîm Talî verê lozine de ništo ro, qisey keno:

“Xalitê cibranijî ard berd, Îbrahîm Paşa (Îbê Mila) qan kerd, verda pisirê ma...

(15) Ayşe Hür, “Hamidiye Alaylarından Koruculuğa”, Taraf Gazetesi, 21.03.2010

(16) Sait Çetinoğlu, “Çetecilik, Rejimin Ayrılmaz Bir Parçasıdır”

http://www.sesonline.net/php/genel_sayfa.php?KartNo=53017, 16.02.2009

(17) Ermeni Soykırımı, Alman Subayı Armin Wegner'in 1915'te Çektiği Fotoğraflar: http://www.the-forgotten.org/site/intro_tur.html, 2007

(...)

Ebdulhemîdî, Îbê Mila kerdo lajê xo. Ewro qesa Îbî çik a, a yena ma ser de.” (18)

Lazê Îbrahîmî, Welî zî kuwno qise:

“Cîbranişî hetanî nika gonya ma ra qe mird nibîyê, çixa va ardora ci fek kerdo leş û cendegê ma. Gore ke qaymeqamê Gimgimî salix dano, Xalitê Cîbranişî derheqê ma de rewna Îbê Milîşî ra ferman do vetene. Îbê Milîşî qan kerdo ke ma fîraranê eskerî ra wayîr vejînme, ma û Hermenîya duşê Osmanîye de pîşt danîme jûbînî. Malê Cîbranişî ke amo tirtene, pîyayê xo ke amo kîştene ma ser ra mendo...” (19)

Ma îta fehîm keme ke çitûr ke tarîxê ma de rast zî beno, dewleta Osmanî ma kena parçe. Verê coy ma yewbînî de kena dişmen, dima zî rehet kena binê destê xo. Dewrê peyên yê Dewleta Osmanîye yo.

“Nika ke Hermenîya mecêro lêwê xo, Urîz û Engîlîz cênê. Pîyawo Hermenî rê ewro kam virane ya kero, o şono uja. Kurmancîye û Osmanîye roja verî ra dişmênê man ê, nê alayê hemîdîye hetanî nika çîn bî. Paşayê Osmanîye seba ligitxanê Hermenîya nê alayî nêro. Her çîyo Hermenîyo zanox naye rind zano, coka ewro ra dest nano pira Hermenîya rê çeka kenê vila.” (20)

Îta zî polîtîkayade Osmanîyan yena ra ma vîrî. Verê coy armenîyan xapênenê, çekan danê înan. Dima zî danê arê. Nafa zî danê kurdan û bi destê kurdan armenîyan danê kîştene.

“Feqet derba Hemîdîye giran a. Îbê derba eskerê Hemîdîya ver nalêne. Hemîdîye hetanî zerê Xwarîke jû, dewanê Xormeçîka de kam kerd xo dest ra, kerd halê merdene û hena ca verda...” (21)

Kîştene Îbrahîmî ra tepîya lajê Îbrahîmî Welî sono Îstanbul ke hem xebra merdena pîyê xo bero hem zî birayê xo Zeynelî bîyaro. Eke Zeynî vînenê, nîyadano ke tayê hevalê Zeynî kirdaşkî qisey kenê. Vano, “Zeynel bira, nê kam ê?” Zeyn vano, “Nê kî Gimgim ra yê geko. Domanê Cîbrana yê.” Na qise ser o Wel vano, ‘Nêro mixenet, ti celadanê pîyê xo de îta wena şimena?’” (22)

Çitûr ke ma zoneme, o wext de domanan rusnenê Îstanbul, mektebê eşîran, qehremanê nê romanî Zeynel zî hata merdena pîyê xo Îstanbul de mekteb der o. Unca îta vîneme ke mavênê cîbran û xormekan de dişmenîye esta, çitûr ke rastîye de zî bîya.

Ap Hesên, cayê de zî meymananê xora nîya vano:

“Buko waxto ke Osmanîyê fermanê ma elewîya vet hard û azmen ma

(18) Deniz Gunduz, Kilama Pepûgî, Weşanxaneyê Vartanî, Anqara 2000, r. 31

(19) çc, r. 31

(20) çc, r. 38

(21) çc, r. 40

(22) çc, r. 62

ser ra ame pê. Yavuzî çewres hezar ra zêdêrî mordemê ma da qirkerdene. Lî-qîtxanewode henên kerd ke mayê ewladê xo eşt. Ver kerd ra şarê ma weşa weşî kerdî zerê mezela. Yavuzî ke gonya ma kerde helal, îndî dar û kemer ma de bî dişmen.” (23)

No malumat zî rast o û tarîxê ma de cayê xo esto. Malumatê ke cêr ra yê zî, unca rastîya tarîxê ma yê.

“Labelê çî waxt ke Osmanîye Hermenîya rê çekî kerdî vila, olvoztîna her di heta giran-giran şatîye. A waxt Osmanîye henî pîşte dene Hermenîya ke, aqilê îsanî nîyardene, îsan famkor mendene. (...)

Zure rewna hazir a. Helîfey vato: ‘Nîyetê Hermenîya owo ke Kurdîstanî, bîkerê Hermenîstan.’

Serrê naye ra ravêr, Ebdulhamîdî qesade weşe vatîbî. Na qesa seba Hermenîya û Kurda zaf mûhîm a. Ebdulhamîdî vat bî: ‘Ewropa Welatê Balqana û Welate Erebi destê ma ra vet. Ebe na tore îna, dest û lingê ma birnay. Labelê ewro kenê ke, Kurdîstan û Hermenîstanî ma dest ra vejerê ke, wa cîgera ma biqilayîyo ra.

Helîfe ke nîya vajo, pêynîya xo miyone der a. Ewro ebe destê Kurda Hermenîya mîyone ra dano we meşte kî ebe destê şarêde bînî Kurda mîyone ra dano we.” (24)

Hata nika meseleyê ke roman de vêrenê ra, mi ê veracêrê meselanê tarîxî kerdî. Hên aseno ke nê meşele-yewbînî cênê (gênê). Peynîya serranê 1800an û serê serranê 1900an de ke mintîqa de çî bîyo, halê miletê ma o ekonomîk, sosyal û kulturel ke senî bîyo, raste-rast fino re verê çîmanê ma.

Nê krîterî pêro ke amey têlêwe, ma vanê no roman romanode tarîxî yo.

4. KILAMA PEPÛGÎ MA RÊ SE VANA?

Bi mi gore, Kilama Pepûgî romanêde ef wastene yo. Ma be armenîyan, wa û biray bî me, cîranî bî me, kewray bî me. Rozê amê ma yewbînî rê kerdîme dişmen.

Ez wazen ke “kilama pepûgî” zî binuşnîne.

Waye vê birayî ra rozê sonê kengeran. Xêlê ke dayî arê cêrenê ra yenê. Turikê kengeran poştîya lazekî der o. Yenê çê nîyadanê ke turik te toway çin o. Keyneke vana kengerî ku yê. Vano, nêzonen mi nêwerdê. Vano, eke henî yo to werdê. Çêneke se kena nêkena, înan nêkeno. Waye vana înan nêkena zereyê mi yake nîyade. Bira niseno ra waya xo ser, zere kulve keno, qilasneno ra nîyadano ke raştî tede toway çin o. Berbeno, zureno, qureno toway destebere ra

(23) Deniz Gunduz, Kilama Pepûgî, Weşanxaneyê Vartanî, Anqara 2000, r. 31 , r. 121

(24) çç, r. 199

nîna. Waye endî merda. Beno poseman, zereyê xo zon dano vano: “Waye, Heqî ra nîyadar biyêne, ez pepûg biyêne gilê dar û berî ra, seba to, biwendêne.”

Senî ke qesa xo qedêna, beno pepûg nîseno gilê dare ra, vano:

Pepo keko!

Kamî kişt?

Mi kişt.

Kamî şut?

Mi şut.

Kamî kinit?

Mi kinit.

Kamî dard we?

Mi dard we.

Pepûg, lazeko ke waya xo bi destê xo kişt, o yo, neheq o, derdanê xo ver bîyo teyr, nîšto ra gilê dare, wano.

Deniz Gunduz, romanê xo û yê ma yê verênî de der û cîranî ra, kew-rayî ra, birayî ra efûya ma wasta. Bi nê romanê xo, hetê ra zîwanê xoyê ke binê zulmî der o, merdene der o, qe-

lesno, hetê ra zî senî ke zîwanê xo girewt, senî ke destê xo qeleme girewte, verê coy bi temaya nê romanî ayvê (eybê) ma sana be rîyê ma. Na mana de, qîymetê nê romanî diqat beno zîyade. Miletê ma rastî zî mazlum o. Reyê nîyade ke milletê esto, zîwanê xo qedexe yo, towayê xoyê nuşteki zaf çin o, hona newe yeno ra xo, qesê xoyê verên, seba neheqîya xo ef wasten a. Ef wastene, mezîyetode girs o. Je tayîne her çiyê xo înkârî ser o nêurneme ra. Ma dêsê xo rast virazeme. Seba na rastîye Denizî gamade girse este, cêncê ma gerek na rêçe ra şêrê.

Ez wazen ke cayo ke zaf merdimî rê tesîr keno û fikrê nuştoxî tewr rind ano ra zîwan, fikro bingehîn o, ey bigêrî naca:

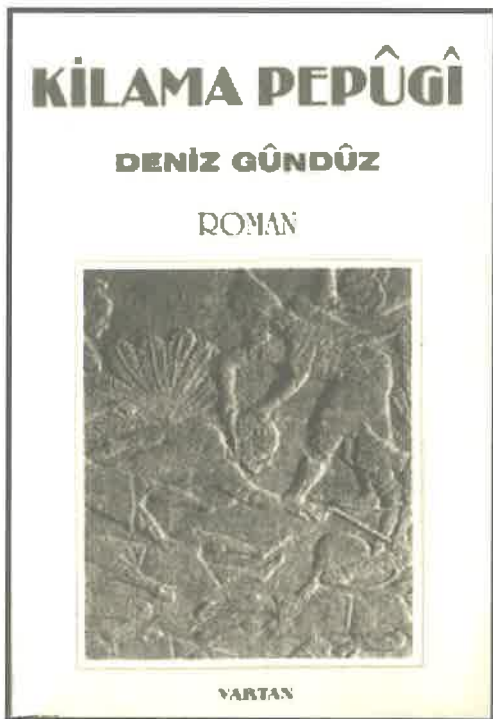
“Milet dormê bonê Welî de amo pêser. Pîrî ke dî, pers keno,

“- Lawo şîma uja se kenê, çî fetelnenê?

Zeynî ver çarna ra Pîrî û va:

- Pîro pûy kewto des halen virašto. Şewe waneno ke, ma hebe çîmanê xo binîme we.

Çimê Pîrî hîsîra ra bî pir. Ê defêna ceray ra karê xo ser. Pûy serê xo kerdo zerê nivejîno. Celikê xo qule der ê, îna qorî keno. Ê ke henî qule de xebetîyay Aşot ame verê çîmanê Pîrî û hama xafla bî qera-qera dê. Ver kerd ra qule û veng da:

- Lawo Aşot!.. Lawo mevejîye tever, mixenetî na yê îta rê ero, azê to qir kenê!..” (25)

“Lawo o pûy Aşot o. Kewrayê şima Aşot o. Kewto dilqe pûy amo zerê dêsi de halen virašto. O ebe şewe waneno, venga Welî dano. Zawlta dano pira. Welî coka nişkîno rakuyo. Movalê kewto vilê şima, henî rehet rehet cira ni-beno. Mîyonê şima de îqrar bî. Hezretî Usenî, o kerdo dilqe pûy û ruşno. Aşot kî amo, îta halen virašto.” (26)

Kerdena Welî Axayî, suzê Welî Axayî bi ziwanê Pîrî rexne beno. Qisê Pîrî, qesê giran ê û rast ê. Bi nê qisan nuşttox, milletê ma vera bi tarîxê xo yeno têrî.

5. QESO PEYÊN

Herçiqas ke ma nê hedîseyan zaf heşnayîme, pêroyîne fek ra heşnayîme, nuşteyî çine bî. Kokimanê ma ke qisey kerd, qalê nê meselan kerdene. No hal ra, edebîyatode fekkî mavênê kirmancanê ma de ciwîyayêne.

Hezar rey Denizî rê sipas ken ke nê meseleyê ke bî se-serrî fek ra bi fek fetelîyayêne û tenya hepsê fekê kokiman bîyenê, Kilama Pepûgî de ardî ra ziwan (nuştî).

Merdena kokimanê ma, gerek endî ma nêtersno. Endî eserê mayê bêmerdene (bêmerg) estê. Êdî ma rê kî ziwanê ma rê zî merdene çin a. Nika armanca ma, cêncê mayê ke kirmancî qisey kenê, yînan teşwîqê wendena kirmancî bikerîme. Çike “Edebîyatê kurdan, bi keşî nîno vînîtene. Kes edebîyatê kurdan nêvînenê. No edebîyat, êyê ke bi îmkânê xo kurdî nuştene û wendene musayê, mavênê yînu de fetelîno. (...) Zobîna xebera keşî nê edebîyatî ra çin a.” (27)

Rastî zî êyê ke kurdî nuşnenê, tenya ê wanenê. Yanî, henî yo ke nuşttox û wendoxê nê edebîyatî eynî kes ê. Wexto ke xêrza nuştoxanê kurdan ra, kesê bînî ke nê eserî wendî, o wext edebîyatê ma aver sono. Na raye bîya ra. Ez hên înan ken ke, roze bi roze wendoxê nê edebîyatî benê zîyade.

Kilama Pepûgî ra tepîya çend romanê bînî yê kirmancî vejîyayî. Eserê ke se serre de nêvejîyayê, mîyanê des serran de vejîyay. Hên zanen ke na lerze, lerza herey mendene ya. Nuşttoxê ma hetê ra hervî (lerze) kenê ke hurêndîya tole pir kerê, hetê ra zî derdo ke wertê serran de jê kergane biyo girs, ey zereyê xo ra tever kerê.

Êyê ke edebîyatê ma rê elaqedar ê, ez înan rê rehetî û serkewtene wazen. Xo vîr ra nêkerîme ke bîyayena ma û çinebîyayena ma tenê zî înan dest der a.

(25) Deniz Gunduz, Kilama Pepûgî, Weşanxaneyê Vartanî, Anqara 2000, r. 527

(26) çç, r. 528

(27) Abidin Parlıtı - Özlem Galip, Kürt Romanı Okuma Kılavuzu, “Önsöz, Muhsin Kızılkaya”, Sel Yayıncılık, İstanbul 2010, r. 10

ŞÎYAYÎŞ

| Osman TETÎK |

I

Hewnê şewan bîyê adir
Zerrî bîya tengi
Yew şaristano xerîb veng dano mi
Wext wextê hîcretî yo
Wext wextê şîyayîşî yo
Ax zerrîya mi de yew Îbrahîm veşeno!

II

Ez xerîbîye de ya
Versîya koyan de
Her şewî tarî û zulûmat vareno mi ser de
Yew çekuya birîndari fekê mi de girê dîyêna
Vernîyê mi de kitabo bimbarek
Ax zerrîya mi de yew Nemrud bermeno!

III

Çend serrî şîy,
Çend zimistanî?
Mezgê mi to de yo
Mi to ra vatêne:
- Ez sey dejê kardî to ra hes kena.
Adir û varan
Guli û behr
Royê Muradî şahidê min o
Eşqê to serewedartişê mi ra giranêr o!
Ax Zuleyxa zindan a, Wisif bindest o!

IV

Desmale

Desmala to mi de ya

Roja şîyayîşî ra hetanî ewro

Zuwa nêbîya!

Ez her serê sibayî werişt

Mi rîyê xo tada tîji

Destê xo kerd berz

To rê duayî şîrawitî pêro ziwanan de

Ax yew hesira bêmiradi kewta secadeyê mi ser!

V

Talih

Taliho sîya!

Ti zî hol zana

Şîyayîş merg o

Şîyayîş daran ra aliqnayîş o

Ez zî sey yew mîlçikî

Bêvengîya xo de mirena

Ax rîyê to de yew cam şikîya!

TO ZÛRÎ KERD

| Rohelat AKTULUM |

To va ez gul a,
To va ez gula boyweş a.
Ti zana boya weşi çi ya?
Ez vajo to ra boya weşi çi ya.
Boya weşi boya azadî ya.
Boya weşi boya gulanê koyanê welatê min a.
Boya weşi boya domananê welatê min a.
De vaje mi ra kure ya boya to ya weşi?

To va ez şalul a
Şalula vengweş a
Ti zana vengo weş çi yo?
Ez vajo to ra vengo weş çi yo.
Vengo weş vengê azadî yo.
Vengo weş vengê domananê welatê min o.
Vengo weş vengê deyîranê ma yo.
Ê deyîrê ke tede tarîx û çarenusê ma esto.
De vaje kure yo vengê to yo weş?

To va ez dar a
To va sîya mi hîra ya
Sîya to de domananê welatê mi şênê kay bikerî?
Sîya to welatê ma,
Bi ko û gêrisê xo, bi zozan û newalê xo
Bi aw û çiranê xo yê zelalan gêna binê xo?
Ez vaja. Ney!
De vaje kure yo sîya to ya hîra?

To va ez ko yo
 La ti berz nîyê,
 Sey koyanê welatê mi
 Ti berz nîya sey Koyê Araratî
 Ti berz nîya sey Sîpan, Cudî, Nemrûd û Koyê Sipî.
 To va leweyê mi de vewre esta.
 Labelê vewra to lez helîyena
 La vewrê koyanê welatê mi?
 Qet nêhelîyena.
 Sey hêvîyanê ma.
 Hêvîyê azadî û serkewtene
 De vaje kure yo vewra to û berzîya to?

To va ez hênî yo
 To va awa mi zelal a.
 Mi nêdî,
 Awa to zelal a.
 Awa to zelal nîya,
 Sey awa hênîyanê mi, awa çem û royanê mi
 Bewnî tira
 Bewnî Ferat û Dicle û Zap û Avaşîn ra
 Bewnî ke ti zelalîye bivîna.
 De vaje kure yo awa to ya zelali?

VENGÊ BABÎYÊ MI

| Umer Farûq ERSOZ |

Nika ti ewnîyenî her kesî dest a telefon esto. Însanî pa mojnênê ra. Hem yewbînan a qal kenê hem yewbînan vînenê.

Wextê ma de çîyo înayîn çin bi. Key ke mi yew telefonê destan erîna, qicîya mi kewte vîrê mi.

Qicîya mi de telefon hema nêamebi hetê ma ra, “Alo” hema çin bî!

Rayîrê Almanya bibi a. Dûrî bî Almanya. Kam bişîyê, panc-şes serran ra ver nêameyêne keye. Kam zî biameyêne, ma heme dewe veyve kerdêne! Îna bîyêne şayî...

Ê serran, verê hewtayan de, ti bajarê ma ra bigêrayê, Almanya de pê giştan a însanî estbîy. Eke welatê xerîbî ra yew biameyêne, pîl-qij dewe pêro ameyêne pêser. To vatêne dîyarê Hecî ra ameyo. Pers û pursî bîyêne derya. Kam se keno; çi dîyo, çi vînayo, çi ardo... Tayê semedê qicanê xo şîyêne cila “almancîyan” ser ke înan ra selam ardo yan nêardo. Ê ke Almanya de merdimê xo estê, înan rê vatêne “almancî”.

Huncî îna yew roje, vat, Husigê Elî ho yeno. Pey keyeyê ey ma zî kewtî heyecan. Dewe de kelecân têra bî.

Dewa ma ra şes merdimî welatê xerîbîye de bî. Husigê Elî û babîyê mi eynî bajar de bîy. Babîyê mi mi vîr nîyeno. Çi cisin o, mi ra hes keno yan nêkeno, ez nêzana. Ez tena zana ke yew babîyê mi esto, ho Almanya de. Ho xerîbîye de...

Ez hewtserre ya, mi hema babîyê xo nêdîyo. Pîrika mi, dayîka mi, vanê babîyê to îna-îna yo... Ez zî fek kena a, goşdarî kena, pê bena şa. Mi çim de ey ra serêr, ey ra metînêr, ey ra girdêr çew çin o, hema nêameyo rîyê dinya. Mi çim de o Memê Alan, Qere Murad, Rustemê Zalî bi.

Dayîka min û pîrika mi va, “Umer şo ê kasetî bîyare, ma goş bidê babîyê to.” O wext dewe de ne televîzyon esto ne cereyan. Yew radyoyê ma estbi, babîyê mi Almanya ra erşawitbi, kaset zî cenitêne. Yew nîmeto pîl bi! Keyeyê her kesî de ino îmkan çin bi. Ma “keyeyê almancîyan” bî, radyo û teybê ma estbi. Ez eşkena vajî ke bi kasetê Ehmedê Bêrtî û Şakiroyî ma her roje goş nayêne vengê babîyê mi ser. Yew vengo pêt. Dima zî yewna veng; muzîkê xerîbîye giran-giran vatêne. Babîyê mi zî hol qal keno ma rê...

Mi mezg de hema zî o vatişê ey ho yeno. Pîrika mi hema zî ha çîmanê

mi ver ra gêrena, hesiran kena war, pê desmala xo ya bi vilikan a neqîşnayîye
ha hesiranê xo esterena. Vana:

*Leyro leyro hewar leyro,
Ina xerîbî bes a, ageyro
Tî bî mîrçik, teyro
Pelûn xo dan in het a
Hin bê leyro!*

Îna yew lawike vetbî, babîyê mi ser vatêne. Dayîka mi zî pey de xo na-
yêne maqulîye. To vatêne seke babîyê mi peyê yew cematî de, ha ey ver de.
Şermayayêne, bîyêne sûr, sewt nêkerdêne.

Pîrika mi vatêne, “Umer, dê o kaset gişt ser ne leyro, ma gues bidê.” Mi
vatêne, “Pîrikê, ti qey nemr ra qal kena? Ez museyê qalûn înayûn nîya!” Qî-
rayêne mi ser, vatêne “Malewîyo milçot, mi tu ra va akir!”

Mi ke gişte nayêne teyîbe ser, ma heme ameyêne pêser, pa huşu ya goş-
darî kerdêne. O mehel çewî nefes nêgirewtêne. Rey-rey zî kaset bialozîyayêne
tê, muye nêleqayêne, recif ginayêne dayîk û pîrika mi ro. Vatêne ha heyrû ha
qurbû, vengê babîyê xo bixelisne. To vatêne seke dişmenî ramito keyeyê ma
ser, gon-gonîşêrî ê zereyan girewto. Tek ez menda, tifing zî ha mi dest a. O
qayde bîyêne huşk û mendêne. Mi yew goçine yan yew qirş girewtêne, kew-
têne ver. Mi ke kaset xelisna, şeke ez ~~ha~~ mijdîyana cenetî dana, îna şayî vara-
yêne înan ser. Mi xo yew egîd dîyêne, ez puf bîyêne o mehel.

Hema zî vengê pîrika mi ho mi goşan a çingeneno. Pîrika mi îna vatêne
“Qurbû heyrû, çimsîyayê mi. Yî vecî, wa vengê babîyê to zerar nêvîno. Yo
kaset yî wo, yo zî resimê yî wo.”

Mi ke kaset vet, dinya bîyêne yê înan, pêro didanê xo şewq-şemal dayêne
teber. Îna bîyêne weş û keyfweş.

Ino mehel pîrika mi destê xo cêba xo ra çarnayêne, teba ke nêkewt dest,
şîyêne odaya embarî ra sindoqa xo ya qeflikine kerdêne a, şeker beno, loqum
beno, çi kewt destî ver ardêne, yew çepel dayêne mi. Kaset ke alozîyayêne tê,
ez sey pîşîngî firr kewtêne kaset ra, mi hêdî-hêdî xelisnayêne. Pîrika mi zî
şeker, werd... Çi bibîyêne o dayêne.

Ma ke kaset kerdêne a, pel nîyayêne ma ra. Îna roja ma vîyartêne. Ge ma
huyayêne ge bermayêne. Sey vewre xeyalî hurdî-hurdî ma ser ro varayêne.
Mi çim de babîyê mi ameyêne, sey Noel Babayî qayde bi qayde kincî, loqum,
şeker, erebeyî tey ardêne welatê xerîbîye ra. Dayîk û pîrika mi çiman a zî çîyêk
şîyêne û ameyêne, çîyê nêvatêne. Dayîka mi kewtêne xeyalanê xorînan, pî-
rika mi zî “leyro leyro”yê xo vatêne.

Ez zaf derg nêkerî. Mi gişte nayêne gocaga teyîbe ser, yew çîzî ra pey
vengê babîyê mi xuşayîşî dima vejîyayêne. Îna vatêne “Hêver silûmûn kên,

low nûn dayk û babê xo dest a... Şima senîn, hol î? Ez hol a, weşî şima wazen, îna duo ken."

Ino mehel yew qarî ginayêne pîrîka mi ro, bermayêne. Çimanê ma ra zî hesirî pelixîyayêne. Ma ra veng nêvejîyayêne. Babîyê mi ho vano se, se nêvano, ma nêşkayêne cêra bivejê.

Pîrikê mi serrêk ra ver, payîzî merdbi.

Ma pîrik dabi herre, xeyr û xeyratê ey vila kerd bi. Babîyê mi xebra xo pira çin a, ci rê selaman şaweno. Babîyê mi ça ra bizano babîyê ey merdo. Hema kasetê ey o newe nêkewt bi ma dest, nêresabi ma.

Key ke ma ino kaset akêrdêne, derba pîrika mi bîyêne newe, bermayêne nalayêne, kelegirî bîyêne û sey qicanê qijkekan wîzayêne. Vatêne, "Lawo Feyzî, babê tu merdo qurbû. Ti qey nîyezûnî? Tu qey xu vîr ra kerdo? Ti rehmetî Hecî Celîlî persên. Nîyo çewî tu ra nivato? Teqdîrê Homayî, qewul bikir Feyzîyê mi, qewul bikir lawê mi, xu keder mekir..."

Mi vatêne "Pîrikê, in kaset..." La qale mi fek de birnayêne. Vatêne "Huş, sîyaqer! Vengê Feyzîyê mi mebirn, milçot. Goş bid babîyê xu..."

Rasta ci aye nêverdayêne ma goş bidê kasetî. Xorîn xorîn hesrî varnayêne, çîzî-wîzîya aye oda kerdêne de. Badê biney ameyêne xo, hinî kaset re-sayêne peynî. Pîrika mi goşî kerdêne tîk, kaset goşdaritêne. O are, babîyê mi nameyê dayîka mi nêdayêne û vatêne, "Veywê şima senîn a? Keynê Nîyazî şima rê hol a? Wa xizmetê şima bikirû." Peynî de vatêne "Pakîza senîn a, hol a?"

Ino are de dayîka mi sey yew saye bîyêne sûr, reng eştêne, şermayayêne. To vatêne hinî newe ameyê vera!

Kaset ke hinî qedêyayêne, selam û kelaman dima babîyê mi yew lawike vatêne. Vengê ey zî weş bi. Îna vatêne:

Dayê se kir, xerîbî ya

Mi mevînî, weşî şima

Hesretê boya welat o

Felekê mi bedilyayo

Pîrika mi seke bikewo cezbe, vatêne "Bê qurbû, bê heyrû. Hîn bes o lawo, hîn bes o."

A şewe îna vîyartêne. Ma kaset ra hesret çînitêne cema bi cema. Sey yew nefesê cixara, ma babîyê mi antêne xo zere. Tanîya babîyê xo ma kaset ra gi-rewtêne.

Pîrika mi va, "Sîyaqer, lez rakuwer! Ti siba şo key Husig Elî hêf. Lac yîn ûmo, cey babê tu ra yew xebêr arda niarda..."

Şefeqê serê sibayî de dayîka mi ez kerda aya, hakî qijilnayî, a roje pîzeyê mi hol kerd de. Yew şuşeyo gird şit girêna, mi rê ard. Ez şawita keyê Husigê Elî.

ADIRO SÛR

| Hesên PEKTAŞ |

aseno ki asanîya rayîrê ma zaf dûr a
na birîna ki zîbena birîna zaf kûr a
adiro sûr zereyê ma de veşeno
hewro sîya serê ma ra gêreno

welatê ma kerd çar cayî ray û dirbî ma ra birnay
nameyê domananê ma vurnay
adiro sûr zereyê ma de veşeno
hewro sîya serê ma ra gêreno

îngiliz û fransa welatê ma xelat da
înan nameyê dewanê ma vurna
adiro sûr zereyê ma de veşeno
hewro sîya serê ma ra gêreno

Sitar wano, way way, tayê huyay, tayê berbay
tirkû tatan delme vayday
adiro sûr zereyê ma de veşeno
hewro sîya serê ma ra gêreno

AGÊRAYÎŞ

| Nedîm GÜRSEL |

Rayîr seraser qewaxêrî, pird, kuçeyo tengo veracor. Peynîya kuçeyî de mi pişinge dîye. Dêse rijîyayeyî yê baxçeyî ra şîye tuyêre ser, uca ra kî çing da serbanî. Mi nîyada ke lozine dû kena. Dûyode gewr ke vayî de vila beno, dûyode gur. Pişinge kowte wertê dûyî û vejîya, dime ra kî wertê kiremîtan de bîye vîndî. Ez verê keyberê baxçeyî de vindeta. Eke zere kuya, raye qedîna. “Emr qedîno raye nêqedîna” Dêsanê şaristanan de, otelan de nuşte bî. Sipî-yîya gemîyan de, çareyê trê û teyaran de nuşte bî. Odayanê êglekerdîşî de, saetanê garan ser o, serê camê vernî yê qamyon û otobusan de nuşte bî. Yan kî vengode naskerdeyî hertim na cumle gosê mi de vatêne: “Emr qedîno raye nêqedîna.”

Eke zere kuyî, seke reyna keyberê odaya mina ke kuçeyê Figuierî yê Parîsî de ya nêno kutene. Seke reyna ne telefon cînenê ne kî zingilê Notre Dameyî danê piro. Çekuyê tirkî dormeyê çilaya pêşewe de nêerjîyênê pêser... No surgin do biqedîyo... Eke ez zere kuyî, berteng de, taxtî ser o ez to vînen. Porê to bîyo sipî, rîyê to yê sîpiyê gilorî de sebir.

- Dêmake ti agêraya?
- Ez agêraya.
- Ti ke çin bî kuçeyî sana ve darû, heme bîy puçî şîy.
- La bi tuyêre tiway nêbîyo.
- Halê aye jê min o. Ha dêmdîya, dêmdîyena.
- Nê nê maşalah ti rind a! Ti rind asena.
- Edî ez bena kokim. Bizane ke taqeta mi nê menda. No, wa peyên bo!
- ...
- Ti şîya, şîyayîş o şîyayîş.
- ...
- To nesîbê xo heyat ra nêgure, hona mird nêbîya dinya ra?
- ...

Raşt a, no êdî wa o peyên bo. Reyna nêson. Mi kotî ra bizanayêne ke ti honde teyna manena, honde bena kokim. Na wo, her çî beno puç sono. Eke ez îta bîne kî serdî sanênê darû. Vasê boyînî baxçe sanênê xo ver, awa çire ancî-yênê. Hama nika çî ecêb a... Sayeke hamnano verên qet nêamo. Sayeke şîlîya çilesrî qet nêvora. Wele bîya huşke, pelanê zeîfekan de permelîyîyaşode nê-

cet. Winî aseno ke va silîye nêano. Awe nêsona gilê darû. Çi ecêb o... Sayeke keye terk bîyo. Rîpêşê qoltixû wenêdarîyayê, sedirî ser o vizoyê toz. Xeylê waxt o ke dest ere mushefê dêşî nêdîyayo. Saeta ke verê çimûnê xo ra nêlew-nayênê, a bile vindeta. Dêşê qilerinî, odayî, nêrdewana ke sona baxçeyî, bê-vengîya taxtepoşî... Her çî, her çî mîyanê hewnêde zamanî der o. Tenyayîyêde dûrî ameya çimûnê aye ser de. Sayeke ti çin a, cayo ke ti ronîştâ û mi de nî-yadana de nîya. Bi heskerdiş nîyanêdana. Reya verêne, bi serran o ke reya ve-rêne çimê ke pencera ra gureti û hetê lajê xo ser açarnayî, bêruh, bêcu. Tenê ke ti bihuyê, sipîyîya dêşan do unca peyser bêro. Tîk-takê saete unca berteng pir bikero. Tozê sedirî, yê mushefi nişka ra bibo vîndî, awe dekuwo gilan. La ti nêpeşmirîyena.

- Ez zaf to ser a vindetne. Bi şew û rojan.
- Na wo amune, peynîye de agêraya.
- Ti agêraya la uwo ke ez ser a vindetne, ti nêbîya.

Uwo ke ti ser a vindeta, ez nêbîya dêmake. Raşt a, ti yewêde bînî ser o vindeta. Uwo ke baxçe de, binê tuyêrê de, to zonîyê xo ser o nayênê ro, sana-yênê ra, o domano ke pêşewe lihêf eştêne ey ser û ci rê duayî pif kerdêne sewe, xorto ke fotografê xo yê dêşê odaya meymanû de huyeno, ti ey ser a vindeta. Çike, merdena mordemanê xo, bitaybetî merdena mêrdeyê xo dima, ti ve ey ra teyna menda binê nê banê ahşapî de. Cu cuya ey bîye, estena ey ra îbaret bîye. Roje bi ey dest pêkerdêne, şewe bi ey qedîyayêne. O bî ciwîyayena to. Xorto ke rojê to ey dima bi fîncikêde sifrênê awe verdê de û kerd raywanê Pa-rîsî. Wexto ke to ca verda û şî, ti bi lertzayîş berbaya, helbet ti do ey ser a bi-vindeta. Uwo ke serran ra pey sayeke lambaya sêhrine ya Eledînî ra kewto teber û to ver de vejîyayo, neke mordemekêde herdîsîn û qefelîyaye.

To bizanayêne nê mordemekî çî tenyayîye dîya! Şaristanê ra xo est şa-ristanêde bînî. Heyatê ey odayûnê tengû de, olaxûnê tarîyû de vêrd ra. Teya-reyê girşîyê ke ti nêzanena, to hewnê xo de bile nêdîyê, nîşt ra yînu û okyanusan ser ra vêrd ra, cade û parkanê şaristananê qelebalixan ra fetelîya. La nêzdîbîyena rîyê to yê sipîyê gulêrikî xo vîr ra nêkerd. Wexto ke awa lêla royê Seine ke Parîs de binê pirdê Marie ra herikênê, lambayê kuçeyê Figuiêrî ke vêsayênê û roştîya xo estênê kaxitanê sipîyan ser, mîyanê a roştîye de ey ti dîyê. Destê to, rîyê to, çareyê to yê hîrayî. Wexto ke meydanê Puşkîni yê Mos-kova de vore vorayêne, aqilê ey de ti estbîya. Mahzenanê tarîyanê Gate Villa-geyê New Yorkî ra yewî de. Û tu rojêk, rojê Deryayê Sipî ke kizirnenê bile honde estena to zereyê ey germ nêkerd. Vatena to ya, no merdimê qefelîyayeyo ke honde serran ra tepîya verê to de tîk bîyo, uwo ke ti ser a vindeta, no o nîyo. La o boyna na vîstike, na roja agêrayîşî ser a vindet. Fehm bike êdî.

- To lajê xo nas nêkerd? Uwo ke ti ey ser a vindena, ez nê, juyna yo?

- Nîyade ez agêraya. Wa no peynîye bo. Eke ez reyna şî, wa raye nêqedîyo.

Ez verê keyberê baxçeyî de vindeta. Ez ke zere kuya, mi dima keyber çîp yeno girewtene. Eke nêrdewan ra vejî berteng, Parîs qedîno. Bulvarê roşnê qerebalixî, qeweyî, cînîkê rindekî, her çî, her çî qedîno. Qedîno wa biqedîyo. Îta, binê nê banê ahşapî de, leyê to de wextê ciwîyayenêde sakîne rew ra amo. Keyeyî tamîr keme, duzen dame baxçeyî. Can yeno ra wele, reyna awe sona gilûn. Reyê nîyadame ke pelî kî bîyê keweyî. Pelê girşîyê tuyêra ke zamanê ez şîya aye de kotêne ra.

Mi keyber kerd ra, kotune baxçe. Honde ke mi texmîn kerdêne xirabe nêbî. Her çî hurendîya xo ya verêne der o; tuyêre, dêso kemerin, çira awe ke edî nêna gurenayene. Mi boya wele ke ante zereyê xo, kelecane mi tenê nîşt ro. Leşa mi bîye rehetê û sist bîye. Tam wextê xo yo. Nika şêrî berteng de vejî, hema nika. Bîy çond serrî... Çond serrî yê ke mi ti nêdîya, çond serrî yê ke mi pay nênaya doşemeyê bertengî ser! Pêşewe, wexto ke seba lihêf berzî mi ser ke ti amênê, texteyî binê lingûnê to de qîrçênê. Mi lerzena banî heşnênê. Dêşî, camê pencerayan lertzênê, tarî bîyênê zêde. Ti ke kotênê zere, her çî nişka ra vindetênê. Tarî dûrî şîyênê, rîyê to de dînya bereqîyênê. Ganî ez to ra vajî, hewnê min o tewr weş, tewr xorîn, uwo ke to mi ser a duayî wendêne û pif kerdêne tarîtiye ra pey nêbî, uwo ke rojade hamnanî zonîyanê to ser o mi tehm kerdbî, o bî. Şîya tuyêre ya honike de, wexto ke çire kerdêne xuşexuş. Niqa kî, vengê şaristananê ke ez tede ciwîyaya zereyê mi de xuşenê. Qeseyê ke ez wazen ke ewro to ra vajî û hata nika mi bese nêkerdbî vajî; sucê min o verên, cezaya min a verêne, çi ke emrê mi de "reya verêne" bîyê gereke to rê pêroyîne qisey bikerî. Şaristanê ke ez şîya û mi dîyê, cînîyê ke mi nas kerdê, her çî gereke ez yew nefes de to rê vajî.

Bê ke ez baxçe de zaf êgle bibî, wexto ke şîne cor û mi da qolê keyberî ro, bêvengîyêde xerîbe virazîya. Ez demeyêk vindetne. Veng ke nêvejîya mi reyna da piro. Unca veng çin o. Mi a vîstike de hîs kerd ke çîyode nermekê pirçînî xo soyna bi xapa linganê mi ra. Mi nîyada ke pişing a. Mi ke pişinge dîye, dûyê lozine ame ra mi vîrî. Nafa mi pêt da be keyberî ro. Zere ra lertzeyayîşê virazîya. Mi qirçîya doşemeyî heşna. Keyber bî ra. Verba mi de cînîkade koma seregiwretîye.

- Ere kamî fetelîna?

- Nêke ti lajê xanima Nurhayat a?

...

Mi xo est zere, serê sedirî tol bî.

- Ez cîrana xanima Nurhayate ne. Cînîya Hacî ne. Têlgrafo ke ma ant bi Parîs, dêmake to dest nêkewto!... Maya to, haq rehmeta xo re cî kero...

Ez ginune sedirî ser. Penceraya ke ti bi serran raya mi de nîyada ra berteng bêveng bî.

Tirkî ra çarnayîş: Nadîre G. Aldatmaz

Çime: Nedim Gürsel, "Dönüş", Cicipapa, Toplu Öyküler - 1967-1990, Doğan Kitap, İstanbul 2002, r. 188-191

CÎGERA MI

Vindi cîgera mi vindi, ti çayê sona
Meso, mi cameverdi meso
ometîya mi çayê kena tarî
Ax cîgera mi ax
Lîlika çimê mi
Dirbêtin o ez to nêzana
Vacî nika kam mi têsano
Dirbeta mi ra kam se keno
Nika kam beno dîyaxê zerrîya mi
Vindi cîgera mi vindi, ti çayê sona

Duzgun AXDAT

TI

| Newzat VALÊRÎ |

Vîr û hîşê mi de hertim ti dilê mi de ti
Veng û awazê mino şikite de hertim ti

Ez kamca ra şêrî û bêrî rayê mi de yar ti
Ez biewnî kamcîn rindeke ra, ti asena ti

Awiranê bejnbarîyan de ti herikîyena ti
Heme sanikanê eşqî de ez ti wanena ti

Ê çimê to ke sey sêhrbazan ê, ti mi farîna ti
Behrê xorînê sînayîşî de ti mi fatisnena ti

Porê to yo derg û dila ra ti mi aliqina ti
Se bikerîm ax ti bextê min o sîya ya ti

Ge welat de ge xurbet de şew û rojê mi ti
Êdî bê ti sebr nêmend, bilahî yar ti ya ti!

ÇANTE

| Hebûn OKÇU |

Roşna sinifê çarine qedênabi, vîyartebî yê pancine. Hema ke aye qarneyê xo nêgirewtbî, babê aye vatibi, “Eke ti teqdîr bîyarê, ez to hamnanî bena keyeyê apê to. Keyeyê apo ha leweyê behrî de. Ez to bena verê Xezale û Delale.”

Xezale û Delale cêwikî bîy. Roşna ra serrêk qicî bîy. Kênayê apê Roşna bîy.

Roşna gama ke qarneyê xo pa teqdîrî wa arde, babê xo ra va “Bawo, mi teqdîr girewt. To vatibi ez hamnanî to bena Yalova, verê Xezale û Delale.” Babê aye va, “Temam. Sozê mi soz o. Ez to bena keyeyê apo. La nika xestexane de gureyê mi esto. Pancêsê temmuze de tatîlê mi dest pêkeno. A game ma pîya şinê tatîl.”

Roja vîstê temmuze otogarê Dîyarbekirî ra Roşna û dayî û babê xo kewtî rayîr. Roja badê cû saete desine de otogarê Bursa de amey war. Apê Roşna bi erebeyê xo amebi vernîyê înan. Senî ke çimê Roşna ginay bi apê aye, vazda şî verikê apê xo, lewî nay alişkê ey ra û ya “Apo, ka Xezale û Delale?” Apê aye va, “Roşna, ez serê sibay rew keye ra vecîyaya. Hewn de bîy. Nika paweyê ma yê.” Dima ra çante û valêzê xo kerdî bagajê erebeyî. Ê kewtî rayîrê Yalova ser.

Gama ke rayîrê Yalova de şîyne. Apê Roşna erebe tada mîyanê yew baxçeyî. No baxçe yew cayê îstîrehetî bi. No baxçe de çay û nano tanturin, ke şarê ucayî vatêne “gözleme”, ameyne rotiş. Roşna dîbi ke serê tabelaya nê cayî de “Döndü Bacı Gözleme” nuştebi. Yew hewza gilovere mîyanê nê baxçeyî de bî. Kîştê hewze de pîya yew masa ser o roniştî. Apê Roşna înan rê nano tanturin û çay waştî. Badê ke înan arayîya xo kerde, kewtî rayîr. Nîm saet ra pey verê keyeyê apê Roşna de peya bîy.

Keyeyê apê Roşna binêk teberê Yalova de bi. Verê behrî de bi. Keye mîyanê yew baxçeyê weşikî de bi. Mîyanê baxçeyî de, dorê banî de tewir bi tewir darê fêkîyan estbîy. Tuyêrî, mişmişerî, murîyêrî, hinarêrî... La tewr zaf, xewxêrî estbîy. Xewxî xewxêran ra dersaybî. Pirr xewxî bîy. La bala Roşna şibi behrî ser. Aye emrê xo de behr hende nîzdî ra nêdîbi. Dima ra bala xo da ke, baxçe de mîyanê di daranê girdan de yew zî hengola esta. Hetêkê baxçeyî de zî zerzerwat ronaye bi. Firîngî, xîyarî, bacikî, balicanî û maydanoz ramiteybî.

Wexto ke apê Roşna pêsero da qorna ro, vernî de Xezale û Delale ber ra vecîyay teber. Dima ra nacinîya Roşna ameyê teber. Xezale û Delale sey di fel-

qeyê yew saye bîy. Eynî seypê bîy. Seba ke înan bişinasnê, porê Xezale pê boyaxo zerd boyax kerdibi la yê Delale sey xo, yanî sîya mendibi. Her di bi vazdayîş û qîreqîr amey verê erebeyî. Dayî û babê Roşna Xezale û Delale kerdî verikê xo, înan maçî kerdî. Nacînîya Roşna zî Roşna kerde verikê xo û maçî kerde.

* * *

Apê Roşna unîversîte de qismê îlahîyatî de derse dayne. La zaf qeder ra bawer kerdêne. Çi biameyne sereyê însanan ser de, vatêne “Qederê ma de çi estbo, o yeno ma sere de.” La babê Roşna ana nêbi. Babê Roşna doktor bi. Vatêne “Qeder - meder çin o. Her çî destê ma de yo. Ma tedbîrê xo bigîrin, baş o.” Wexto ke pîlan xo mîyan de derheqê qederî de qisey kerdêne Roşna û Xezale û Delale zî baxçe de, versîya daran de xo rê kaykerdêne. Xo rê banikî viraştêne. Wexto ke banikî viraştêne Roşna vatêne “Wa banikê ma saxlem bo. Eke erdlerz bibo, wa nêşîyo ra.” Xezale û Delale persayî, va “Erdlerz çî yo?” A game Roşna çîyo ke mekteb de musabî, înan rê qal kerd. Va, “Binê erdî de venganeyî estê. Tay cayan de kerreyê zaf xişnî, yê sey zinaran estê. Gama ke nê kerreyî hêdî bi hêdî şikîyenê, benê werdi. Xora, verê cû ra tay venganeyî binê erdî de estê, wexto ke nê kerreyî zî ferekîyenî, destekê erdê binê ma nêmaneno. Mêzinê erdî şîyeno ra. Erd şîno war, venganeyî benê pirr. Erd lerzeno. Banê ke saxlem nêbê şîyenê ra. Merdimî binê banan de manenê.” Delale va, “Ti ça ra nê çîyan zana?” Roşna va “Ez mekteb de musaya.” Xezale va, “La çî rê mektebê ma de nêmusnenê?” Roşna va “Şîma hema sinifê hîrine qedêna, kewtî yê çarine. Key ke şîma sinifê çarine biwanê, şîma go zî bimusê.”

* * *

Hîrê hewtey badê ke Roşna û keyeyê xo şîybî Yalova, rocêk gama ke arayîya xo kerdêne, a game derheqê erdlerzî de yew program televîzyon de ameyne nîşandayîş. Televîzyon de yew profesorî vatêne “Bena ke mintiqaya Marmara de nîzî ra yew erdlerzo pîl bibo”. Badê nê xeberdayîşe profesorî, Roşna va “Apo, keyeyê şîma de çanteyê erdlerzî esto, çanteyê ardimî?” Apê Roşna seke vaco “ney” sereyê xo berd û ard. Roşna reyna va, “Apo, çanteyê ardimî her game lazim beno. Dîyarbekir de keyeyê ma de esto. Min û babê mi, ma zereyê çanteyê xo kerdo pirr çî-mîyê ardimî. Tede biskuwîtî, awe, tendurdîyot, oksîjen, peme, band... Zaf çî tede esto.” Apoyî Roşna serê çokanê xo de da ronîştîş û va “Biewnî Roşna, eke ma her xebera televîzyon û rojnameyan ra bawer bikin, êdî ma rê heyat-meyat nêmaneno. Ma çanteyê ardimî amade bikin zî nêkin zî, qederê ma de çi bibo, o yeno sereyê ma ser de.” A game babê Roşna va, “Rast a. Her xebera ke rojname û televîzyonî vanê, heme

rast nîyê. La meseleyê erdlerzî yewna çî yo. Gerek ma her çî de tedbîrê xo bigîrin. Seke Roşna zî vana, gerek her keye de çanteyê ardimî bibo.”

* * *

Roca bîne babê Roşna va, “Roşna ti wazena ma ewro pîya şorin sûke? Wa Xezale û Delale zî bîyê. Ez şima sûka Yalova de biçarnî.”

Wexto ke şî sûke, Roşna va, “Bawo, ma keyeyê apo rê yew çanteyê ardimî bigîrin. Wa hedîyeyê ma bo.” Babê aye va “Wa bo.” Û pîya şîy, yew çante herîna. Biskuwiî, awe, tenturdîyot, oksîjen, peme û bandî kerdî zereyê çanteyî. Êdî yew çanteyê ardimî keyeyê apê Roşna de zî estbi.

Di rocî badê ke înan çanteyê ardimî girewtibi, tam roca hewtêsê tebaxa 1999 de Yalova de yew erdlerzo pîl virazîya. Heme apartman û banê ke saxlem nêvirazyaybî, pêro rijyay, amey war. Banê apê Roşna zî şîya ra. Dêşî rijyay, kolonî şikîyay û çatîyê banî cor de nişt ro. A game hemîne vazda teber, xo xelesna, la apê Roşna binê banî de mend. Babê Roşna veng da, la qet veng nêame. Mevace ke apê Roşna zî gama ke vazdayo hetê teberî ser, vestîyer qelibîyayo peyê berî, ber anêbîyo. Cor de çatîyê banî zî ameyo war. Çatî û vestîyer dusyay pê, bin de sey hîrêgoşeyî yew vengane mendo. La wexto ke çatî ameyo war, ginayo sereyê apê Roşna ro. Sereyê ey şikîyayo, xo ra şîyo. Çend cayê bînî zî bîyê birîndar.

Day û bayê Roşna û nacînîya aye dest eştibi huye û qazme, bano rijyaye kendêne ke apê Roşna bin ra vecê.

Qasê nîm saete badê cû înan apê Roşna binê xirba banî ra vet. Eke des deqîqeyî erey bimendêne, beno ke apê aye bin de bimerdêne.

Wexto ke înan o vet teber heme canê ey birîndar bi. Zaf gonî birînanê ey ra şîyne. La a game nacînîya Roşna çanteyê ardimî vet ard. Babê Roşna ca de oksîjen û tenturdîyot vetî, pê birînê birayê xo kerdî pak. Peme na serê birînan û pê band piştî. Apê Roşna merg ra feletîya.

Wexto ke binêk heş ame sere, dî ke pê çanteyê ardimî xeleşîyayo, feteîya Roşna ser û va, “Roşnaya mi, bicuye. To heyatê mi xelesna. Çanteyê ardimî ra nêbîyêne, ez merdêne.”

Dîyarbekir, Adare 2008

Ê CINÎ

| Selîm TEMO |

ê cinî; êyê ke her yewe îmkânêk bî
 rayîr bîy sînayîş û mergî rê
 bî zerrîyêka serdine abîyêne. destê xo hît
 mîyaneyê xo barî. û rewşa xo rê
 kemilîyayêne. awanê bêvengan de çûrîsîyayêne
 bejna înan. sey sanikanê derg û dilayan
 şewanê tenayîye de aşt bîyêne. mi çimê înan
 maçî kerdêne. mi zerrîya înan esirnayêne
 mi keser şimitêne lewanê înanê sîyayan ra
 û reyke de xelisîyayêne cila xo ra. binê
 pîzeyê înan de cehenemêko awî. milçewt û
 zordar; ver bi sipêde vazdayêne
 ê cinî; ne rindî, ne hewlî, ne mîhrîbanî. peşka
 sînayîşî ra bêpeşk. tenê, reben û
 sawber. cinîtiya xo de xeniqîyayêne
 na rey bajar fetisîyayêne. na rey kolanî
 pirr bîyêne. milê înan nalayêne û
 bêvate bîy. bêferheng bîy, kor bîy
 zengarê şewanê şoran de zarê xo ra awan
 bîyêne. mîyanê milanê mi de venganeyêko
 dijwar. seke gorêk ra erzîyayê sîya
 karê înan şîn û merg. û korta rîyê
 înan de qala xizanîye. sey dereyêkê
 bêser û bêbinî, gulbang dayêne sîneyê xo:
 û ê cinî
 ê cinî ke tena cinî bîy?

Kurmanckî ra çarnayîş: Roşan Lezgîn

Çime: Selîm Temo, Sê Deng, Agora, İstanbul 2011, r. 27

TÊDUŞTÎYE

| Bedrîye TOPAÇ |

*Dinya makî ya,
Herre makî ya,
Cuye makî ya,
Fate?*

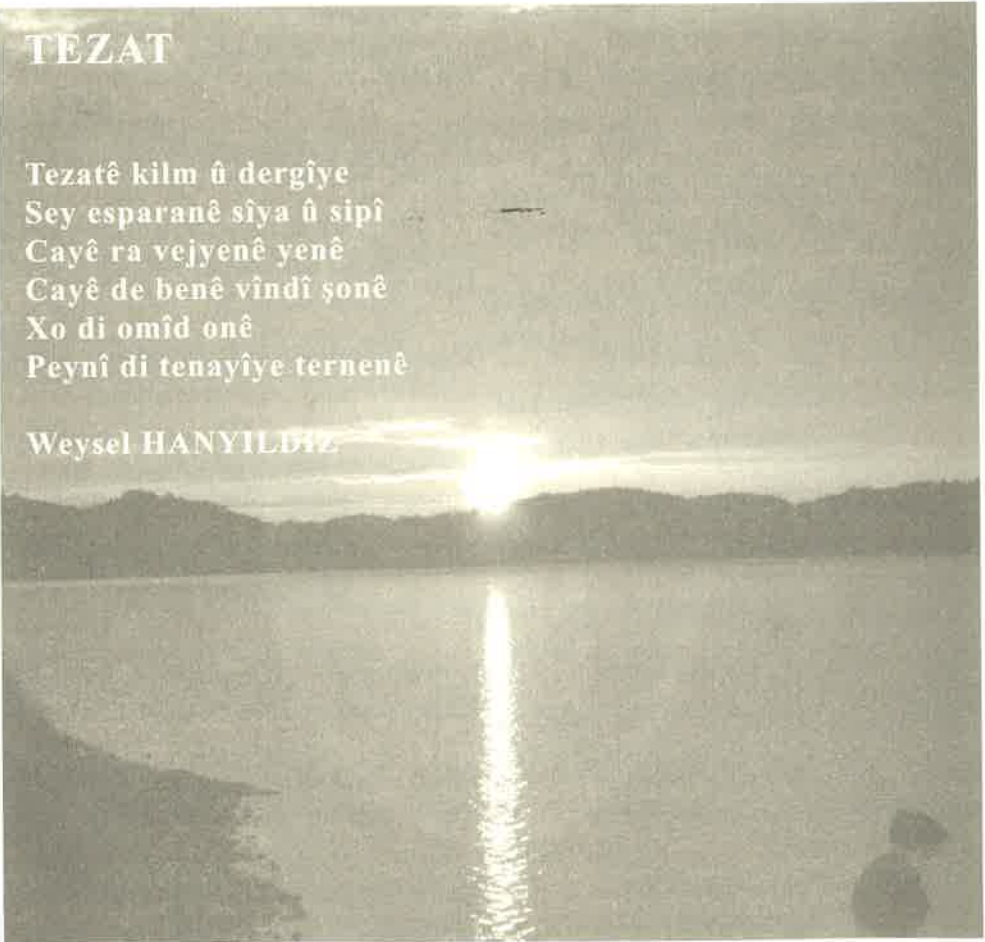
- Dayê!
- Vazê keyna mi.
- Ti mi ra hes kena?
- O çi qese yo? Helbet ez to ra hes kena.
- Dayê!
- Vazê keyna mi.
- Ti mi ra çiqas hes kena?
- Cana mi, Fata min a rindeke. Ez to ra zaf hes kena.
- Vazê, Kemere Duzgin bo.
- Xizir bo. Kemere Duzgin bo ke ez keynaya xo ra zaf hes kena.
- Dayê!
- Vazê keyna mi.
- Ti mi ra hende birayê mi Memî hes kena?
- Wuyy! Erê, î senî qese yê ti qese kena? Cîger ju ya. Na zerrîya bele qet domonû jubîn ra cêkena?
- Dayê!
- Vazê Fata mi.
- Pekî çayê biraye mi Mem, eke meyman amey, înan de nîşeno ro û nan weno? Ti mi ra vana, "Ti del a. Ala ti uca vinde." Ê ez badê cu pişon-diya înan ra xo kena mird?
- O camerd o Fata mi. Ez coka hen vana.
- Ez zî cinî ya dayê. Ma se bîyo?
- Ere eyv o. Eyv!
- Ez eyv nêkena dayê. Nan wena.
- ?
- Dayê!
- Ere vazê.
- Camerdû ra çi nêmezetîya mi esta?

- Ere Fate! Mezgê to de çi esto? Î senî qese yê ti pers kena? Ez to ra vana, î camerd ê, eyv o. Ti vana înan ra çi nêmezetiya mi esta? Heww!...
- Dayê! Ti zana? Vanê, wexto vireni de cinî homayî bîyê. Û merdimîye înan ra vato, îlahe. O wext têduştîye bîya. Qet herv-merv çin bîyo. Çi wext ke merdimîye bawerîya xo de vato "homayî", o wext endî rîyê hardî de vengê camerdû amo hesnayene. Dinya ser o vengê îlaheyan kî beno şenik. Camerdî kî vengê cinîyû kenê kem. Endî wextê homayû û camerdû dest pê-keno. Her ca de herv vejîno. Têduştîye qedîna.
- ?
- Daya mi, hen qayîte rîyê mi meke. Ez nêvana, tarîx vano.
- Ere çena kutikî, hen qesey meke. Guna ya. Zerrê Heq beno teng.
- Dayê! Ere zerrê mi zî bena teng.
- Ma ez se bikerî? Ti dewa merdî kena?
- Ne dayê. Ez têduştîya xo wazena.
- Ala qayîte na çena kutikî bikerê! Ala çitur sey dele vengbirnayîş nê-zana? Heww!...

TEZAT

Tezatê kilm û dergîye
Sey esparanê sîya û sipî
Cayê ra vejyenê yenê
Cayê de benê vîndî şonê
Xo di omîd onê
Peynî di tenayîye ternenê

Weysel HANYILDIR

WELAT

| Sîyamend MÎRVANÎ |

No welat cayê baw û bawkalanî ma yo
Ma sêr yî d' çimî xo akêrdî, xo zanayo

Çend ma ra finî dûr ney welat
Hes yi ma d' zêdeno qat bi qat

Bûyê xo min û to reyra çarneno
Sê varan wesfan ma ser varneno

Hesî kî yeno ay çiranî to ra
Hesî kî yeno ay waranî to ra

Ti yew welatîk' namdar û rind î
Rindey to ver d' kî nêşkenî vindi

Royê Dicle û Ferat pey to xuşênî
Bûyê hardê ti sêr behran ra şanênî

Aw cayo kî ser a gêrênî wa ti b'
Aw cayo kî ser d' mirênî wa ti b'

Sew hardê to ser a ay xirab bişînî
Aw wext ti mîyan haştî d' mêndînî

Wextek sêr dînya ra bibo haştî
Welatan ra yena bûyey bihûştî

Awî ki welat xo ra nêbeno hêrs
Zergun maneno sey darey wers

Awî ki xo welatê xo ra dûr tepşeno
Mîyan merdîman d' bin payan ra şûno

Ne layî ma verdayi ne zî royê ma
Ne dêştî ma verdayi ne zî koyê ma

Ki ewnîyênî nebat û royanî to ra
Ki ewnîyênî dêşt û koyanî to ra

Kî yîni d' xerepnayîşek vênênî
Na nêzanayê ma ya, rind bizanî

Çike bi pey zorakî ma ra girewt
Ziwanî kesî ra nêvecîyeno qal û sewt

Mîyan hamnanî d' varay ma rî vewri
Dişmên ma nimite yo sey vêrg gewri

Welatê ma dekerdo zerey adir
Şeyx û seydayî ma berdî kindir

Ne bajar ma verdayi ne zî dew ma
Ma tenya yê, qet çin o çewê ma

Ma pel pel serê daran ra rişyayî
Ma yew yew kefenan ra pişyayî

Malbat û keyey ma raşanaye mêndî
Goristan di gor ma rî aşanaye mêndî

Mîyanî gulîstanê welatey ma ra
Gulî bêrd romit yew yew zinda ra

Ma welat ra kerd serdini û finay dûr
Ma zerê welat xo di bî sê lirên sêkûr

Sêr hardê ti ya bîyi bela luy û gur
Şew vecîyenî yaban roj şûnî sêr kur

Çim xirab ra ewnîyenî to ra bedbext
Vilika yew roja ser anî mergê bêwext

Her g' welat ha wayîrî yew name yo
Qey welatê ma mendo bênameyo

Ey merdimo korfam û veradaye
Ti key ay gir hewn ra bînî haye

Qey ayî xirabî adir to ser a varnênî
Ay destanê xoyî gwnîn to ser a çarnênî

Ti ser a firenî şûnî teyr û tûr
Bî evîndarê to, to rî cenênî bilûr

Qey ti welatê xo bin seyi d' verdanî
Bizani k' bêwelat, kî pêniyê şarî d' ma-
nênî

Vilanê to ra sê vilikê vaşê galûr
Ewnîyena rî to ra pey şewqa sûr

Vaş û nebatî reyanê xo kenî pîzê ti
No hawa ra vanî k' "ma zî bibîn sê ti"

Ma rengê xo pê hardê to ra girewto
Ma mezgê xo pê vengênê to pewto

Pêroyî ewnîyenî kar û gurey xo
Nîvanî k' ez hê biewnî ro no warê xo

Nîvanî k' no hardê ma kamî ha kenênî
Nîvanî k' no baro giran kamî ha wegênî

Ayî k' ha hingemînî welatê ma wênî
Dûr ra ewnîyênî ma ra fekê xo lîsênî

Rîyê ma ra şarî ha ciwîyênî
Ewnîyênî rewşê ma ra hîwênî

Wesar o, pelî daran kesk reng o
Merdimî welatî ma ha bêveng o

Hamnan o, eyim welat ha weşî do
Merdimo bêfikir ha zergeşî do

Payîz o, pelî daran bîyî zerd
Merdimî hişayî dekewtî derd

Zimistan o, hîn cey çî nêmend
Merdimî hişayî bîn vewri d' mênd

Welato, cayê yî çol û kerre bo zî
Her g' cayê yî cemed tepîşte bo zî

Kî qeyîl î ay vilanî to bûy bikêrî
Sew xayînan bûyê kîmyewî denêkêrî

Kî hardê to ser a lîng war-way gêranî
Sew xiraban bin d' telî nêrocînanî

Her vewri d' çimî ti yewna hewa asênî
Hîwayiş tînci d' hesir ti bin asmîn rasênî

Tarî d' ti hêvîdaranî ma rî bîyî hêwî
Sêr sarê seydayanî ma di ti bîyî xavî

Semêd azadîyê gwîn rişîyena to ser
Her g' varan ra pê kuwena mîyan lasêr

Aw ca ra rayîr gêna şûna mîyan royan
Semêd azadîyê xo resnena dengizan

Heskerdoxanî to ra hesê mi yeno
Dişmenanî to ra zî hêrsê mi yeno

Bilbil esto sêr wersan ra vano "welat"
Bilbil esto zerê qefesan ra vano "welat"

Tanî telî estî ha mîyan nanî d' nimite
Tanî telî z' estî ha sêr qesbani d' kute

Tanî vilîkî estî ha binî payan de
Tanî vilîkî estî ha sêrî çîman de

Zerr' esta tim ha zerê adiri d' veşena
Pê hesê welatê xo, birînê xo pîşena

Sîyamend sebay to şîran nûseno
Mîyan hesretey to de tim ha veşeno.

16.11.2006

DESPÊKÊ HÎKAYANÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

| Nadîre G. ALDATMAZ |

Zaf tabîi yo ke qederê edebîyatê kirmanckî şîyore qederê kirmancîye. Bîyayena kirmancan hîna newe yena qebulkerdene. Heta nê serranê pêyanan politikaya înkâr-cîyakariye nêverdayo ke kirmancî çimê xo akerê. Ê ke zîwanê xo eşkera qisey kerdo, ê bîle rastê zulmî bîyê, neke teyna nuştixî.

Edebîyat hetê ra kî zîwan o. Zîwan kî gereke azad bo. Eke nêbî, beno teng, beno qîz, vurîno, beno nêweş. Belka rozê kî mireno sono.

Çekuyê zîwanî şîyerê pelganê dare. Merdim çiqas ke ju dare weye bikero, qaytê ci bo, awe bido honde az (aj) dana, bena qewîye, pelgan dana. Dare, eke weye nêbîye kî pelgî permelînê ro, benê çequerî, benê huşkî, tek ve tek dare ra ginenê war ro, kuwnê ra vayî ver, benê vîndî sonê. Tayê kî benê huşkî, dare ra manenê. Ê kî endî merde yê. Ne benê girs, ne kî benê jêde. Hata ke dare awe nêdê, gilê xo kî benê huşkî. Rojê yena dare bena huşk û hol mirena.

Edebîyatê ma kî jey dara bêwayîre bîyo. Zulmê dewlete wina giran bîyo ke ma ra, azê-di azî avêr, şarê ma derdê canê xo de bîyo. Nêşîkîyê ke edebîyatê xo rê wayîriye bikerê. Toyê ke dest de bîyo kî pêro tersûn ra vîsnayê. Zafê dewijan zeleyayê gilê koyan ra, uca de mendê. Zîwan kî mîyanê seran de vurîyayo. Wina bîyo ke dewê ke têlewe der ê, ê bîle jey jumînî qisey nêkenê. Wendiş û nuştîş ke çine bî, yewbîyena zîwanî nêbena.

Çinebîyayena edebîyatê nuşteki de edebîyatê fekkî tenêna qewetin o. Mîyanê şarê ma de qiseykerdena meselan, sanikan zêde yo. Îllahîm lawikî, kîlamî... Dêrdê xo eve lawikû ardo ra zîwan. Çi ke sereyî ser ra vêrdo ra, eve sanikû, eve meselû qisey kerdo, eve lawikû vato hata ewro ardo.

Lehçeya kirmanckî de edebîyatê nuşteki, lehçeyanê bînan ra gore tenêna herey mendo. Ê bînan dewletûnê bînan de kî yenê qiseykerdene. Kirmanckî teyna Tirkîya de yena qiseykerdene. Halê Tirkîya kî ma zaneme.

Lehçeya kurmanckî de “çîrok”e kirmanckî de duştê “sanike” der a. Sanike (estanike) tirkî de duştê “masal” de yena. A ke tirkî de “öykü” vame kî kirmanckî de “mesela” bo gereke. A ke muhtewaya xo tewr zêde nêjdîyê “öykü” ya “mesela” ya. Bellî yo ke ca-ca mîyanê kirmancan de “hîkaye” kî yena vatene.

Ê ke kirmanckî de “sanike” vanîme û qiseyê ke sanike de vêrenê ra raşt-kên nîyê. Sanike eve sîrrî ya. Qeremanê sanike sîrr de yenê û sonê, perenê ra. Ne waxtê xo ne kî hurêndîya xo bellî ya. Jêdeyê sanikan sewa domanûn ê. Domanû pê xecelnenê, pê terbiye kenê. Sanikan de kam ke neheq bo, o rastê ceza beno. O ke heqdar o kî sono reseno mirodê xo.

Sanikê ke ez qalê ci kena, ê klasîk ê. Keso ke verê coy vato bellî nîyo. Sanikî derse danê; raya raste musnenê merdimî.

A ke kirmancî de “mesela” vanîme, raştken a. Meseleyê ke sereyê merdimî ra vêrdê ra yan kî vêrenê ra, qalê înû kena.

O ke kirmancî ca-ca sewa “mesela”, “hîkaye” kî vanê, ez kî naye ra tê-pîya “hîkaye” vana.

“Ziwanê kurdî de hîkaya tewr verêne kancîn a, key ameya nuştîş? Kes se ra se nêzoneno. Labelê jêdeyê nuştuxû, hîkayeya Fuad Temoyî ‘çîrok’ a verêne qewul kenê. Na hîkaye, serra 1913 de, kovara **Roji Kurd** de, eve lehçeya kirdaşkî ameya nuştene û eve nameyê “Çîrok” weşanîyaya.

Lehçeya sorankî de kî hîkayeya tewr verêne Le Xewma (Hewn de), serra 1925 de Cemîl Saîbî nušta.”(1)

Lehçeya kirmancî de edebîyatê nuşteki tenêna herey mendo. Di-hîrê metnê kanî estê. Yew, nuştayê Peter Îvanovîç Lerchî (1857) yo. Nê metnî de Lerch, tayê kirmancan, ê ke wertê eskeranê osmanîyan de kuwnê destê rûsan, înan de qisey keno. Înan ra sanikan goş dano û nuşneno. Metno bîn kî **Mevlidê Kirdî** yo ke Ehmedî Xasî (1867-1951) nušto. Kitabo didin kî ancîna metnode dînî **Bîyîşê Pêxamberî**, hetê Osman Esad Efendî (1852-1929) ra ameyo nuşnayene. Nê hîrê metnan ra teber kes zaf toya nêzaneno. Xêrza Lerchî nê di metnê ke kirmancan eve kirmancî nuştê hurdiminan kî dînî ser o yê. Bellî yo ke ê kî sayeya medresan de ameyê nuştene.

Polîtîkaya qedexekerdiş, înkarkerdiş û zulmî nêverdayo ke da-heştay serrî kes hurêndîya xo ra bilewîyo. Nê her di metnan ser ra heştay serre veng ere kirmancan nêkowto. Fîkrê mi gore nê metnî eke dînî nêbîyênê belka ewro ê kî çîne bîyêne.

Kirmancî de metnê neweyî (modernî) verê coy, ziwanzan Malmîsanijî nuştê. Nuştayê xo serra 1979 de kovara **Tîreje** de neşr kerdê. Hîkayeya moderna verêne ke Malmîsanijî kirmancî nušta, nameyê xo “**Engîştê Kejê**” ya. Na hîkaye, serra 1980 de kovara **Tîreje**, hûmara diyine de weşanîyaya.

Hîkaye de Malmîsanij bi ziwanode pak qalê malimê dewe û teleba xo keno. Qesê ke mavênê Kejê û malimî de vêrdê ra, eve dîyalogan, zulmo ke ordîya dewlete dewanê kirmancan ser o finayo kar, yeno qiseykerdene.

Hona ke xebera keşî **Tîreje** ra zaf çîne bîya, hûmara hîrêyine ra tepîya derbeya 12 êlule ameya, miletî ser ra jê loxade girane vêrda ra. Hênî rehet kî nêvêrda ra. Kerdena xo kerda, dima ra vêrda ra. 12ê êlula serra 1980 ra tepîya, ziwanê kurdî de çi ke esto (kitabî, kasetî, kovarî, rojnameyî...) kerdê binê hardî, nimitê. Ê ke kurdî nuştênê tayê kowtî hepsan, tayê kî remay şîy welatû. Nînû ra zafê teneyî kî şîy welatûnê Ewropa. Uca de tenê ke nefes guret, dest bi karê edebîyatî kerd. Zaf kitabê şîiran, sanîk û hîkayeyan amê weşanayene.

Hîkayeya kirmancî ser o meqaleyade delale Roşan Lezgînî nušta. Na

(1) Ayhan Geverî, “Kürt Öykücülüğü” Hece Öykü Dergisi, Hûmare: 42, rîpel 62-65

meqale ra ez tayê qîsman tîya neql kena:

“Roşinvîrê kurdî yê xortî ke qîsmekê înan Swêd de kom bîy, seba aver-şîyayîşê zîwanê kurdî yê nuşteki, bitaybetî warê hîkaye û romanî de dest bi xebatanê erjayan kerd, gelek kovari weşanay. A na çarçewa de ma hûmara hî-rêyine ya kovara **Çira** de ke serra 1995 de weşanîyaya rastê hîkaya diyine ya kîrmanckî (zazakî) benê. Na hîkaya bi nameyê “**Derdê Derwêşî**” hetê şaîr, hî-kayenuştux û arêkerdoxê folklorî **J. Îhsan Esparî** ra ameya nuştene. Labelê na hîkaye zî eynî sey hîkaya yewine badê ke weşanîyena des serrî dima ra ke çarçewaya projeyêk de serra 2005î de newe ra yena weşanayene, hîna neslê neweyî yan zî hîkayenuştuxê ke welat de yê aye ra xeberdar benê. Na hîkaye de têkilîyê katibêkê kurdî yê teqawitbîyayeyî ke zêde tirkî nêzano cinîya ey a ke bi şaşî teşxîsê nêweşîyêka mergî ro aye ronîyayo reyde, têkilîya ey derûdor û cîranan reyde, çarçewaya nê têkilîyan de serrê 1970an yê Dîyarbekirî, numayîşê sîyasî, hetê polîsan ra eştîşê keyeyan ser û tedaya înan yenê qisey kerdene. Hîkaye de tayê cayan de tarîxê kurdan zî îşaret bena.

Hewna eynî wextan de, di hîkayeyê şaîr, nuştux û çarnayox **Serdar Roşanî** ke serra 1994 de kovara **Armanç** û **Roja Nû** de bi lehçeya kurmanckî (kirdaskî) ameyê weşanayene, dima hetê nuştuxî ra tercumeyê kîrmanckî (zazakî) bîyê û serranê 1995-6 de hûmaranê 2-5. yê kovara **Çira** de weşanîyay. Hîkayeyê bi nameyê “**Bircanê Dîyarbekirî ra Mektubêke**” û “**Gozêre**” ke hesreta azadiya neteweya kurdan qisey kenê, eynî sey her di hîkayanê verênan, teqrîben des serrî dima ra, badê ke serra 2005î de newe ra yenê weşanayene, hîna neslê neweyî yan zî hîkayenuştuxê ke welat de yê înan ra xeberdar benê (...)

Roşinvîrê ke şaristan û qezayanê cîya-cîyayan yê Kurdîstanê Bakurî ra bîy, xo bi nameyê “**Grûba Xebate ya Vateyî**” name kerd qaydeyê gramerê kîrmanckî û formê çekuyanê ke sey standard ameyê qebul kerdene kovara **Vateyî** de day weşanayene. Kovara **Vateyî** ke hetanî nika 33 hûmarê aye weşanîyayê, kîştâ nê xebatanê zîwanî de, esas seba averşîyayîşê edebîyatê nesrî yê kîrmanckî wezîfeyê wendegehêk dî. Gelek nuştuxê ke reya verêne bi rayîrê na kovare musayî wendiş û nuştîşê kîrmanckî yan zî bi rayîrê na kovare wendiş û nuştîşê xo aver berd, demeyêko kilm de her yewî di-hîrê kitabê hîkayan weşanay. Mîyanê şeş serran de, bi nameyê “**Binê Dara Valêre de**” (2002), “**Halîn**” (2006) ve “**Ez Gule ra Hes Kena**” (2007) hîrê kitabê Roşan Lezgînî, bi nameyê “**Beyî Se Bena?**” (2004) kitabêkê J. Îhsan Esparî, bi nameyê “**Hîkayeyê Koyê Bîngolî**” (2004) kitabêkê Deniz Gunduzî, bi nameyê “**Hewnê Newroze**” (2005) kitabêkê Munzur Çemî, bi nameyê “**Omid Esto**” (2006) kitabêkê Huseyîn Karakaşî, bi nameyê “**Gorse**” (2007) kitabêkê Jêhatî Zengelanî û bi nameyê “**Xafilbela**” (2008) kitabêkê Murad Canşadî, pêropîya new kitabê hîkayan bi kîrmanckî weşanîyay. Nê hîkayenuştuxan ra Huseyîn Karakaş û Murad Canşad zindan ra nusenê.

(...)

Anika edebîyatê kîrmanckî de şaxê sereke hîkaye ya. Tewirê edebî yo

tewr pêt ke tewr zêde wanîyêno û tewr zêde nusîyeno hîkaye ya. Payîzê serra 2009î de kitabê hîkayanê kirmanckî **“Binê Dara Valere de”** ra hîkaya bi nameyê **“Baba”** bi eynî nameyî biye film. Bi nê hawayî hîkaye seba geşbiyena şaxanê bînan yê hunerî zî bena çime û wina aseno ke no proses do hîna aver şiro.

Sey netîceyî, prosesê geşbiyena hîkaye ke bi vejîyayîşê kovara **Vateyî** dest pêkerdo, bi eynî suretî dewam keno. Warê hîkaye de, kîştê xebata hîkayenuştoxanê ke cor ra nameyê înan vîyartbi, nuştoxê neweyî zî beşdarê nê karwanî benê. Sey nimûneyî, nika tewr tay panc dosyayê hîkayan Weşanxaneyê Vateyî de seba çape amade yê. Seke aseno, na rewşe naye îsbat kena ke, eke bineyke bo zî kurdî biresê rewşeka serbestîye, hem şênê xo aver berê hem zî serkewtinanê zaf girdan qezenc bikerê û sey her warî, warê edebîyatî de zî xo biresnê sewîyeya miletanê averşîyayan.”(2)

Ez wazena ke tenê kî qalê hîkayeyanê domanan bikerî. Mehmud Nêşîteyî hîrê hîkayeyî nuştê. Her yew jey yew kitabî amê weşanayene. Nê, **“Biza Kole Asnawî Kena”**, **“Luya Rîsîyaye û Ap Elî”** û **“Qehremanîya Vîta Zun-gure”** yê. Mesela ke domanî bî, hîkayeyan de dersî zaf benê. Nê hîkayeyan de kî dersî estê. Nê kitabî mîyanê Weşanên Estîtuya Kurdî ya Amedê ra serra 2010 de weşanîyayê. Nê hîkayeyî zaf rindek ê, zaf weş ê. Kaşka wendoxê xo kî bibîyênê!

Sewa hîkayanê kirmanckî, sewa ziwanê kirmanckî omîd esto. Sewa serbestîya ziwanê kurdî omîd esto. Ez wazena ke înan bikerî ke ziwanê kurdî rojê kî beno ziwanê wendişî.

(2) Roşan Lezgîn, “Kırmancca (Zazaca) Kürtçesinde Öykünün Gelişimi” Hece Öykü Dergisi, Hûmare: 42, rîpel 65-70 / Roşan Lezgîn, “Kirmackî de Aversîyayîşê Hunerê Hîkaye”, Zazakî.Net, 21 Temmuze 2010, <http://www.zazaki.net/haber/kirmack-de-aversyays-huner-hkaye-573.htm> / Roşan Lezgîn, “Kirmackî de Aversîyayîşê Hunerê Hîkaye” ŞEWÇILA, Kovara Edebî Hunerî, Hûmare 1, Wisar 2011, rîpel 12-16

XEYALO RASTIKÊN

| Bîlal ZÎLAN |

rojê dest sênayey
yew yew zêdîyenê
vera kêmanîya hêşî
nêanceno giraniya mi
lingê erînayey

wa bibo
do bibereqîyo aşme
û bido ma ro zî tîje
ma do bigêrî kuçeyan de
bêtersê sêyan

engîşte nîşan dana serkewteyî
seba ke xeyal bibo rast
heqîqet dest bido hewnî
û paduso mezgê ma ra
sey fişeka helnaya
rastîya ma

Êlule 2009 / Riha

PAYÎZ

payîz
dano çareyê ma
dejê ma
kewt pelê daran
kiho bi zerd
wişk bi xeyal
nêmend mendeyê ma

xerîbey
serê herra xo de
'ecêb a
bêkesîya însan
yena fehmkerdîş
payîzî de hina weş

Êlule 2009 / Riha

NÊWEŞÎYA SÎYATALEYÎ

| Roşan LEZGÎN |

Keyê Homayî awan bo. Ti ha bineyke tena mendî. Ti zanî key ra yo ke ez hetê to ra nêameya? Nêke ez nêameya, ti tena nêmendî ke ez bêra.

De haydê, qelem û defterê xo bigîre, goşê xo bide mi. Ez ewro to rê qalê Sîyataleyî kena.

Biewnî mi ra, ez to ra çi vana!

Cuya ganeyan, ma vajin ke cuya însan û heywanan de tayê wextê zaf taybetî, wextê zaf nazikî estê. A gama ke cotî, yanî nêrî û makî pîya benê, bi yewbînan şa benê. Wexto ke cinî û camêrd yan cinî û mêrde pîya benê, a wextêko winasî wextêko zaf taybet o, zaf xususî yo. Wextêko zaf mustesna û tilsimin o.

Hema sere de, nê karî rê tenayîyêka bêqasure lazim a. Bêvengî û xelwetêko mutleq lazim o. Hetta ke bineyke tarîtiye lazim a. Têkiliya herame û nameşrû nêbo zî, merdim helalê yewbînî bo zî, hewna, ganî no kar çiman ra dûrî bo, nimite bo. No kar hende nazik û hessas o ke vizzî-nîyê melşeyêk yan kirçe-kirçe lulikêka bêzar û bêziwane zî şêno tilsimê nê karê bimbarekî bixeripno.

Ma qaydeyanê dînî û cematî nêhesibnin, ma edeb, terbîye, rukn û erkanan bidin kîştê zî, ancîna, pîyabîyayîşê cinsî xulqê xo ra, tebîetê xo ra ganî mehrem bo. Xora, merdim gam û hele, her wext nê karî rê amade nîyo, her game îstehê merdimî nêwazeno.

Hetê waştîşî ra, a esna de, ganî her di hetî zî ê karî rê amade bê, her di pîya biwazê. Seba her di hetan zî aramî, sukûnet û huzûrê ruhî zaf muhîm o. Ma vajin, eke hişê merdimî çîyêna ser o bo, yew xayleyê merdimî estbo, yan a esna de çîyêko xirab, bîyayîşêko xirab bêro vîrê merdimî, merdim serd beno. O semed ra, wextê ê karî de ganî merdim xo her tewir fikrî ra dûrî bido, verara yew huzûrê bêqusurî de bo, tena konsantreyê ê karî bo. Û nê karî de çîyêko muhîm zî no yo ke, ganî her di hetî zî cîhetanê eqlî, bedenî û ruhî ra balix bê. Her di hetî zî amade bê.

A eynî bi no qayde, karê nuştîşî zî bi qasê pîyabîyayîşê cinsî taybet o, xusûsî yo, mehrem o. Nuştîşî rê, bitaybetî nuştîşê edebî rê tenayî, bevengî û xelwet zaf muhîm o. Aramî û sukûnetîya ruhî lazîm a. Eke nuşttox tena nêmano, xelwet û bêvengîye de nêbo, meleka îlhamî hetê ey ra nêna!

Eke kes nêzano zî ti nê çîyan baş zanî. Dê bîyare vîrê xo, hetanî ke ti tena nêmanî ez caran hetê to ra ameya?

Ti baş zanî ke bê to kes mi nêvîneno, vengê mi nêşino kesî. Coka ez nêşkena kesî ra bipersa. Qet nêbo ti mi ver ra biperse. Cinî bena camêrd beno, ferq nêkeno.

Ma vajin, camêrdî û cinîya xo çend rojî yo ke yewbînî nêdîyo. Ma ferz bikin ke cinîya ey şîya zeyî. Yan ma vajin, camêrd da-des rojî yo ke şîyo seyahet. Cinî keyeyê babîyê xo ra agêraya ameya, yan camêrd seyahet ra agêraya ameyo. Her diyan zî bêriya yewbînî kerda. Îhtîyacîya her diyan zî heta ti vajî bi pîyabîyene estê. Wexto ke ewnênê yewbînî ra, kîjî zerrîya înan ra şîna. La ganî sebr bikê. Her çî wextê xo esto. Axir şan de derûdor ke bi xalî, wextê rakewtişan, her diyan kincê xo vurnayî, odaya rakewtişî de, ha serê livîna xo de. Kelê eşqê înan weriştê. Kewtê têverare. Ha yewbînî ra hes kenê. Hiş se-reyê her diyan ra zî şîyo. Şehwetê harî pêl bi pêl ê şanayê xo ra ver, her di zî serxoş bîyê, wina mestbîyaye ha deryaya eşqî de asneberîye kenê...

Ma vajin ke, tam a esna de, tam a vîstika ke merdim bêşûr o de, mêmanêko bêwext vejîya ame. Ame verê berî û gum-gum da ber ro.

De bêre û safî bike!

Hey bimbarek, no wextê ameyîşî bi?

Camêrd pêsero dano ber ro: "Gum, gum, gum!..."

"Geber be!"

"Hey bêmîrad, hey nêmendaye, wa a şewe babîyê to bişîyêne arêye û ti nêameyêne dinya. Yan a erebaya ke ti pê amey, wa tekerê aye biteqayêne! Tam na sîrata musteqîme de ti kotî ra vejyayî ameyî heeewwwûû?"

“Ohoy ti nêmanî bi mêmanîyê xo ro, bi îşê xo ro!...”

Camêrd û cinî, ê karî dewam bikê nêkê, êdî ferq nêkeno. Tehm tede nê-mendo. Zewqê înan, keyfê înan hul û heram bîyo şîyo. Ti zanî, o gureyo taybet bi ecele û helamedet zî nêbeno ha! Ganî boya merdimî hîra bo, wext bêsînor bo. Yanî, ganî hefsarê wextî destê merdimî bi xo de bo.

O merdimî ke a esnaya taybete de vejîya ame, wazena wa babî, dadî, bira yan embazo tewr nêzdî yê camêrdî yan yê cinîke bo, wazena wa roşnê çimê înan bo, seba ke keyfê înan herimnayo, êdî zerrîya înan ey ra serd nê-bena? Gama ke werzê şîrê nê mêmanê bêwextî rê ber akerê, senî do bi zerrî-weşîye vajê ti xeyr ameyî, selamet ameyî, ti çiman ser ameyî? Eke mûrê xo nêxeripnê, eke bi rîyêko tehl û çareyêko qirmîçnaye ber anêkerê, yan sey artîstan zaf weş rol kenê yan zî zaf dirî yê. Beno ke hur ehmq bê...

Oyy lajek, delalîyê mi!

Ê ke gam û hele ha verê nefesê to de yê, ê ke nêverdanê ti xo rê nefes bigîrê, înan ra çend kesî nê çîyanê nazikan ra haydar ê? O fehî, o feraset çend kesan de esto? Çend kesî zanê ke nuştîş karêko hende taybet o, xususî yo.

Bizanê yan nêzanê, nuştîş, eynen sey gureyê têkilîya cinsî karêko taybet o, zaf xususî yo, karêko nazik o.

Karê nuştîşî nazikîya xo nazik o la yê to, rewşa to tewirêna taybet a. Esas, ti baxçeyêkê bê sêncî de sey gulêka sipî yî. Ti kîştî rayîrê am û tamî de yew leya vile yî, winî sipî-sipî abîyî. Baş yan xirab, hesûd û bexûd, çors yan nazik, kam vîyareno to boy keno.

Ti ge-ge vanî, werrekna na boya weşe mi ra nêameyêne la na boye êdî bîya parçeyekê to. Bîya qederê to. Ti hezaran rey xo bi awa Dicle bişuwî, ti hezaran rey xo carî bikî zî na boye to ra nêşina. Na boya ke mi serxoş kena, mi mest kena. Oyyy lajekê mi...

Ti zanî yan ney? Ez çend rojan ra reyêk nêyera na boye nêanca mîyanê pişikî xo, wilay ez mirena. Na boya ke to ra yena, hiş sereyê mi ra zî berdo. Ez bîya aşiqê na boye.

Mi to ra va, cayê ke ti tede nusenî, cayê nuştîşî, cayê nê karan nîyo heyran!

La ti bêarîya xo ra, ti serehuşkîya xo ra wina kenî. Ti ar nêkenî, ti zaf rikin î, ez to ra vajî se?

Ti îfleh nêbenî lajek, felata to çin a!

La ez ha to ra bi ziwanêko akerde û fesîh vana. Ti bawer be, ti tayê merdiman rê eyarê şêrî de şite şepale zî bîyarî, hewna pere nêkeno. Bala înan, dî-qetê înan peydakerdişê qusuran ser o yo. Ti se kenî bike hewa yo. Eke qusur to de nêvînê, to rê yew qusur kîseyê xo ra peyda kenê. Eke qusur peyda nêkerê, to kenê deyndarê xo.

La xebîsî estê, kerxebîsî estê. Sîyatale qertebozê kerxebîsan o! Ti xo rê vanî qey ehmeq o, ti ge-ge zereyê xo de vanî, no herêko çarling o. La ney. Esas ehmeqîye to de esta, ti xebîsan nêşinasnenî. Ti bişinasnî zî ti erey şinasnenî. To dî vanê, “Mi hetanî ke to şinasna, mi emrê xo xelisna!” Yê to zî a mela ya.

Lajek, dê şermê rîyê xo biremne. Xeyrê ey to rê çin o. Xora ti bibî ferîşteh, ti ey şew û roje paştîya xo de biçarnî zî, pere nêkeno. Esas, ez xo rê tey heyret manena ke yeno to ra vano se? Yeno û verê to de qup keweno, êdî nêzano şîyayîş yan werîştîş çî yo. Heme gend û gemara xo rijneno mîyanê mezgê to, xo to de rehet keno hema şino.

Nika ke ma qalê ey kenê, ha ha, to hew dî ke sey fisa Şeytanî ma de vejîya û va, “Ez tîya ra vîyartêne, mi va ez yew selam bidî, yew çaya to bişimî!”

“Zuqumo sîya bişime!...”

Ti vanî qey Dîyarbekir de qewexaneyî qeht bîyê. Ti game erzenî, ti linge erzenî, serê her çend gaman ra, ha to rê yew qewexane. Çimê ey korî nîyê la derdê ey çîyêna yo!

Qewexane de merdimêko pak ke biherimno, peyda nêbeno. Kermê ey bi merdimanê qewexaneyî nêrijêno. Ganî xo to de veng bikero!

Mi sanbetê nê Sîyataleyî de kes nêdîyo. Rîyê ey çermeyê debaxî yo. Rîyê ey eynî rîyê kerge. Ti kerge kiş kenî nêkenî ha mîyanê firaqan de nequr kena.

Camêrd bîyo qîro sîya û dusyayo to ra. Fek to ra veranêdano. Her reya ke yeno, hetanî ke hişê to, mezgê to nêkero beyarêko bejik û bêkêr, hetanî ke sereyê to nêkero kuya xeripnayîye, hetanî ke to hiş ra nêbero, to rehet nêverdano.

Qaşo no Sîyatale dostikê to yo. Wey qeda gîna dostikîya winayêne ro!

Ma vajin, tayê merdimê ke fikrê înan yan fealiyetê înan muştêrek o, coka yenê têhet û tayê meselayan ser o munaqêşe kenê, bi no qayde ufqê înan abeno, boya înan vejîna. Dê hela mi ra vaje, çîyê to û nê darqewanî pîya esto? Dê mi ra vaje ke ez zî bizanî. Qey Hodayî ti rast vajî. Ti Heqî sînenî, bîyare vîrê xo. Yew qala ke ti ci ra feyz bigîrî caran to nê merdimî ra eşnawita? To çî rey yew suhbeto ke ti ci ra zewq bigîrî, keyf bigîrî, ufqê to akero, vernîya to roşn bikero, to nê merdimî reyde kerdo?

Serê sibayî, verhelêk, êreyêk, vereşanêk, şanêk, nêmeyê şewe... Gam û hele ha verê zincîya to de. Sey hînge ving-vinga ey a. Vano “vinn, viinn, vinn...”, vano “minn, minn, minn...” Ti çî fekê ey ra fehm kenî? Ti heta yew cumle fehm kenî, ti vîst rey vanê heee? To va se?

“Heee û quzilqurt!”

Wilay û bîlay êdî ez şîma ver tetirxanî bîya ha. Hodayî kerd ke ez melek a, ez werd nêwena. Yanxo ez qebz bîyêne, mi nêkerdêne teber, wîî!

Weyyy, wey, wey! Wey li mi wey!

Lawo ti hende cankutik î!

Qey ti nêkewenî canê xo ver? Wişşş bawooo!

Êdî ez goşdarikerdişê nê merdimî ra merezdarî bîya. La ti xo ver nêkewenî.

Bes o bes! Bes o wîî!...

Vanê, hênî pune ra aciz o, pune zî şîno çimeyê hênî de beno zergun. Qederê hênîyanê esîlan o. Verê çimeyê hênîyanê wisarî de pune zergun nêbeno. Kamca yew hênîyo esîl esto, kotî yew hênîyo ke serre duwês aşmî awa ey tim herkêna, pune şîno verê fekê ê hênî de beno zergun. Pune îşê xo weş zano!

Hênîyê wisarî, nişkave ra xule-xul kenê la na xule-xule zûreyin a. Eke hezîrana zerdike helmê xo yê germî vila kerd, do yew vajo tîya hênîyêk estbi hezarî sond biwanî ke çin bi.

Eynî meselaya to ya. Lawo ti kamî ra aciz bî, ê yenê benê pêşkarê to. Yan zî kamo ke hetê to ra yeno, hîsê înanê acizkerdişî hişyar benê.

Ha no Sîyatale ha! Eynî qaşikê Şeytanî yo. Xora, eke ey ra gîyêk biameyêne nêameyêne hende museletê to nêbîyêne, do xo rê bilîyê karê xo bibîyêne.

Mesela, Kejo Beg wina nîyo. Homaî vato rast qisey bike. Camêrd bilîyê karê xo yo. Yew hunerê ey esto. Eke yew ihtîyacîya ey bi to bibo, to rê telefon akeno. Saeta to ya musaite perseno. Gureyê xo eşkera û zelal to ra vano. To ra perseno ke ti eşkenî na çarçewa de hetê mi bikî yan ney? Eke to ra destur girewt, hema werzeno yeno. Tam saeta xo de yeno, deqa şaş nêkeno. Ê çî rey destveng zî nêno. Yan yew qeleme yan yew kitab to rê xo dest a ano. Zerrîya to gêno ra. A çerçewaya ke verê cû şîma ronaya, mîlîmêk aye ra şaş nêkeno. Gureyê xo hel keno, to rê sipas keno. Vano, ez bîya deyndarê to. Vano, ti mi ra çîyê biwazî ez waştina to rê amade ya. Tekrar-tekar sipas keno. Ê bi nezaket, bi hurmet, bi edeb, bi terbîyet dano piro şîno.

Qey Sîyatale wina yo? Ohoy ti nêmanî bi Sîyataleyê xo ro lajek!

Ez hende qehirîyena ke êdî zewtan dana to rê zî lajekê mi...

To hew ke dî sey kolîyêkê gircikinî rep ber ra kewt zere û ronîşt. Yewna mêmânê to esto, ez ha verê to de û ti nusenî ya ti xo rê kitab wanenî, ti musaît ê yan nîyê, qet to ra perseno? Ney! Eke biperso zî, vano, o çî yo ti wanenî? O çî yo ti nusenî? Ganî ti ey rê sere ra hetanî peynî lak derzînî ra bikî, her çî hece bikî. Hesab bidî ey. Yaaa! Mêrdeyê to nîyo? Sîyatale Efendî!

To dî kalikê to yê rehmetî vatê "Kirdasî meke nasî, to kerd nasî ci ra nêbenî xilasî!" Wilay ez vajî-nêvajî, ti nê merdimî ra nêbenî xilasî. Rîyê nê merdimî ra êdî ti nêaftarenî kesî de bihuyê, bi samîmîyet qisey bikî. Çunkî çimê to tersayo. Ti vanî ez kamî de bihuyî, huyayîşê mi ra, samîmîyetê mi ra rî gênê û êdî ez belayê înan ra nêfelitêna.

Esas tîya de sucê to bi xo yo. Ti zêde ra însanî yê. Ma vajin, to ewnîya ke yew ha rayîr ra vîyareno, lingêka xo ra lengeno. Zerrîya to pê veşena (Ax

na zerrîya to tenike!) ti werzenî şinî heto ke lengeno ra xo danê binê çengê ey. Ti vanî, ez ey rê bibî destek. Wa bi selametîye rayîr ra ravîyaro. Ti wina vanî, ti wina kenî. La o se keno? Xo nêdano linga xo ya saxleme ser. Firsendêko baş keweno destê mixanetîye. Heme giranîya xo erzeno to ser. Ti binê giranîya ey de pelixênî. Ti benî çewt, ti zor danî xo, ti mîyanê ereqî de manenî. Ti vanî, ez hewla xo nîmcet nêverdî. La hetanî ke ti camêrdî rayîr ra xelisnenî, linga to zî bena lenge. Hewla ke to kerde, pîrnikanê to ra yena teber.

Lengo ke ti hetê ey kenî, ti ardimê ey kenî, nê firsendî xo rê sey xenîmetî vînenî, to zî keno sey xo. Hetta ke, ti ey ra xirabêr benî. Ê to paştîya to zî kewena to ver. Camêrd bi naye zî nêvîndeno. Badê ke tenge ra xelisîya, vano, ez eşkayêne rayîr ra ravîyarî. Ti amey kewtî binê çengê mi, to ez dejnaya, wey! Û bi heme qurnazîya xo bi to henekê xo keno, binê zimbêlan ra zî bi to huyeno.

A kar û halê to winî yo lajek. Ti poşman benî. La êdî şî!

Mi to ra va, nêweşîya to bêderman a. Ti îfleh nêbenî. La êdî derdanê to ra ez zî merezdarî bîya!

Ez meleka delala rindeke, ez derdanê to ra merezdarî bîya lajek!

Lajekê mi, boyweşê mi.

Ewro bes o. Ez ha şina. Xora ez nêşî zî Sîyataleyê to kotî bo, to hew ke dî ma de vejîya. Tu û o, şima xo rê se kenî bikêne.

Dîyarbekir, 14.10.2009

DAYKA MI

| Wehdet SÎWANIJ |

Sey varanê wisarî varena serê erdê bejî
Sey awê çiran rişiyena mîyan çeman
Sey hewayê hamnanî wişena warê koyan ra
Sey xezalêk gêrana qîntaranê koyan ra
Zerrîya xo derya ya, qesba se Kosipî
Kendalan ro nasilêna sey awê vewre
Bexçê awdolekan de gula rengîn a
Sey kozvilikay wisarê dibrî hênî ya
Roşnîya çiman a, kefsê destan a
Şewa tarî de aşma newa ya
Heştê gulan de 'Dayikê Aştî' ya
Dayka min a, zerrî veşaya ya
Çim hesirin a, dest tirknaya ya
Awir hêrsin a, rî çiqirnaya ya
Berqafî ser o ronîşt, deyîrê 'Lêro lûrî' vana

ZIWANÊ NÊRKÎ-MAKÎ

| Murad CANŞAD |

Ma bivajê ke şima tercuman ê, tirkî ra romanêk tercume kenê bi kirmancî (zazakî) ser. Beno ke şima bivajê çi karê ma û tercumanîye!... Wa bo, seba çend deqayan bibê tercuman.

Şima her di ziwanan, kirmancî û tirkî sey ziwane dayîka xo rind zanênê. Qet yew problemêkê şima çin o. Şima bi her di ziwanan şîran nusenê, meqaleyan nusenê...

Romano ke şima tercume kenê, qaremananê ey ra yewer zî Hemîd Axa yo. Hemîd axa espar beno, şono bi suke. Esparê çiyî beno? Nuştoxî vato "at". Çend cayan de "at" vato, derheqê "at"an de, yanî estoran de zî bi umûmî xeylê zanayîş dayo. Mevaje ke qey dano! O bi goreyê zerrîya xo yo.

La nuştoxî qet behs nêkerdo ke "at" nêrî yo yan makî ya. Estor o yan estor a, bergîr o yan mahîn a. Şima do na çekuye (at) çitur tercume bikerê? Şima fikirîyenê, metnê nuştoxî bidîqet wanenê; ney, teba ci ra doz nêbeno. Axir, şima qerar danê "estor" vanê, beno ke çewres ca de estor...

Hemîd Axa rast beno. Nuştoxî dorûverê rayîrî hurdi-hurdi teswîr kerdo; darî, vaş, teyr û tur, kerm û kêz... Cayêk de "taş" vato, vîyarto. Şima zî "kemere/kerra" vanê û vîyarenê. Leyeyê a kemere de Hemîd Axa dest erzeno bi cêba xo ke cizdanê xo xo vîrî ra kerdo. Keye zaf dûrî nîyo, estorî uca verdeno, taf de şono cizdanê xo gêno yeno. Ancî espar beno, keweno bi rayîr. Cayêk de nuştox "tay" vato, behsê canî yan zî canîye keno ke dayîka xo dima yo/ya. Qeleme şima dest ra ginena war ro. Şima sereyê xo gênê mîyanê lepanê xo, uff-puff kenê. Tercumeyê şima xelet o! Şima do heme "estor"an bikerê "estore" yan zî "mahîne", heme îzafeyan, heme sifetanê nîşan kerdene, heme karan (fîlan) goreyê ci rast bikerê.

Fekê şima şit ra veşayo, şima doyî puf kenê... Nuştoxî "tay" vato; derê canî yo yan canî ya? Şima çend rîpelan wanenê. Nuştoxî zaf weş behsê ci kerdo. Zerrîya merdimî pê helîyena. Dimê xo yo currek, çareyê xo yo belek, çimê delalî... La nuştoxî qet behsê cinsîyetê ci nêkerdo. Êdî şima bi keyfê xo... Wazenê "canî" bivajê wazenê "canîye".

Ma ferz bikin ke şima ra teber yewerê bînî zî no roman tercume kerdo. Şima "canî" vato ey "canîye". Wendoxêk verî tercumeyê ey wendo, a canîye çend rey ameya bi hewnê ci, qet ey vîrî ra nêşîya. Wendox çend seran ra dima na rey zî tercumeyê şima waneno. Canîya hewnanê ci tede çin a, herinda aye de canî esto! Zerrîya wendoxî şima û tercumeyê şima ra bena serdine. Qey

suc û gune yê şima yo? Ney! La wendox wina nêfikirîyeno ke. O dozê xeyal-xecalanê xo keno.

Hemîd Axa suke ra agêreno. Cayê ke ey uca tey vetbi ke cizdan xo vîrî ra kerdo, tam uca lajekê ey o qijkek pabeyê ey o. Lajekî pîyê xo ra vato ke mi rê suke ra loqum bîya, ameyo ke doza loqumê xo bikero. A kemera ke nuşttoxî tena vatbi “taş” û vîyartbî, lajek a kemere ser o ronîşte yo. Senî ke pîyê ey dîyar de vejîyeno, lajek keyfan ra til beno, kemere ser ra çing dano; linga lajekî cê vejîyena...

Lajek kemere ser ra çing dano, linga xo cê vejîyena!

No yeno a mana ke na kemere hurdî-murdî nîya, xeylê girs a. Nuşttox badê behsê aye keno ke kemerêka girs a hîra ya, serê xo duz o. Kirmanckî de kemeranê winasîyan ra “tehte” vanê. Nêbeno ke şima bivajê “kemere” û bivîyarê. Cayê xo nêgêno. Şima do ancî newe ra dest bi redaktekerdîşî bikerê.

Qey wina yo, ferqê xo kotî ra yeno?

Tirkî sey hêgayî yo. Tede sera-ser yan korek o yan cew o yan xele (genim) yo...

Kirmanckî sey bostanî yo. Tede cîya-cîya zerzewat, tarûtur û vilikî... Ferqê xo kultur ra yeno, tarîxê merdimîye ra yeno.

RINDEKA ÇOLÎG ÇEPAXÇUR

| Umer Farûq ERSOZ |

Lewî şîrin çimî engur
Alizyeno mi rî wa mur
Hesiran varnen zerrîya xu r'
Rindeka Çolîg Çepaxçur

Roşan ame roşano sîya
Ma huncî zî hinî cîya
Ti nêzana ez nêwîyaya
Rindeka Çolîg Çepaxçur

Qefelnaye mendî raharî
Qerefnaye bîy dîyarî
Dilê mi de ax û zarî
Rindeka Çolîg Çepaxçur

Rey-rey mektub binisi
Bûn ez bîya cûnisi
Giran yeno hepisi
Rindeka Çolîg Çepaxçur

Vîno to weşîya mi xo de
Roşanê mi ho çimûn tu de
Şîrin şeker a gud-gude
Rindeka Çolîg Çepaxçur

ÇUWE

| Bedrîye TOPAÇ |

Tîje endî bîbî berz. Sey kila adirî dorme veysnayênê. Herre ra çik per-rayênê. Dewe de her kes rojanê hamnanî de pes kerdênê di cemî. Ceme şodirî hîna ke tîje nêvejiyaya pes gorrûn ra kerdênê teber û berdênê koyû de çeray-nênê. Wexto ke germe peroji zor da ci, endî pes peyser ardênê dewe û kerdênê gorrû. Hetê ju ra haylemê dewujû hetê ju ra kî haylemê mal û gayû kewtênê têmîyan.

Kebanû pes ke dit, her kesî xo eştênê bonûnê welunû û honukû. Vengê dewe biriyênê Dewujû hem perojiya xo werdênê hem kî oroşiyênê ra. Eke germe peroji tene bî şenik, onci her kes zereyê bonû ra vejîyênê û bi haylemîye pes berdênê koyû.

Dewe de na germe peroji de, teber de qet kes nêmendênê. Kutikanê dewe kî xo eştênê sîya darû. Teyna zereyê gorrûn ra vengê nişorê pes û gayû amênê.

Germe peroji ra tenya Hemed nêremêne û gureyêne. Ey germ-merm nê-zanîtênê. Dewe de her kesî zanîtêne ke Hemed nika binê na tîja hamnanî de gu-reyeno. Ewro kî hona ke tîje nêvejiya wuştîbî ra û kewtîbî karê xo dima. Boston awe dêne. Araq çareyê ey ra herekênê. Îşliga ey endî qiler û araq ra ze-leqiyaybî sêneyê ey ra. Hemed kartolî awe daybî qedênaybî. Endî kewtîbî xeta lovukû. Vengê awe vaye ra rindek- rindek amênê. Boya herre Boston de vila bîyênê.

Hemedî huye girewt destê xo yê çepî, bi destê xo yê rastî araq çareyê xo kerd pak. Şewqa xo kerde raste û qayîte bostonî kerd. Xo bi xo va "Na xete biqedîyo, dima ez yew çay bişimî. Aysa bêaqile, aqil nêkena ke mi rê yew çay bîya ro."

Huye peyser girewt destê xo yê rastî û şî ke fekê xete rake ro. O çik o? Awe ziwa bîya. Hemed zaf hêrs bî û huye eşt kut hard ra. Venga Ele da:

- Ayse! Erê çena kelp ala çera sere xo veje.

Tene vinet. Qayit kerd ke vengê Ele çin o onci veng da:

- Ayse! Ayse!

Ayse pencere bon ra sereye xo vet:

- Ne çik o? Çik o ti sey her zirena? Domon pes dima newe amê nan wenê.

No germe peroji de çi kerm kewte to? Wiyy!

Hemed hende ke şî tenena hers bî. Va:

- Erê! Awe birîya. Vaye zip û ziwa ya. Ez mîyanê bostonî de mendo. Ti

zî vana “Ti çî zirena.” Çena her, ala şo qayîtê vaye bike, kamcîn kutîk awe birna?

Ayse destê xo eşt we û va:

-Ala vinde. No germe peroj şenik bo. Mezgê mi peseno. Domon pes berê. Ez o wext şona qayît kena.

Hemed hêrs ra lerza û yew paskule kute lovuku ra. Va:

- Ti qet qina xo zereyê bone honîk ra mêveje. Mezg to de se keno ke mezge to peseno? Ez nika şona qayît kena. Ez to ra şon de pers kon.

Ayse qet veng nêvet û pencera ca da.

Hemed, bere bostonî kerd ra û boston ra vejîya. Gina bi raye ro. Dewujû hamnan awe kerdênê nobete. Her roje yew çeyî bostonê xo yan kî hegayê xo awe dênê. Ewro zî nobete çeye Hemedî de biye. Hemed dewe de kes de qesey nêkerdêne. Dewujû ey ra hes kerdênê. La eke hêrs bî, fekê ey ra milqîyê xira-bîn vejîyênê. No semed ra dewijî ey ra dûrî vinetênê.

Hemed şî cayo ke vaye, vaya çeyê Hesenî ra cîya bena uca vinet, qayîtê kemerû kerd ke eynî sey şodirî vinetî yê.

Teyna awe ka ey seba şimitene verda ra, a şona vaya çeyê Hesenî. Xo bi xo va “Ez zanan ke no karê kamî yo? A Gula aspizine oncî awe birna. Ez de asteye pîye aye...”

Tepîya leyê vaye de hem şî hem zî milqî kerd. Wexto ke nezdîye bostone Gule bî, vengê xo kerd berz û va:

- Kamcîn bēnamus nobeta ma de yeno awe birneno? Ez nēzanan ke nî mi de dewa çinay kenê?

Gule mîyanê bostonî de boston awe dêne. Wexto ke vengê Hemedî hesna qet xo ra veng nêvet. Aye kî rind zanêne ke Hemed milqîyê giranû keno. Xo bi xo va “Kutik leweno la meyman şonê çe xo. Wa şero sey kutîk bilawo.”

Hemed bi hêrs peyser oncî kemer verê awe ra girewt, eşt hetê bîn. Ra-yîra awe kerde ra. Hetê vaya Gule ra awe birîye û vaya hetê çe Hemedî oncî virar fîste awe ra. Hemed, Hem qayîtê raya xo kerd hem zî qayîtê vaye kerd û peyser ame bostone xo. Gama ke huye bigero destê xo. O çik o? Oncî awe birîye. Endî kam Hemedî pê bigero? Çip-çip raye ra peyser şî. Qayît kerd ke Gule ha zereyê bostonî der a û boston awe dana. Hemed oncî verê awe ra kemer girewt û verê awe kerd ra. Tene vinet hêrs ra nêzana ke se bikero? Qayîte dorme xo kerd guçe vaye ra yew çuwe girewte. Hem çuwe tikmîse mîyanê vaye kerde hem kî va:

- Kam ke na awe birneno ave bero na çuwe xo!

Gule mîyanê bostonî de mat mende. Xo nabi nêhesnayene. Hemed mil-qiyê xo qedenay peyser kewt ra awe dima şî.

Gule zereyê bostonî ra vejîye, çîta xo arde verê fekê xo û ame sere vaye de, leyê çuwa ke Hemedî tikmis kerda leyê aye de nîşte ro. Xeylê wext hen

bêruh vinete. Yew veng ra ame bi xo.

- Waye! Ma bi xer.

No Sil bî. Sil mezra cor de nîştene ro. Şaristan ra amene. Gule çîta xo rind arde verê fekê xo û bi vengêde sistek va:

- Xer ama bira.

Sîl va:

Waye xeyr o? Ti îta çayê nîştê ro?

Gule va:

- Ez boston awe dana.

Sîl qayîtê vaye kerd û va:

- Boston awe dana? Bê awe? Ti qey verê awe ra nêkena? Ti verê awe rake ke boston awe bide waya mi.

Gule bezerrî va:

Bira, ez kî wazon verê awe rakerî û boston awe bidî. La ewro nobeta mi nêbîye. Mi qayit kerd ke boston ziwa beno. Mi va no germe peroj de kes bostû awe nêdano û mi awe birne.

Sîl va:

- Eee!

Gule vengê xo kerd berz û va:

- Eee! Nobeta çe Ap Hemedî bîya. Ame ke awe mi birna zaf hêrs bî û na çuwe îta tikmis kerde, tayê milqî kî kerd û dima şî.

Sîl va:

- Çuwe?

Gule destê xo hetê çuwe ser sana ra û va:

- Ya. Çuwe. Hesa to ra Ap Hemed va "Kam ke reyna awe birneno, na çuwe xo..."

Sîl qayîtê vaye kerd, qayîtê çuwe kerd, qayîtê Gule kerd û va:

- Heww! Waye waye, to rê çuwe çî nêkena. Ti xo rê şo bostone xo awe de.

"Merdim bi reng û vengê xo rindek o."

www.zazaki.net

GANDÎYAYE

| Îsmâîl GUVEN |

Wexto,
Cixaraya qeçaxe
Mîyanî giştanî terkeyîyan de
Pişîyaynî!...
Wexto,
Poro sîya
Mîyanî gerdê simerî de
Bîyêne sipî!...
Wexto,
Şefeqî sibayî de
Kuzeyî xo ra kewtêne teber
Bizyeyî yewaşmeyî!...

Ew çax,
Tamî çaya qeçaxe
Çend weş bi
Şewanî hamnanî de,
Roşnîyê tizirikanî aşme de!...

10.02.2010 dişeme

FIRÇE EŞTENE

| Roşan LEZGÎN |

Serra 1987 de mi sîteyê sanayî yê Dîyarbekirî de lokanta şuxulnayêne. Mîyanê karkeranê mi de yew tuto duwês-hîrêsserre estbi. Nameyê ey Hus bi. Tutêko rindek û şîrin bi, zaf sempatîk bi. (Nika babîyê tutan o.) Ge-ge mi kebab yan tayê lehmedûnî pakêt kerdêne, Husî reyra şawitêne keye. Rey-rey şîyêne keye ra gomlek yan kincê utîkerdeyî ardêne. Axir çî lazimatîya ma bi keye bîyêne, ma vatê Huso ha Huso, dê vazde. Tutanê keyeyê ma, dadîya mi, hemîne Husî ra hes kerdêne. Êdî bibi sey tutê keyeyê ma.

Rojêk hewna mi tayê çî-mî pakêt kerdî, day Husî, berdî keye. La şan de ez ke ameya keye, mi ewniya ke dadîya mi heredan a. Wina bêmade ewnêna mi ra. Çî yo, se bîyo? Ez nêzana. Nat ra wet ra, ez bineyke kewta dorê aye. Wilay nişka ra teqa:

- To çira dayo Husî ro?

- Emelê mi sîya yo! Ha to rê ez, ha to rê Hus.

Dadîya mi kerd piro, nêvîndena. Çimê aye sûr bîyê. Vana û vana:

- Ti camêrdo pîlo temam î. Ti wayîrê cinî yî. Ti qasê bergîrêk î. Ti şînî xo kenê hevalê nê tutekê masumî, ti danê piro. Senî destê to ro ey berz bi, hewwû?! Keyveşaye...

- Lahewle wela... Pirodayîş kotî ra vejîya?

Ez sond wanena, selewatan varnena. Eyb o eyb. La vana îlela nêvana. Mi ra bawer nêkena. Vana:

- Hem zî to bi firçe dayo piro. Tuteko masumo gunek. Êdî to ver remayo, se bîyo. Ti firçe erzenê tutekî...

Seke ez hewn ra aya bî, mi va:

- Heee! To va, ez firçe erzena?

Va:

- Firçe û çimê to! Ez Husî ra persena, vana, keko to rê baş o yan ney? Eleqeyê to keno? Hus vano, wele ewro firçe eşto mi. Merdim bikuwo zî, pê firçe nêkuweno! Yew-di lematî dano piro, bes o. Ti fedî nêkenî, ti bi firçe tutekê masumî kuwenî?

Hema newe hiş yeno sereyê mi. Bineyke bengzê mi abeno. Ez bi huya-yîş vana:

- Wîîî! Da-dayê, vato firçe erzeno mi, yanî, vano ke...

Nêverdena ez qala xo temam bikerî. Yew rey hêrs bena:

- Yanî vano ke... çî yo? Elekîye mekê! Nat û wet fetl û fatulan mede piro. Ti reyna-reyna gîyêko winayin biwerî, ez nêverdena linga to biyero keye.

Mi ewniya ke çare çin o. Nêverdena ez mesela aye rê îzeh bikerî. Xora ez vajî-nêvajî, kertê xo ra nêna war. Reyke dekewto bi sere ke mi pê firçe Hus kuwayo. Hus mi ver remayo, mi firçe vir kerdo eşto Husî.

Kewt roja bîne, mi îfadeyê Husî girewt.

Hus vano:

- Keko wilay-bîlay mi nêvato to dayo mi ro. Dada va, keko to rê baş o yan ney? Mi zî va, mi rê baş o la rey-rey firçe erzeno mi. Aye zî va, de ti mi rê vindere, wa şan de bîyero keye, ez çi ana ey sere de...

Ez weriştâ mi Hus şawit keye. Mi va, şo manaya "firçe eştene" dada rê îzeh bike.

Hus şino îzeh keno, la dada tirkî nêzana ke manaya "firçe eştene"yî bizano!

Husî ra vana, ey ti musnayî, ne! A bi no qayde kuwayîşê Husî bi suc û dekewt viyeyê mi. Ez senî zî bikerî, ti ewnênî vana, eyla ti musaye yî...

NEWPEL

rojnameya kulture ya 15 roja

01-15 tebaxa 2011 Hûmare: 10 newepel@hotmail.com Yaya: Fîrat: 1 TL

"Wa Kirdkî Vîndî Nêbo"

Rojnameyê ma Newepel hawleyê vîyarteyî de çapemeniyê de bi hawayêka hira ca girewt. Roşan LEZGÎNî roportajê xo de va: "Zîwanêk eke nêbo zîwanê rojname û televizyonî, miyan ra wedariyeno, beno vîndî. Bi kamcîn lehçeya kurdîkî weşane nêbo, a zî vîndî bena"

Verî, kebera derheqê marja neteweyî ya kurdan "Ey Reqêb" an ençeyê soranî ra şebe kirdkî ameyê tade-yene û hûmara 9 ya Newepel de weşaniyabi, keyperê AKnews de ca girewt. Dima gelek keyperê û rojnameyê bînan ca û na ketere.

AHF (Ajarîsa Hîr) çeyan a Feratî, derheqê rojnameyê ma de editore ma Roşan Lezgînî neyde yew roportaj vî-rastî AHF ra perçî ya yî îllanê roportaj ma Roşan Lezgînî neyde yew roportaj vî-rastî. Bînan ra dîma zî Radyoya Dengê Mezopotamya ke merkeza bi Brasturî

de ya, bi kirdkî yew roportaj vî-rastî û weşane. Roportajê AHF de editore ma Roşan Lezgînî gelek roportajêkî kurdîkî Zîwanê Hunerî û Kulture Zîwanê Komî dîma zî çarê dest bi weşane kerdê rojnameyê ma Newepelî keno û vana: "Zî-

wanêk eke nêbo zîwanê rojname û televizyonî, miyan ra wedariyeno, beno vîndî. Eke ma yew lehçeya kurdîkî îmla bî-kirî yan zî leber ra verdin, nîvî west de ma komekêto muhim yê kurdan û çewtîyayîda muşime ya kurdîstani tiber ra verdenê. Newepelê tîna rîpêkî miyanî de yan zî goşê û çewtîkê lehçeyêka bîne de ra bîro, nêbana wayîrê şewçeyê. Newepelî mîrçade tîna ke kurdîkî bîbo wayîrê yewîyê, zo rê îngarîkî xo ser o vindere."

Editorî ra

Roşan LEZGÎN

Gema he ma hûmara yewîne ya Newepelî vete, ma-mosta Mîmîsanî mi gîra, va "Sênî şono!" Mi va, "Mîmosta, wîlayê ke ma yîndî Bîrî Koyî yê Dîyarşîrîni ra, mîlîndê hende mîlîndê de ca xo rîl-wînan bîberîk..." 2

Feqîltiya Cemîlê Seydayî û Mucraya İskender Paşayî

Xurşîd MÛRZENGÎ

"Serewarîyê Cemîlê Seydayî û ewîlî dî Dîyarşîrîni, Mîmosta İskender Paşayî de dî Dîyarşîrîni ra, tîndî de dest pêkerdî. Di mîmosta de feqîltiya de ewîlî." 4

Dersa Zîwanî de Şîra "Xezaloke"

Mîstefa ŞAHÎN

Mî seba kebera şîrîyê şîra "Dersa Zîwanî" de şîra ameyê kerdî. Nîwîştîyê tîna ke tîndî ra, şîra zî tîndî şîrîyê ne yewî. Ma karanîyê şîra hîmîto ya verîn gîrewîtî pro-fîlî. 3

Pêşnîyazêk

Murad CAŞAD

Tînkîya de 15ê tebaxa 2006î ra hat o tî kurdîkî rojname roj-nameyîkî weşîna. Seba ke zîndî û zîndî derheqê ser o zîndî, rey-rey yew gîrewîna, bi yewîka namîyê weşane xo domîneha. 6

"Gût Mormîg" Yan "Gît Moruk"

Sînan SUTPAK

Xîzîkêndê Ewîlê kurdewarî estî ki cîwîs mîlîndê ra mîlîndî. Ez her şewçeyê her ameyî ra wîlî "Mormîg" Eke rojîkî jîwî ra nîwîrtîyê zîndî çî-yîndî xo kîndî kîro. 6

Kulîksûre

Ayhan SARIGOL

Bîro nêbano, wîlîkêde zîndî oîdî de dî gîrewîna bîno, Fîratî ewî bîro her kîro ma gîrewîna ra zîndî ewî kîro, her kîro ra zîndî ra zîndî ma gîrewîna ewî ra zîndî her kîro... 7

Festîwala Munzurî Virazîya

Festîwala Kultur û Tebîetî ya Munzurî ya 11. roja 28 temmuze stadê Mamekiye de bi qîşkerdîşê seroka beledîyeya Mamekiye Edebî Şahîn dest pêkerd.

Edebî Şahîn çewtîkerdîşê xo de va: "Festîwala bi hemkarîyêka kolektîfê amade bîye. Bîmer tîna beledîyeya Mamekiye ney, beledîyeyê heme qezayan, par-tîyê ayasî û nêwîstîkî şîrî, ma ameyî tîndî û ma bîro da ke serî festîwale organîze bîrîne. Ma nê dîyayîtîyêrî tîna bi na festîwale şîro nêwîstîkî. Derheqê prohemîyê na wîlayetê de ma dî fîlî bi hemkarîyê gîrewîne."

Keyperê Dîwanîyê zîmkî neştîpkerdîşê Festîwala Munzurî de nîwîştîyêka baxtî wîlayeta Nîwîstî de yewo wîlayetê "Mamekiye" mîlîyî û çewtîyayîyêka rojnameyî û înternetî de ewî ewîlîyayîyê kurdîkî, çewtîyayîyê tînkîyayîyê vîndîyayîyêkî û mîrçîkî (zîwanî) ewîlî tîndî de berî 30 serî gu neştîyayîyê kulturî û îstîbadî Dîwanîyê berîndî dîndî asîmîlayîyêkî de nîwîstî. Vîndî, ewî tîna çewtîyayîyê derîyê serîyê de Dîwanîyê ewî berî yê vîndî. Vîndî, ewî asîmîlayîyê çewtîyayîyê nîwîstîyayîyê.

- Seba Unîversîteyano Kurdistanê Başûrî Muratî Dest Pêkerd
- Cîniya Meîa Mîstefa Berzani Hemayîlî Xanîme Şîye Rehmet

ÇINÊYERA MEZOPOTAMÎKE

| Sînan SUTPAK |

Her roja ki dejdê bêrîda to ya dem gêna
bena damara min a wisarêne ke çime de visnîyaya.
Awa xo nêherikîna mi zerrî,
toximê xo xezeb ra bêheş keweno vaydê demî ver.
Her roja ke to ra dûrî ravîyarena
deryada emirdê min o ke omîdê vînayenda to ya virazîyayo de
cûm bena û çimeyê dirbetan akena.
Dirbeta çinêyera mezopotamîke
a ke wazenê bibirnê la nêbirîyena.
Tenya resayena ci ya Nîrwana de
ser o berey definîyeno ke kakilê ci bikoçê.

GEVZIKA DEDO SALÎ

| Xurşîd MÎRZENGÎ |

Hemşehrîyêkê mi esto. Nameyê ey Quto yo. Fransa de karê înşatî de xebitêno. Wendîş û nuştîşê ey çinî yo la zey vergêk o, zey bilbilî franskî qisey keno.

Pirra cênîya ci ya kirde dayo piro, Qutî cênî welat de caverdaya. Êdî birayanê cênî ver yan cênî bi xwi ver, Quto rema-rem remayo û hameyo Fransa. Gava qalê cênîya xwi keno, ewil awnêno dorê xwi ra. Endêke cê-neke ra terseno. Pere kom keno, şino Dîyarbekir de xerc keno, xwi deyndar keno û reyna yeno Fransa.

Parîs de nîyo, cayanê bînan de yo. Gama go şêro welat yan bêro, yeno Parîs mi het. Şewêke-di şewî maneno. Wexto welat ra geyreno a, mi rê hîkayan vano. Zano goştari bikero û dima ra merdimî rê vaco.

Par ancîna mi gêra a, telefon akerd. Ez cayê sporî de bîya. Va, ez emşo meymanê to ya.

Gama yeno zî, mi rê paqlewa û hîkayanê neweyan ano. Bertîl nêdo mi, ez ey keyê xwi de nêdana rakewtiş! Qut êrxatêko şêrîn o, ez goştariya ci kena. Ew zî goştarikerdişê mi ra zewq gêno. Mi ra vano, merdim nêaftareno to ra çîyêko nimite vaco, ti nêkenê xwi vîr ra û şinê hevalanê xwi ra vanê. Gava go min rê çîyêke vaco, ewil qasê çend vîstikan huyeno, huyeno û vano, ez o enka mamostayî ra vacî.

A roje, reyna huya huya huya, hende huya, êdî bi serdin. Mi va, çi yo Quto, ti reyna çi huyenê? Çîyêko newe esto? Va, Dedo Sal û cênîya ey Zora. Mamostayî xwi ra vacî. Zereyê banî pirrî tutuno şirî o. Tifingo kurmancî dês ra aliqnaye yo. Bi qey ke tutuno wişk zere kerdo pirrî, ca çinî yo. Tutî şirawitê keyê keynaya xwi. Ew û Zora tena keye de yê.

Dedo Sal şeşîfî serre yo û herdîşa ey zî vincewêk derg a. Dewicî heme kewtê ra, tayê aya mendê. Zereyê Dedo Salî şina Zora. Zore ra vano, gev-zikê mi hameyo, dê delinganê xwi vece! Zora vana, bi mi serd o, kolîyan deke soba, ma henî germin bin, hema.

Dedo Sal şino war ra qocan ano û keno soba. La qocî hî yê, nêkewenê ta. Şino şuşayê benzînî ano, benzîn keno qocan ro û soba kewena ta. La heycañ ra, şuşayê benzînî fekakerde vernîya soba de xwi vîr ra keno.

Zora zî delingê xwi vetê û mîyanê nivînan de hêvîya Dedo Salî ya. Ded zî xwi şelêneno, şelwaran, tumanan, perên, çîyêke xwi ra nêverdeno. Xwi keno uryan. Keweno vereka Zora. Şimşêr kalanî ra anto û şerî rê hedre yo.

Zoraya rebene, çar-panc tutî zewecnayê, çar-pancê bînî zî werdî yê. La Dedo Sal kewto qal û qewxeyê giranî. A gavike de, Ristemê Zalî zî nîno vîrê ey. Eke yew ci rê qalê Ristemî bikero, go vaco, ez Ristem bi xwi ya. Endêke ezman ra, serê hewran de vaz dano, heycan ra hayîya ci pey ra, şuşeyê benzînî ra nê menda. Ti mevace ke a hela-hope de, linga ci ginaya şuşeyê benzînî ro û şuşe qelebîyayo.

Ew û Zora ro yewbînî biyê sûr. A gavike ne şuşayê benzînî, eskerê romî teber ra veng bido, Dedo Sal fek Zora ra veranêdano. Nêzana çi hawayî beno, Dedo Sal boya benzînî gêno û sey merdeyê ke gor de sereyê xo berz keno û zano ke ha, merde o bi xwi yo. Zora ra vano, Zorê boya benzînî yena. Zora zî tam heyecan de ya, vana, ti dewam bike, wa eynî boya benzînî bêro!

Ew zî bi vatişê aye keno û karê xo dewam keno. Di a vîstike de, benzîno ke rişyayo, bîyo germin û bi kulpînî zere keno pirî kila adirî. Wirdî zî çîp zilût ê. Bi zor Dedo Sal xwi resneno eba, ro xwi û Zora lefênenno û zereyê banî ra xwi erzenê teber. La keda înan yê a serre, bi banî ra bena wele û şîna. Tifîngo kurmancî zî degirewrte, qapsûne ser o û adir reseno ey, gurmînî cira şîna. Dewicê ke nêbîya aya, bi vengê tifîngî aya benê. Hetanî ke resenê verê keyê Dedo Salî, ban beno rijik.

Hecî Evdirezq vano, Dedo Sal, to çawa adir eşt ban? Dedo Sal vano, ez se kerî? Zora va, xwi pirode, xwi pirode... Min zî xwi da piro. Ê mi hew dî ke ma ha mîyanê kila adirî de mendî!

EZA BEXTSÎYA

| Lezgîn GOZEN |

Verê xwu dayo “Xelxel”
Ez nêzana çi bîyo sebeb
Ez ya ra fam nêkena
Derdê ya çina wo

Zê “Kerranê Binê Baxî”
Waştişê min hesto sereyê ya di
Ya inînan nêvîna
Îna çi halêko yeman o

Verê ya çinîk a yewe
Badê ya zî çinî bo yewe
Ya verî xwu nêdana min
Hetê zerrê min hetê ya wo

Zê “Kerronê Dikonon”
Ez ya rê pay vindena
Zê “Dara Qero”
Ez ya rê rehme kena
Zê “Kerrê Bûk û Zamayî”
Keyê xwu di hîvîyê ya wa
Zê “Kerê Sêtêron”
Bi heşm vindena

Se bo ku ya bêro ceyê min
Ez o edar ra deyn bikerî
Se bo ku ya bêro ceyê min
Hivdeyê edarî di pel bidî, vil akî...

BOYA ZEBEŞ Û BEŞÎLAYAN

| Sînan SUTPAK |

Dewa ma serê sînordê Tirkîya û Sûrîye de ya. Sînorê ke welatê ma parçe kerdo. Sînordê hêgayê ma reseno rayda trêne. A serre ma o hêga de bostan karitbî. Lemê bostanê bibî şênî, erd ro bibî vila. Zebeş û beşîlayî pîzeyî ser o erd ra bibî pehn.

Zeke vanê, her keyfweşîye xo mîyan de xemgînîye nimnena. Bostanê ma bibî şên la herê Xal Silî tam nêdayê ma. Ez her roje ke şîyê, herê Xal Silî kewto mîyan, lemî têro piştê, zebeş û beşîlayê kelekî qerifnayê, bostan talan kerdo.

Mi çend finî pêrdê xo ra vat. La gerreyê mi zî pere nêkerdê. Peynî de pîyê mi ci ra vat, “Xal Sil, ez heyranê to bena. Ti merdimêndo bi awdez û nimaz î. Ti xeyr û guneyê ci ra vejîyenî? Ma zî guna yê. Ma çend lemî bostan karito la herê to tam nêdano ma. Ney miqat bike yan zî girê bide!...”

Xal Silî vat, “Wa bo, wa bo. Ma do miqat kerê.” La rewşe qet nêvurîya. Zeke xo pîze de vajo, “Jew herê min o, şima çim verdayo ey zî. No fin herê mi rê çimengîye kenê! Ma se beno ke heywan şiro çend lemî vaş biwero?...”

Xal Silî çend rojî herê xo miqat kerd. No mabeyn de bostanê ma rengê xo wekerdbî, bibî şên. Erd de ca çinê bî ke merdim linga xo rono. Zebeş û beşîlayê kelekî zî êdî dersaybî.

Ez her roje şew ra rew şîyê bostanî ver. La a roje ez hebê berey mendbîya. Sêpareyê ez şîya. Ez resaya bostanî mîyan ke çiçi bivîna! Herê Xal Silî hîmê xo qılanayo, bi tewrdê hewsardê dergî ya ameyo kewto bostanî mîyan. Rind bî ke hewsarê ci yo derg pêşîyaybî sîyênda girde ro. La ey çorşmedê xo de lemî nêverdaybî. Ê ke werdbî, ê ke qılanaybî. Bi hemdê xo ya fişqîya xo zî kerdbî û ser o bibî mêl.

Mi hewsarê herdê Xal Silî sîye ra akerd. Ez zaf hêrs bibîya. Ez fikirîyaya ke se bikera, bi çi babet a nê herî ra bireya. A game şênîyê ke dewe ra ameybî rayda trêne ser, kewtî mi çim a. Vengê trêne zî dûrî ra ameyê. Mi hewsarê herdê Xal Silî tepîşt û ez şîya kîştay rayda trêne. Trêne ameye vinderde û dewijan çî-mîyê xo; mast, penîr û firaq-folê xo bar kerdî. Mi zî hewsarê herdê Xal Silî peynîda trêne ra girê da. Û ez şîya quçda sîyan a tewr berze ser o ro-nîştay.

Herê Xal Silî boçike hêl kerdê. Boya şîredê zebeş û beşîlayanê kelekî

kewtbî ci ser. Qandê cû hewrê mêsan ey ser o arê bîyaybî.

Dewijan barê xo bar kerd, tepîya trêne kerde wîqe-wîq, dûmano sipî ve-rada, dima dûmanê ci bî sîya, kerd cûfe-cûf û kewte ray. Herê Xal Silî zî boça xo hêl kerde û kewt ray. Verî hêdî-hêdî, her ke şî lingî hewa day. Her ke trêne hêz girewtê, herê Xal Silî verî bî loq-loqî, dima çar pay a...

Ez quçda sîyan ser o werîştîya pay. Hetanî ke mi ra asa, herê Xal Silî remayê.

Şan de ez agêraya keye. Xal Sil çorşmeyê dewe ra gêrayê, qilqilîyayê. Mi ra pers kerd va, "Xwazê! No mîratê herdê ma mîhînê xo qîlanayo û şîyo. Boka bostandê şima nêkewto!" Mi vat, "Nê nê. Xal Sil. Ez ke şew ra şîya herê to rayda trêne kîşt a çerdê." Xal Silî vat, "Ê de rind o. Wa nêkewo bostandê şima mîyan bes o. Bes wa pîyê to mi ser o bikero bile-bil..."

Herê Xal Silî trêne dima remabî û remabî. Hetanî ke taqet ra kewtbî. Kendalan ra leyrî bibî, pîzeyê ci teqabî. Hewna zî boya zebeş û beşîlayan ci ra ameyê.

Elbîstan, 19 êlule 2011

PAWITENE

| Mehmed Elî SADIQ |

Zerrîya mi veşena zerrîya mi
Sek kila adirî kewta ganê mi
Bîya lete-lete qesebaya mi
Erê, to ez caverdaya şîya ça?

De vace dîlberê ti ser a şîya
Pawena nêpawena qey ti nîna
Heta key no cîyabîyayîşê ma
Erê, to ez caverdaya şîya ça?

De hên bê, mi dir nêmend sebir
Mîlçikanê wesarî ra bê teder
Werêkna ti biameyne bi mi dir
Erê, to ez caverdaya şîya ça?

Ti sey nameyê xo yew melek a
Zerrîya mi de yew gul û vilik a
'Umir qedya pawebê to vinderta
Erê, to ez caverdaya şîya ça?

EDEBÎYATÊ MA DE ESERÊKO MUHÎM: XAFILBELA

| Roşan LEZGÎN |

Xafilbela nameyê kitabê hîkayeyan yê Murad Canşadî yo. Kitab hetê Weşanxaneyê Vateyî ra hezîrana 2008î de ginayo çape ro û 85 rîpelî yo. Kitab de yewendes tene hîkayeyî ca gênê: “Ez Hol Zaneno”, “Vilaweke”, “Ahaa Biradero Xoşewîst!”, “Torn”, “Qewe”, “Kelmîzin”, “Keyeyê Roşna û Mîro Kose”, “Xafilbela”, “Bajarê Ma”, “Bostan” û “Heykel”.

Murad Canşad 1974 de mezraya Derwêşan a dewa Gendan a Pulurê (Ovacık) Dêrsimî de maya xo ra bîyo. Domantîya ey dewe de vîyarte. Wendişo verên û mîyanên Pilemuriye (Pülümür) de mektebê pansiyonî (yatılı okul) de wend (1981-1989). Dima Xarpêt de lîse wende (1990-1993). Serra 1993 de “İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi” de dest bi wendişê unîversîte kerd. Wexto ke unîversîte wendêne, 1995 de ame tepîştîş. Badê ke des serrî mehkeme bi, peynî de cezaya muebedî girewte.

Murad Canşadî hîkayeyê xo heme hepisxane de nuştê.

Hîkayeyê ey ke bi nameyê *Xafilbela* sey kitabî weşanîyayê, hetê krîteranê edebî û estetîkî ra zaf muhîm ê. Murad Canşadî kankilê edebîyatî ra hîkayeyê xo mundê. Bê mubalexe û bê munaqeşe, merdim şêno vajo ke edebîyatê kîrmanckî, bitaybetî hîkaye de, nê kitabî reyde ruşdê xo bi tamamî îsbat kerd.

Murad Canşad, derba verêne de musneno ma ke ey bi westayîye dest bi edebîyatî kerdo. Ey edebîyat baş şînasnayo; îmkanê edebîyatî, malzemeyê edebîyatî, meydanê edebîyatî baş nas kerdo, coka bi îstîqrar dest bi edebîyatî kerdo.

Xasîyetêko tewr muhîm yê hîkayenuştîş no yo ke hîkayenuştux cumleya tewr verêne de bizano ke cumleya peyêne çî ya, hîkaye senî qedîna. Murad Canşad heme hîkayanê xo de naye weş zano. Hîkayeyê ey heme bi yew fînalê muhîm qedînê.

Hîkayeya bi nameyê “*Xafilbela*” û ya bi nameyê “*Keyeyê Roşna û Mîro Kose*” bi terzêko surrealîst nusîyayê. Nê her di hîkayeyî, terzê surrealîstî de edebîyatê ma de di nimûneyê muhîm ê.

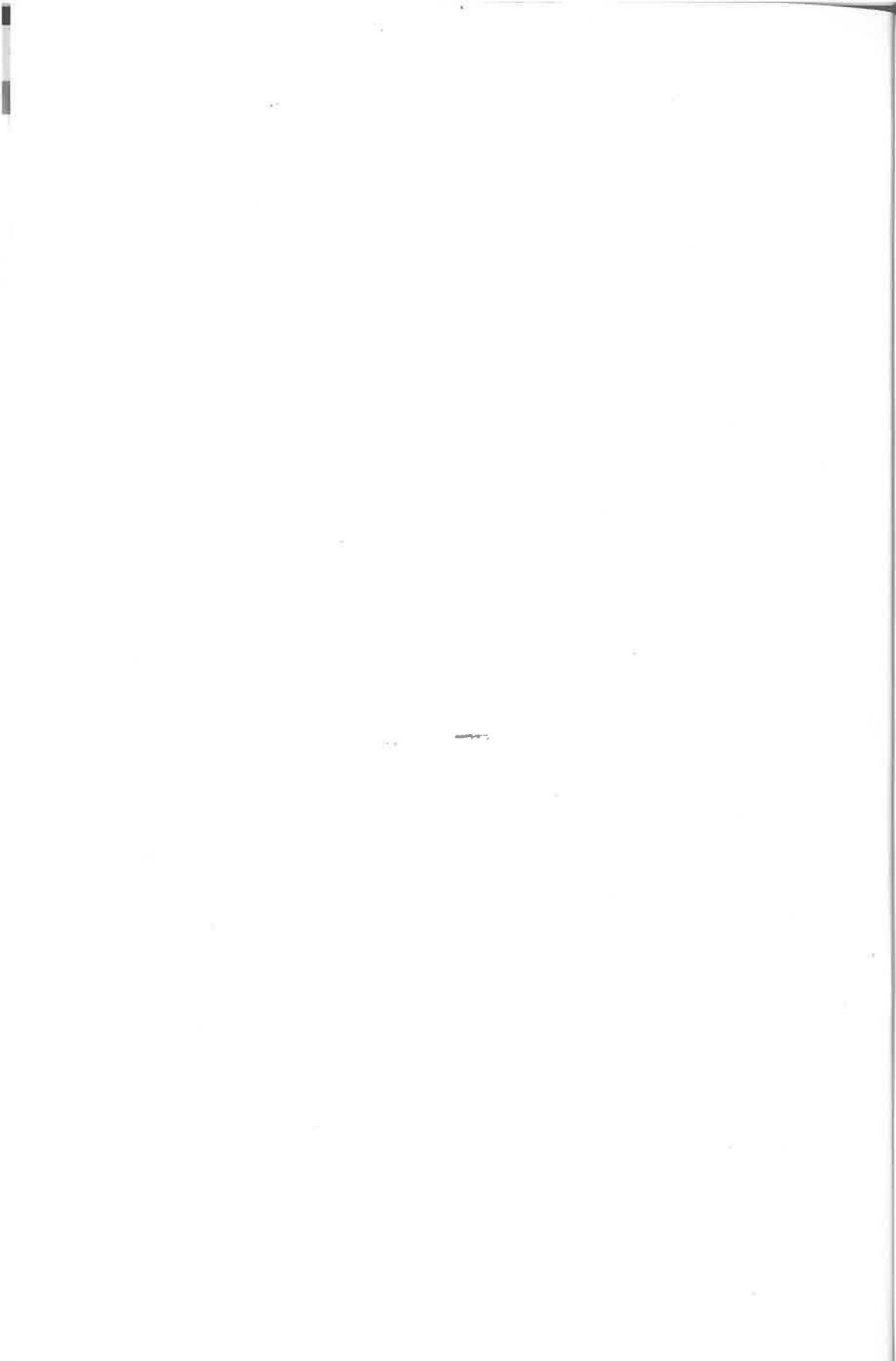
Heto bîn ra, nê davîst-hîris seranê peyênan de bi deshezaran kurdî kewtî heps. Zafê înan da-des serran ra vêşêr hepisxaneyan de mendî. Ez bi xo nêzana ke rewşa hepisxaneyan senîn a. Hetanî ke merdim tede nêciwîyo, merdim baş fehîm nêkeno. La hetê edebîyatî ra hepisxaneyan de yew ekolo ke merdim bi yew xeta qalinde îşaret biko nêvejîya. Mesela, kurmanckî de zêde çîyê nêaseno.

La badê ke kitabê Huseyîn Karakaşî *Omid Esto* (Vate 2007) û kitabê Murad Canşadî *Xafilbela* weşanîyay, êdî merdim şêno vajo ke edebîyatê kirmanckî de yew ekolê hepisxaneyan zî esto. Huseyîn Karakaş û Murad Canşad, no ware de numayendeyê gelek muhîm ê. Bi taybet hîkayeyê Murad Canşadî, edebîyatê hepisxaneyî de nimûneyê muhîm ê.

Hîkayeyanê Muradî reyde edebîyatê ma, hîkayeyê kirmanckî bi îstîqrar rayîrê xo ra dewam kenê. Êdî edebîyatê ma xo ra tam bawerbîyaye yo.

Eke şarê ma, heskerdoxê edebîyatê ma zerî ra edebîyatê xo teqbîb bikê, ciwanê ma xo parçeyekê nê zîwanî bizanê, vernîya edebîyatê ma do hîna vêşêr akerde bo. Edebîyatê ma reyde helbet zîwanê ma zî do pirênê mergî bidirno û sey yew şahbelûyêra zexme ya ke sêneyê koyanê ma de zemanan ra menda, bi îhtîşam newe ra şewle bido.

No ziwano şîrin û no edebîyato qelîteyin, ke verara nê zîwanî de zîl dayo, layîqê her tewir heskerdiş û xizmetî yo.

KARÊ AJANS, REKLAM Û METBEA

Koop. Mah. Gevran Cad. No: 11

Şen Apt. Kat:2/9

Yenişehir (Ofis)/Diyarbakır

www.vinajans.com

Tel: +90 (412) 238 21 80

info@vinajans.com

ŞEWÇILA

FORMÊ ABONEYÎYE

Seba 4 hûmaran 30 TL

Hesabê Dovîzî :

T.C. ZIRAAT BANKASI OFİS/DIYARBAKIR SUBESİ

ROŞAN LEZGİN OKCU

TCZBTR2A

IBAN: TR 04 0001 0011 5057 3019 1750 02

Hesabê TL :

T.C. ZİRAAT BANKASI OFİS/DIYARBAKIR ŞUBESİ

ROŞAN LEZGİN OKÇU

TCZBTR2A

IBAN: TR 31 0001 0011 5057 3019 1750 01

Name - Peyname:

Adrese:

E-Mail:

Tel:

REMAYOXÊ ZIWANÊ XO

Roşan LEZGÎN

*Her kerra koyê xo rê xeml a
Ey yara raştikêne ti ha ça?*

*Her çekuye ruhê mi rê rîsalet
Her çekuye welatê mi ra leteyêk
Her çekuya ke tamê aye serê ziwane bapîranê mi ra yadîgar
Û her kelim latê destanê zemanî ra cewherêk
Ax merdim ser a biremo zî maneno welatê xo*

*Wa asmên birijno mi ser verara xo ra weşe bi weşe şênikan
Mîyanê zerrîya mi de hewarêko diçetel
Û mi zerrî devista abîyayîşê vilikan...*

*Ey remayoxê ziwane xo!
-Na sanike nîya ke ez vana-
Sond bo bi mergê mi û bi rojhelatî
Her deyîra ke to xo dima verdaya sêwî
Mîyanê zerrîyêka xezalêne de eşq bî
Her dere vengê to ra herikîyayêne
Û sayêra miradan berzexê to de ya ey xerîb*

*Ey fîrarê vengê xo!
Her pîrdo ke ti raşanê
Janê şikîyayîşê estikan de
Boya çekuyan ano goristanan ra...*

*(Mi goş nayo vengê abîyayîşê vilikan ser
Zeman sey royêkê harî herikêno destanê mi ra
Û her keso ke kokê xo ra aqîya, meşrû nîyo hendî!)*

*Ey fîrar!
Wa sond bo bi araf
Sond bo bi hesreta zerrîya ziwane
Tî ser a biremî
To dima şingînîya zincîra zewtan!...*

Çime: Roşan Lezgîn, Dêsan de Sûretê Ma Nimite, Weşanxaneyê Vateyî, Istanbul
2005, r.10-12

ERİC
M
S

5 TL